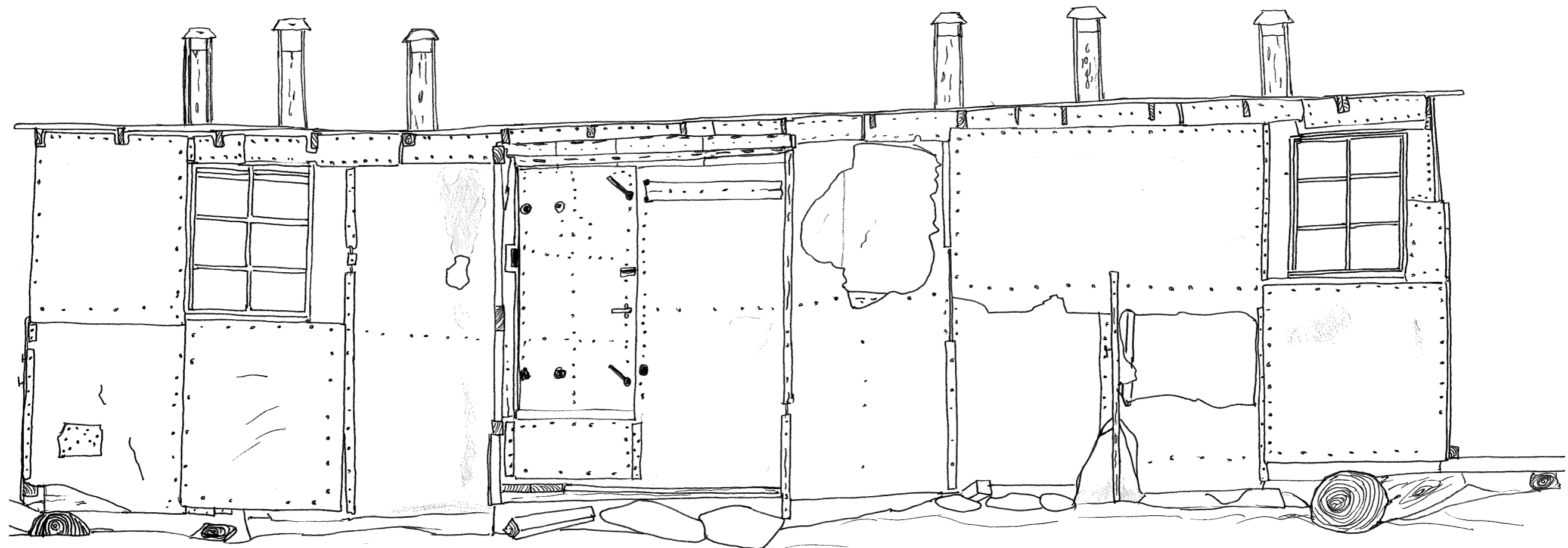

Haudegen

En Tysk Værstasjon fra den Andre Verdenskrigen i
Wordiebukten, Rijpfjorden på Nordaustlandet

Jörn Bohlmann & Morten Hesthammer
for Sysselembannen på Svalbard / Miljøvernabdeling

Innhold

Oversiktskart over Svalbard	3
Detalj kort over Rijpfjorden og Wordiebukta	4
Verdier av kulturminner på Svalbard	5
Målet	5
Metoden	6
Om feltarbeidet	7
Hvem utførte dokumentasjonen?	7
Værstasjonen Haudegen— en kort historisk sammenfatning	8
Wilhelm Deges mannskap	8
Planlegging	9
Utsyr	9
Transport	10
Oppbygging av hytta	10
Depotlager	11
Slutt	11
Etterspill	12
Haudegen - hovedbygning	13
Oppbygging av huset; Knoespel-konstruksjonen	14
Fundamentet	14
Reisverket	14
Golv	14
Spikerslag for veggene og huntonittbekledning	14
Taket	14
Videre om Haudegens hovedhus	16
Vestveggen	16
Nordveggen	16
Sørveggen	16
Østveggen	17
Bildeliste hovedstasjonens fasader	17
Innvendig i huset	37
Gangen	37
Bildeliste—inngangen til hovedstasjonen	37
Deges rom	39
Bildeliste - Deges rom	39
Mannskapsrommet	41
Bildeliste—mannskapsrommet	41
Messa	44

Bildeliste—Messa	44
Byssa	47
Bildeliste—Byssa	47
Radiorommet	50
Bildeliste—Radiorommet	50
Hydrogenrommet og saunaen	57
Sauna og hydrogenrommet/laboratoriet	58
Bildeliste—Hydrogenrommet og saunaen	58
Eksteriøret	70
Bildeliste—eksteriøret	71
Postenfjellet—Nødradiohytta	81
Nødradiohytta	82
Radiorommet	82
Lagerrommet	82
Bildeliste—Postenfjellets nødradiohytte	83
Livbåten til <i>K.J. Busch</i>	91
Livbåten ved Haudegen	92
Kjøle og stevner	92
Ror og rorbeslag	92
Beslag til påhengsmotor	92
Ribbene	93
Bordgangene	93
Essing og fenderlist	93
Tofter, skott og åregafler	93
Løftebeslag	94
Tiljer	94
Maling	94
Bildeliste—Livbåten til <i>K.J. Busch</i>	94
Appendiks	100
Innspill for livsforlengelse av Haudegen	102
Takksigelse	104
Litteratur	104
Muntlige kilder	104

Copyright

et er ikke tillat å bruke bildematerialet, bilder, tegninger, kart etc. eller deler av disse for andre publiseringer uten skriftlig innvilgelse. For publiseringer av alle historiske bilder, tegninger, skisser og kart, hvor E. Dege som kilde er angitt, henvendes til Eckart Dege: e.dege@geographie.uni-kiel.de

For publiseringen av alle andre bilder, tegninger, skisser etc. må både Sysselmannen på Svalbard, miljøvern avdeling og forfatterne innvilger:

firmapost@sysselmannen.no

jorn.bohlmann@gmail.com

morten.hesthammer@fartoyvern.no

No publishing of any pictures, paintings or sketches or parts of them without permission of Eckart Dege, Sysselmannen on Svalbard and the authors.

Dokumentet er oppsatt med Microsoft Publisher (3 kolonner, 1,449 cm

NPIs oversiktskart over Svalbard; Rijpfjorden er markert. På den følgende side detaljkart.

Kartet over hele Rjipfjorden, nedenfor kartet over Wordiebukta nord for Wordieoddet; Haudegens posisjon er angitt i kartet.

Kulturminnene på Svalbard er generelt sett av stor historisk verdi. De ekstreme naturforholdene gjør dem til minner om menneskelig virksomhet helt mot det muliges yttergrense. Svalbard har som 'terra nullius' fram til 1925 en helt forskjellig historie fra fastlands-Norge og dermed også kulturminner som er annerledes. Kulturminnene på Svalbard er ofte verdens nordligste av sitt slag.

(Kulturminneplan for Svalbard 2000-2010 - Sysselmannen på Svalbard, nr. 2/2000:31)

Dokumentasjonsarbeidet av fangsthytter på Svalbard er et prosjekt som har pågått siden 2008; i hver sommersesong er fangsthytter og eventuelle bistasjoner fra den siste norske fangstperiode fra slutten av 1800-tallet til den tyske okkupasjonen i 1940 blitt dokumentert. I 2014 har prosjektet hatt et annet kulturminne på Svalbard som i fokus: den siste tyske, militære værstasjonen fra den andre verdenskrigen, værstasjonen Haudegen.

Haudegen, en stasjon som sendte værmeldinger til den tyske marine hoved-kommando i Tromsø, ble drevet av elva mann. Stasjonen ble bygd høsten 1944 i Rjipfjorden på Nordaustlandet. Siden de Allierte hadde sporet opp og tilintetgjort tidligere tyske værstasjonene på Svalbard var tyskernes mål å finne en bortgjemt plass å sette denne stasjonen på. Derfor endte Haudegen på Nordaustlandet.

I dag er Haudegen et unikt og omfattende krigsminne på Svalbard. Stasjonens beliggenhet langt borte fra sivilisasjonen, og et ferdselsforbud på området, reduserer derimot dens opplevelsesverdi.

Foreliggende rapport presenterer en beskrivelse av Haudegens tilstand slik den fremstår i august 2014.

Innen stasjonenes bygninger beskrives - som i de andre rapporter med hjelp av tekst, i form av fotografier og tegninger - skal Haudegens historie i korte og mest vesentlige trekk framstilles. For å tegne et bakgrunnsbilde over dokumentasjonsprosjektet skal dessuten en kort innføring i prosjektets bakgrunn bli presentert. Dvs. at det gjøres rede for, hvilke verdi denne værstasjon fra den andre verdenskrigen (og de norske fangsthytter) representerer, og hvilket mål prosjektet forfølger. Likeledes vil vi skrive noen ord om arbeidsmetoden, rutinene ved feltarbeidet og dokumentasjonsteamet. Etter dette blir stasjonens bygninger og livbåten til K. J. Busch, beskrives.

Værstasjonen som den sa ut i 2005. Kilde: E. Dege, med vennlig tillatelse.

Verdiene av kulturminner på Svalbard

Alle bygninger og levninger fra overvintringsfangst, gruvedrift, samt alle levninger av den andre verdenskrigen etc., som finnes på Svalbard, og som er bygget innen 1946, er i henholdt til Svalbardmiljøloven automatisk fredet. I denne forståelse representerer hvert spor av menneskelig virksomhet for 1946 på

Svalbard en verdi sui generis, en verdi i seg selv. Evident er, at også disse kulturminner er utsatt for endringer, som skyldes naturlig forfall, forandringer gjennom klimaet, inngrep av mennesker, skader påført av isbjørn - og ikke minst av istandsettingstiltak. Hver forandring, også en unøyaktig restaurering, ville redusere den historiske kildeverdi som hver bygning representerer. Siden de fleste av bygningene er vanskelig tilgjengelig - og siden en restaurering vil være et relativt kostbar affære (alt material må transporteres med helikopter) vil de fleste av hyttene på sikt forfalle. Prosjektets mål er derfor å ta vare på den historiske kildeverdi bygningene representerer, og å dokumentere kulturminnene slik de ser ut i dag.

Unntaksvis har restaureringshåndverkere på oppdrag av Sysselmannen utført forfallsforsinkende tiltak ved enkelte bygninger. Noen hytter holdes dessuten i en slik stand at disse kan brukes som losjiplass for feltarbeider, for eksempel Sallyhamn eller Bjørnhamna i det nordvestlige Spitsbergen, se (Bohlmann & Fink, 2009). Men for de fleste hyttene er naturlig forfall et vedtatt vernetiltak på Svalbard. For å sikre kunnskap om disse kulturminner for ettertiden, dokumenterer prosjektet representative hytter for å sikre deres kildeverdier disse representerer i dag.

Målet

Med dette kan målet med prosjektet sammenfattes: flest mulig fredete hytter på Svalbard burde dokumenteres innen de forfaller helt. Med hensyn til en krevende infrastruktur på Svalbard, sikkerhetsmessige betenkeligheter med feltarbeid i fjerntliggende, isbjørnrike områder og ulike satsingsområder innen kulturminnevern i Norge (m.fl.), anses det imidlertid som hensiktsmessig å finne et representativt utvalg av hytter som dokumenteres.

Metoden

Tegningene i rapporten er for det meste håndtegnede. Unntaket er tegningene av livbåten som er tegnet på Autocad. Det ble gjort for å få flest mulig detaljer klart fram i tegningen. I felt blir hyttene tegnet på millimeterpapir. Mål er tatt fra snorer som er strukket i vater og henger i lodd, og således overført til millimeterpapir i målestokk.

Ved dokumentasjon av båter lager vi tabeller for bordgangenes bredder, høyder over kjølen etc. og lager nøyaktige tegninger i etterkant. Prinsippskisser med mål blir laget som hjelp for den nøyaktige tegningen.

I utgangspunktet har vi som mål å produsere alle tegninger i målestokk 1:20. I enkelte tilfeller har vi måttet avvike fra denne målestokken for å få plass på et A3 ark. Dersom det anses som hensiktsmessig, tegnes interessante detaljer dessuten i større målestokk eller som enkelt prinsipp-skisse. På grunn av at rapporten kun publiseres på internett, kan utskrivning medføre at tegningene variere i størrelse. Hver tegning gjengir derfor en meterskala.

I rapporten omtales bygningens ulike deler i henholdt til kompendiet av Kjeld Magnussen, og Ingrid Lowzow *Hus—Byfningshistorisk Oppmålingsarbeid*, se litteraturlisten.

Utover tegninger er byggkonstruksjonen beskrevet kort som tekst.

Alle tegningene ble utført *før* vi fotograferte hyttene. Grunnen er at i løpet av tegneprosessen fanges oppmerksomheten på spesielle og mindre markante byggetekniske detaljer. Framfor fotografiet skal tegningene fremheve hyttenes karakter. I tegningene på målestokk 1:20 kan spikernes og pappstiftenes plassering avvike noen cm. Dette anses som forsvarlig, siden tegningenes mål er å tydeliggjøre markante konstruksjoner.

Fotografiene er tenkt å utfylle tegningene og gi

tilleggsopplysninger om tilstanden, interiøret osv. Noen av bildene er overeksponert. Dermed er bildene mindre vakre for det estetiske øyet, men viser flere bygningstekniske detaljer som ellers ikke ville være tydelig nok.

Alle skisser er rentegnet etter avsluttet feltperiode. Vi har brukt ulike millimeterpapir; 80g/kvm og 120 g/kvm. Begge papir utvidet seg betydelig i felt; i regnvær er det rett og slett håpløst å tegne. Vannfast millimeterpapir har vist seg ubrukelig under de betingelser vi fant i feltet. På grunn av millimeterpapirets utvidelse har vi forholdt oss til

papirets rutenett, ikke til reduksjonslinjalen, slik at feil grunnet papirets hygroskopiske egenskaper minimeres. **Vest- og sørsiden av stasjonen i 2005. Kilde: E. Dege, med vennlig tillatelse.**

Tegningene i rapporten er for det meste håndtegnede. Unntaket er tegningene av livbåten som er tegnet på Autocad. Det ble gjort for å få flest mulig detaljer klart fram i tegningen. I felt blir hyttene tegnet på millimeterpapir. Mål er tatt fra snorer som er strukket i vater og henger i lodd, og således overført til millimeterpapir i målestokk.

Ved dokumentasjon av båter lager vi tabeller for

bordgangenes bredder, høyder over kjølen etc. og lager nøyaktige tegninger i etterkant. Prinsippskisser med mål blir laget som hjelp for den nøyaktige tegningen.

I utgangspunktet har vi som mål å produsere alle tegninger i målestokk 1:20. I enkelte tilfeller har vi måttet avvike fra denne målestokken for å få plass på et A3 ark. Dersom det anses som hensiktsmessig, tegnes interessante detaljer dessuten i større målestokk eller som enkelt prinsipp-skisse. På grunn av at rapporten kun publiseres på internett, kan utskrivning medføre at tegningene variere i størrelse. Hver tegning gjengir derfor en meterskala.

I rapporten omtales bygningens ulike deler i henholdt til kompendiet av Magnussen og se Magnussen og Lowzow (Magnussen & Lowzow, 1977).

Utover tegninger er byggkonstruksjonen beskrevet kort som tekst.

Alle tegningene ble utført *før* vi fotograferte hyttene. Grunnen er at i løpet av tegneprosessen fanges oppmerksomheten på spesielle og mindre markante byggetekniske detaljer. Framfor fotografiet skal tegningene fremheve hyttenes karakter. I tegningene på målestokk 1:20 kan spikernes og pappstiftenes plassering avvike noen cm. Dette anses som forsvarlig, siden tegningenes mål er å tydeliggjøre markante konstruksjoner.

Fotografiene er tenkt å utfylle tegningene og gi tilleggsopplysninger om tilstanden, interiøret osv. Noen av bildene er overeksponert. Dermed er bildene mindre vakre for det estetiske øyet, men viser flere bygningstekniske detaljer som ellers ikke ville være tydelig nok.

Alle skisser er rentegnet etter avsluttet feltperiode. Vi har brukt ulike millimeterpapir; 80g/kvm og 120 g/kvm. Begge papir utvidet seg betydelig i felt; i regnvær er det rett og slett håpløst å tegne. Vannfast millimeterpapir har vist seg ubrukelig under de betingelser vi fant i feltet.

På grunn av millimeterpapirets utvidelse har vi forholdt oss til papirets rutenett, ikke til reduksjonslinjalen, slik at feil grunnet papirets hygroskopiske egenskaper minimeres.

Om feltarbeidet

Etter ankomst Longyearbyen, på natten den 24. juli, hadde vi et par dager å organisere proviant og alt nødvendig feltutstyr. Etter dette var det planlagt å fly ut til objektene med helikopter på mandag, den 28. juli. På morgenkvisten var været derimot for dårlig til å fly. Det gav oss bedre tid til å veie alt utstyr vi tok med. Inklusive ca. 160 liter med drikkevann hadde bagasjen et omfang på litt over 900 kg. Med oppklarende vær ved lunsjtid kunne helikopteret endelig bringe oss til Rijpfjorden. Hit var i forveien en brakke på 3,60 X 2,16 m (innvendig mål) blitt fraktet, i hvilket vi tre mann fant husly i feltperioden. Brakka var plassert omtrent 110 m fra strandkanten, ca. 300 m nord fra Haudegen. Den samme brakke var i bruk som husly for Jörn Bohlmann og Jakob Fink i 2010 med dokumentasjonsarbeid ved Bellsund, (Bohlmann & Fink, 2010).

Da vi viste at vi kunne regne med isbjørnbesøk på Nordaustlandet, satt vi snubleblussen rundt brakka. Proviand og en del utstyr ble stuert i Zarges-kasser utenfor. Det lille toalettet i brakka, som har en eget inngang ved en av smalsidene, ble brukt som rom for å henge opp våte klær etc. For å gjøre vårt fornødne gikk vi direkte i fjæra – en storslagen plass med god og skiftene utsikt, og stort sett full av drivis.

Været viste seg fra sine bedre sider i løpet av årets dokumentasjonsarbeid. Riktignok var det ordentlig kaldt hele tiden, de første dagene oppvartete med nysnø, dessuten blåste det for det meste en kald vind. Vi får si som Ludvik i Flåklypa: Det blåser nordavind fra alle kanter. Men dagene ga oss også et par vindstille og solrike dager som vi nøt med å spise middagen utenfor brakka, i vår «steinhage» bak snubleblussgjerdet. Dette var spesielt behagelig, siden vi fikk en «ut av brakka

opplevelse». Brakka var litt upraktisk innredet for tre mann. Den var litt trang for tre menn med oppakning, og dessuten vanskelig å få varm nok. Kalde føtter hadde vi i de tre ukene vi bodde der, og en forkjølelse fikk vi alle i løpet av oppholdet. Dette var vi forberedt på og hadde alle tatt med en flaske skotsk hostesaft. Snubleblusset viste sin dugelighet en morgen rett før klokken seks, da en av de snuble-blussrakettene plutselig gikk av. Vi kom oss ut av drømmene og ut på golvet alle tre (noe som var vanskelig nok i det lille rommet). Idet vi åpnet døren (som gikk mot nord) fikk vi øye på to, ca. toårige isbjørnunger, som sto ca. 30 m borte. Ungene hadde vært nysgjerrige på våres matbokser og hadde gått rett på snubleblusset. Nå sto de forundret foran brakka og så tre menn komme ut iført stillongs, støvler, ull-lue og med våpen i hånd. Et knallskudd ble løsnet og de lusket videre på ferden. En sjekk rundt brakka viste at binna sto omtrent 150 m unna og fulgte med på hva som foregikk. Vi forholdt oss i ro, og binna valgte å passere oss stille og rolig på østsiden av brakka på ca. 80 meters avstand.

Fredag 18. august, den planlagte hentedagen, var vi tidlig i gang med å pakke utstyret da vi fikk øye på en isbjørn som kom ned fra åskammen i nord. Isbjørnen var på stranda nedenfor hytta da vi hørte helikopteret kommer. Et knallskudd skulle gjøre det klart for bamsen at denne plass skulle brukes av oss. Bamsen lot seg ikke affisere og gikk bort til plassen der det brukte knallskuddet lå og luktet og lurte på hva dette var. Helikopteret derimot ble skremt og lyden forsvant i horisonten igjen. Det viste seg at sikten var for dårlig for helikopteret å nå oss. Vi ble ikke hentet den dagen, og måtte smøre oss med tålmodighet i to dager til innen vi blei flydd tilbake til sivilisasjonen.

Hvem utførte dokumentasjonen?

Jörn Bohlmann er født i nærheten av Hamburg, Tyskland. Med bakgrunn i to tradisjonelle håndverksutdanninger, seilmaking og trebåtbygging,

fullførte han en doktorgrad innen marinearkeologi. Han er for tiden ansatt i forskningsavdelingen ved Vikingeskibsmuseet i Roskilde, Danmark.

Morten Hesthammer er født i Larvik, og oppvokst i Langesund. Han er utdannet navigatør og skips-tømrer. I mange år har han jobbet som verfts-formann ved Hardanger Fartøyvernssenter i Norheimsund.

Som bjørne-vakt tjente, i år som i fjor, Andreas Eriksson fra Sverige. Andreas jobber som tømrer i Longyearbyen, hvor han har bodd med sin familie i åtte år.

Ved Rijpfjorden: fra venstre til høyre Morten Hesthammer, Jörn Bohlmann og Andreas Eriksson. Vi sitter i sommerhabitten foran brakka og nyter en av de få stille dagene ved Haudegen. Privat bilde Morten Hesthammer.

Værstasjonen Haudegen – en kort historisk sammenfatning

Kunnskap om værrets utvikling hadde stor betydning for planlegging av militære bevegelser under den annen verdenskrig. Derfor var meteorologiske data over hele Europa av avgjørende betydning for alle parter. For å kunne forutsi værrets utvikling hadde værdata fra de høye breddegrader en stor betydning. Derfor hadde både tyskerne og de Allierte plassert værstasjoner på Grønland så vel som på Svalbard, i tillegg til flytende stasjonære værskip.

For de tyske stridskrefter ble følgende værstasjoner i den arktiske strøk satt opp:

- «Unternehmen Bansö» 1941/42 på Vest-Svalbard,
- «Unternehmen Knospe» 1941/42 på Nordvest-Svalbard,
- «Unternehmen Nussbaum» 1942/43 på Nordvest-Svalbard,
- «Unternehmen Holzauge» 1942/43 på Nordøst-Grønland,
- «Unternehmen Kreuzritter» 1943/44 på Svalbards nordvestlige del,
- «Unternehmen Schatzgräber» 1943/44 på Frans-Josef-Land,
- «Unternehmen Svartisen» 1943/44 på Hopen,
- «Unternehmen Bassgeier» 1943/44 på Nord-Øst-Grønland,
- «Unternehmen Edelweiss I» 1944 på Nord-Øst-Grønland,
- «Unternehmen Edelweiss II» 1944 på Nord-Øst-Grønland,
- «Unternehmen Zugvogel» 1944/45 i Grønlandsjøen,
- «Unternehmen Helhus» 1944/45 på Hopen,
- «Unternehmen Landvik» 1944/45 på Spitsbergen og
- «Unternehmen Taget» 1944/45 på Bjørnøya (Barr, 2006:11f).

«Unternehmen Haudegen» var den siste i denne rekke av tyske værstasjoner i de arktiske strøk. Haudegen ble satt i verk i 1944 og tjente til utover den tyske kapitulasjon i mai 1945, og helt fram til september 1945. Oppgaven besto i å sende ulike værdata flere ganger daglig til den tyske meteorologiske hovedstasjon i Tromsø. Dette omfattet også atmosfæriske målinger ved hjelp av hydrogenfylte værballonger, som besetningen av Haudegen har sendt ut fra stasjonen. Hydrogenet for en ukes bruk produsertes på stedet ved hjelp av aluminium-pellets og ets-natron. For å produsere hydrogen bygde mannskapet en liten hytte i naboskap med hovedhytta. Ballongene steg med 300 m per minutt opp i atmosfæren og har sendt radiosignaler som mennene ved Haudegen mottok med radioapparatet (Dege, 2006:216f). Etter kapitulasjonen fortsatte de tyske soldatene å sende værmeldinger til Tromsø

Wilhelm Dege og hans mannskap

Militær og vitenskapelig leder av værtropp Haudegen var Wilhelm Dege, født i 1910. Etter en treårig pedagogisk utdanning studerte Dege geografi, geologi og forhistorie. I 1935, 1936 og 1938 opphold Dege seg (ved den siste reisen i sammen med sin kone) på Svalbard. Disse reiser ga grunnlag for hans promovering innen krigen. I denne sammenheng var Dege blitt kjent med den norske fangstmannen Hilmar Nøis, (Dege, 2006:62), som hadde sin hovedstasjon på Fredheim, se (Bohlmann & Hesthammer, 2012). Pga. at Dege kunne snakke norsk, var han under krigen stasjonert i Norge.

I 1962 blitt Dege professor for folkegransking (samfunnsviter) ved den pedagogiske akademi i Dortmund. Han døde i 1979.

Film 16, 07. oktober 1944 - Wilhelm Dege ved depotlager A2 ved Duvefjorden. Kilde: E. Dege, med vennlig tillatelse.

Utover W. Dege var ti andre mann beordret for å opprettholde meldingstjeneste på stasjonen:

- Wilfried Maaß, radiotjeneste, 3. leder ved stasjonen
- Arthur Baumann, ansvarlig for den synoptiske værtjeneste
- Heinrich Ehrich, ansvarlig for radiotjenesten, annen militærisk leder
- Hannes Semkat, funk- og værtjeneste
- Heinz Schneider, funk- og værtjeneste
- Werner Schlösser, funk- og værtjeneste
- Siegfried Czapka, funk- og værtjeneste
- Gustav Scheidweiler, værtjeneste

Josef Reyer, matros, lagertjeneste
Heinz Grams
(Dege, 2006:77).

Gjennomsnittsalderen på mannskapet la på 21 år, hvorav S. Czapka med 19 år var den yngste deltager

(ibid).

Film 23, 22. april 1945—Semkat og Reyer med isbjørn-ungene; det var unge menn som drev stasjonen. Kilde: E. Dege, med vennlig tillatelse.

Planlegging

Stasjonens oppbygging var planlagt av de militære enheter i Tyskland; som leder av stasjonen var Wilhelm Dege innblandet i planlegging fra et tidlig stadium. I en av sine første møter ved marinekommandoen kommenterte han, etter en første bedømmelse av omfanget av militærisk utstyr, instrumenter etc., at utstyret ville fylle et helt skip.

«Om det er enn nok», ble det tørt svart. På den tiden oppfattet jeg dette som en spøk» (Dege, 2006:53).

En del av planleggingen og den arktiske treningen foregikk på Goldhöhe, en treningsleir for mannskapene av de arktiske værstasjoner. Goldhöhe var plassert i de store fjellene i Tsjekia; Krkonoše-fjellene. Denne treningsleiren var blitt oppbygget etter initiativ fra Hans-Robert Knoespiel.

Knoespiel hadde en sentral betydning for de arktiske værstasjoner, ikke bare på grunn av at han utdannet soldatene til innsats i de arktiske strøkene. Han utviklet dessuten stasjonenes bygninger. Knoespiel ble født i 1915, hans yrke var ornitolog og han omkom i 1944 ved innsatsen av værstasjonen «Kreuzritter» på Nordvest-Svalbard. Innen krigen jobbet Knoespiel i 1938 som ornitolog bl. annet på Vest-Grønland, hvor han fikk erfaringer med livet i de polare strøk. I 1940 ble Knoespiel leder av utdanning for mannskapene for de ovenfor nevnte værstasjoner på Goldhöhe». Han er oppfinneren av de byggeelementer av ca. 3 x 3 m grunnflate og ca. 2,20 m høyde, en såkalt Knoespiel-terning. Disse byggeelementer er blitt brukt til de tyske

arktiske værstasjonene, også Haudegen ble bygd opp av disse elementer.

Goldhöhe i april 1944. Kilde E. Dege, med vennlig tillatelse.

Ved siden av arktisk trening, blant annet omgang med hunder og sleder, skigåing, navigasjon i snøørken etc., ble på Goldhöhe «diskutert hundretalls av detaljer: proviant, bekledning, våpen, jaktvåpen, medisin og medisinske instrumenter, båter, sleder, verktøy, kjøkkenredskap, soveposer, snøsko og dugelige bindinger, alpint redskap, ... hytta etc.» (Dege,

2006:56). Med Knoespels og Deges arktiske erfaringer formet det seg et bilde over den konkrete utstyrsbruk. Wilhelm Dege oppsummerte, at Haudegens material kostet 1,25 millioner Reichsmark; dette er eksklusive ekspedisjonens transport, etc. (Dege, 2006:71).

Utstyr

Utstyret besto av omtrent 1800 kister og andre forpakkingsenheter, som utgjorde ca. 80 tonn (Dege, 2006:112). Dette innebar ved siden av Knoespiel-terningene proviant for 18 måned (ibid:61f). Provianten var pakket slik, at en mann disponerte fem kister per måned, dvs. ca. 1200 kister. Hver kiste hadde et mål av 74 x 26 x 36 cm. Denne forsyningen innebar også forbruksvarer som dopapir, tannkrem, stearinlys etc. - og alkoholvarer (kiste nummer 5). Per mann og måned var det beregnet tre liter fransk rødvin, 1 ½ liter Cognac, en liter snaps (i steinflasker) og ¾ liter likør. Proviantkistene hadde en vekt på mellom 15 og 30 kilo (Dege, 2006:114).

Ved siden av Knoespiel-byggeelementer utgjorde ulikt brensel en betydelig del av utstyret: blant annet 50 fat med 250 liter drivstoff for generatorer, brensel for parafinlamper etc. (Dege, 2006:114). Dessuten hadde troppen fire tonn kull med fra Tyskland, som i Tromsø suppleres med ytterligere et tonn (ibid.:173). Kull var beregnet å holde til ett tonn per måned. Som hoved brensel for oppvarming av hytta tjente drivved. Denne var blitt samlet av mannskapet, mens offiserene - altså Dege og Ehrich - brukte to timer om dagen til å sage opp den innsamlede drivveden (Dege, 2006:175). Siden mye av arbeidet med værdata betinget stillesittende arbeid (lytting etter radiosignaler, bl. a. fra værballongene, loggføring, videresending av værdata til Tromsø flere ganger daglig, etc.), var Deges mål å holde hyttas innetemperatur på rundt 18 °C om dagen; om natten kunne hytta kjøles ned til 4-6 °C (Dege, 2006:174f).

Transport

Mannskapet og utstyret ble fraktet med to båter fra Tromsø til Nordaustlandet. Det ene fartøy var det tidligere fiskerfartøy *Busch*, som allerede var i krigstjeneste ved andre polare værstasjoner, det andre var undervannsbåten *U 307*. Transporten fra Tromsø til Nordaustlandet gikk rundt østsiden av Nordaustlandet. Riktignok var vestsiden av Spitsbergen lettere å ferdes i, men dette området var også bedre overvåket av de Allierte.

En stor vanske under transporten utgjorde nødvendigheten å krysse ruten av konvoiene til og fra Murmansk. Dersom transporten ble oppdaget, var hele operasjonen mislykket. Overfarten gikk bra for de to fartøyene, men *Busch* tapte en livbåt som Haudegen skulle bruke. På grunn av mulige angrep var livbåtene firet ut fra davitene under overfarten; i dårlig vær rullet *Busch* så sterkt at en båt gikk tapt og en annen ble skadet (Dege, 2006:108).

Da båtene kom fram til Rippfjorden den 14. september 1944 ble plassen for å bygge hytta i Wordiebukta relativt raskt bestemt (Dege, 2006:111). Dege og Rieche hadde sett Wordiebukta fra luftfotografier på forhånd; plassen viste seg også i realiteten som passende for stasjonen (ibid). Båtene kastet anker i bukten, omtrent 150 m vekk fra strandkanten. En trosse ble brakt i land, samtidig var det blitt oppbygd en flytebrygge av ca. tre meters lengde og en meter bredde på strandkanten. Flytebrygga var til landsiden festet til store steiner, på sjøsiden fløyt den på bensinfat. Dermed hadde manskapet en flytebrygge som utlignede tidevannsforskjell (Dege, 2006:112).

For å frakte tingene fra båtene i land bruktes det seks gummibåter, hver på fire meters lengde. To gummibåter surredes sammen; dermed rådet manskapet over tre flåter, som hver kunne frakte to tonn (Dege, 2006:112). Én mann var nok til å trekke en flåte med to tonn last langs repet som gikk fra skipene og til land. Dette tok ikke mer en ca. 5 til 7 minutter. Med dette var det mulig

å etablere et rullende system for å få frakten på land slik at man slapp ventetid (Dege, 2006:112f).

Mannskapet på *Busch* besto av 15 mann, som kom Haudegens besetning kraftig til hjelp. Fra *U 307* kunne 30 mann hjelpe til (Dege, 2006:113). Dermed kom utstyret i land i løpet av to dager. For å transportere tingene fra strandkanten og 150 m opp til plassen hvor hytta skulle bygges opp, ble i tillegg til bæremeriser brukt en transportvogn med store gummidekk for tunge

deler som fat etc. (Dege, 2006:159).

U 307—bildene er i samlingen av Georg Herrle; Kilde: E. Dege, med vennlig tillatelse.

Etter at alt utstyret var blitt fraktet i land, lot Dege sine menn og manskapet av *Busch* være alene; disse hadde på dette tidspunkt begynt å sette opp hytta. Dege gikk med *U 307* på rundtokt rundt Nordaustlandet for å sette opp nød-depoter og for å sjekke, om Allierte har etablert egne værstasjoner på Nordaustlandet. Dessuten var målet å ødelegge nordmennenes fangsthytter for å vanskeliggjøre dette. Dette var et tungt gjøremål for Dege, siden han kjente fangstmennenes liv og levevilkår gjennom Hilmar Nøis, som var blitt en venn før krigen (Dege, 2006:122f).

Oppbygging av hytta

Husly fant de elleve mann fra værstasjonen Haudegen i en hytte, som besto av pre-fabrikkerte elementer av ca. 3 X 3 m grunnflate og ca. 2,2 m høyde; de såkalte Knoespele-terninger. Disse byggeelementene kunne settes sammen slik manskapet ønsket det. Ved Haudegen ble det satt sammen seks Knoespele-terninger som ga huset en grunnflate av 6 x 9 m. Ansvaret for oppbygging av hytta hadde Wilfried Maaß og Herbert Rieche (Dege, 2006:117).

«Konstruksjonen var spesielt vanskelig, siden den måtte baseres på bruk av Knoespele-systemet. Byggeelementer, som er pre-fabrikkert hjemme og som hadde et mål på 3x3x2,20 Meter. Avhengig av forholdene i terrenget og behov av truppen kunne et fritt antall av Knoespele-terningene kombineres» (Dege, 2006:117f).

Konstruksjonen av Knoespele-terningene slik manskapet av Haudegen har sett disse sammen.

Oppbyggingen av byggeelementer der hvor stasjonen står i dag, tok ikke mer en noen par dager. Angående innredning av hytta lot Wilhelm Dege sine menn, dvs. Wilfried Maaß fri hånd, men formulerte noen få betingelser: en hyggelig messe, et lite men hensiktsmessig byssa, oppdeling av mannskap i flere rom, ingen køye i messa, for ham selv et lite eget rom. Et frostfritt forrom, hvor stasjonens barometer kunne plasseres. Dessuten en arbeidsbenk med verktøy og minst to utganger i ulike retninger (av sikkerhetsmessige og militæriske grunner) (W. Deges private krigs dagbok, side 78f upublisert og i E. Deges eie; siteringen med vennlig tillatelse av E. Dege).

I sine dagbøker gjengir Wilhelm Dege også en del erfaringer, som ikke er publisert i Dege, 2006, se litteraturlisten. Med den vennlige tillatelse av Eckart Dege, Wilhelm Deges sønn, kan vi gjengi, at fundament til hytta var satt opp i en frostperiode. Idet været ble varmere noen dager seinere hadde hytta fra

side (W. Deges private ,krigsdagbok side 79f upublisert og i E. Deges eie; siteringen med vennlig tillatelse av E. Dege). Opprinnelig var små, tegl-lignende klosser av treverk tiltenkt som fundamentmaterial, men en stort stakk av drivved ble vurdert å gjøre en bedre jobb. (ibid).

Kondensvann som rant ned innsiden av veggene var et stort problem for mannskapet. Klær kunne ikke oppbevares i reoler, bare metallkister (Greifswalder Blechkisten) var et tilstrekkelig oppbevaringssted for klær (W. Deges private krigsdagbok side 79f upublisert og i E. Deges eie; siteringen med vennlig tillatelse av E. Dege). Var hytta varmet ordentlig opp, hjalp det mot kondensvann, men til gjengjeld smeltet snøen på taket og dryppet ned gjennom taket, som var fra begynnelsen av utett. For å kunne håndtere kondensvannet, ble veggene flere ganger daglig tørket av med en klut (ibid:79). Bak køyene, som står mot veggen, blir reinsdyrskinn anbragt for å holde køyene tørre (ibid).

Kondensvannet førte til dårlig lukt i hytta. Det var derfor en regel, at reoler ikke skulle være fylt opp, men kun halv pakket. Alle senger ble flyttet noen cm ut fra veggen, dessuten ble madrassene luftet så ofte som mulig. Det viste seg å være svært effektivt å lufte sengetøy og madrasser i frostklare netter. Dette førte til at lukten i hytta ble forholdsvis frisk og behagelig for en ukes tid, (W. Deges private krigsdagbok, side 92 upublisert og i E. Deges eie; siteringen med vennlig tillatelse av E. Dege).

Depotlager

Mens mannskapet fra Haudegen og *Busch* holdt på med å bygge opp stasjonens hytte, var Dege med *U 307* på rundtokt rundt Nordaustlandet for å bygge opp tre nød depoter, henholdsvis i Wahlenbergfjorden (sør for stasjonen), i bunnen av Duvefjorden og i Albertinibukta, begge to nordøst for stasjonen.

Depotet i Wahlenbergfjorden innholdt ved siden av våpen, klær, proviant, telt, kokeapparat etc. også en

gummibåt. Denne var tiltenkt å brukes over Hinlopen til Svalbard, dersom mannskapet var tvunget å forlate Nordaustlandet på egen hånd. I løpet av vinteren 1944/1945 var dette depotet blitt ødelagt av en isbjørn, slik at gummibåten var ubrukelig, (Dege, 2006:257).

Depotene var mål for ulike turer av Haudegens mannskap imens overvintring.

Etter endt rundtokt kom *U 307* tilbake til Wordiebukta hvor arbeidet med å sette opp stasjonen var i fullt sving. Den 27. september var stasjonen godt etablert og militært sikret (blant annet med kamouflasjenett, en forsvarspost med maskingevær, en nødradiostasjon på Postenfjellet rett på fjellbakken øst for hytta etc.), *Busch* og *U 307* kunne forlate mannskapet den 27. september 1944. Fra nå av var Haudegens besetning alene.

Film col 8, 02. april 1945—et værballong forberedes til start. Kilde: E. Dege, med vennlig tillatelse.

Fartøyet Blåsel henter mannskapet til Tromsø: Kilde: E. Dege, med vennlig tillatelse.

Slutt

Med den tyske kapitulasjon i mai 1945 endte de militære rutiner for Haudegens mannskapet. Ammunisjonen sprengtes, dessuten ble et belte av miner rundt hytta fjernet. Sendingen av værdata ble opprettholdt. Via radio fikk besetning beskjed at de skulle hentes i september 1945, men for sikkerhetens skyld forberedte mannskapet seg på å overvintre nok en gang på stasjonen. Som annonsert kom den norske selfangst fartøyet «Blåsel» til Wordiebukta i september 1945. Idet han overgav sin pistole, kapitulerte mannskapet av Haudegen offisielt. Haudegen ble forlatt, og Haudegens mannskap gikk i krigsfangenskap i Tromsø.

Etterspill

Etter at mennene fra værstasjonen var hentet, sto hytta tom. Utstyr og hytte forfalt gjennom årene. Besøkene hit er fåtallige, og det kan ikke utelukkes at deler av utstyr har blitt tatt med av besøkende (bl.a. er en køyeseng fra mannskapsrommet forsvunnet, det finnes ikke rester av den hverken inne i hytta eller utvendig).

I 1985 besøker Eckart Dege, Wilhelm Deges sønn, sammen med ansatte fra Sysselmannen og det norske forsvaret værstasjonen. De berger Wilhelm Deges krigsdagbok, som han nedgravde i en vanntett jernkiste innen henting. Innpakket i oljepapir hadde disse kommet igjennom årene uten skader. I tillegg til Wilhelm Deges bok *Gefangen im arktischen Eis - Wetterstation Haudegen - die letzte deutsche Arktisstation des Zweiten Weltkrieges* (Dege, 2006) tillater disse krigsdagbok verdifulle innblikk i mennenes liv. Under besøket i 1985 blir også diverse ting tatt med til samlingen av den Norske Forsvarsmuseum i Oslo, blant annet en parafinlampe som mannskapet har bygd ut av et brannslukningsapparat. Denne lampen, som var anbragt i messa, brant en hel uke, uten at de måtte fylle opp parafin eller pumpe opp trykket.

I dag står hytta med et utett tak, deler av veggmaterialene er borte, men Sysselmannens restaureringshåndverkere har i løpet av de siste årene gjort noen reparasjoner.

For å kunne bevare hytta et par tiår videre inn i framtiden, burde taket tettes.

At Haudegen gjorde et stort inntrykk på oss, ligger ikke bare på plassen og omstendighetene, mennene gjorde sin krigstjeneste i de arktiske strøk. Fascinerende er dessuten at en del utstyr ligger fremdeles i terrenget rundt. Et stort inntrykk gjorde dessuten det ytterst rikholdige material som finnes rundt Haudegen: krigsdagbok av Wilhelm Dege, andre personlige notater fra mannskapet, bilder, filmer, etc. På siden av, at mye

av dette materialet fremdeles ikke er publisert: Haugdegen representerer i dag et sjeldent stykke

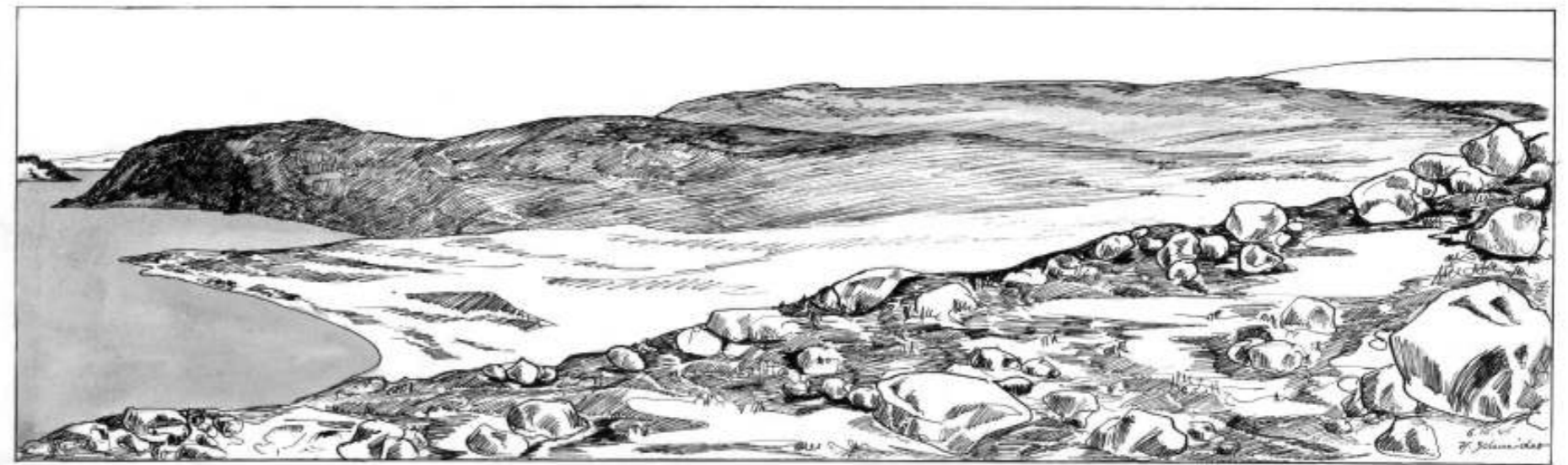

materielt kultur fra den andre verdenskrigen i arktiske strøk.

Udatert bilde: Stasjonen ved en vårdag i 1945. Kilde: E. Dege, med vennlig tillatelse.

Bildet nedenfor: Også tegninger er blitt produsert.

Blikk fra fjellet bak hytten mot nord. Tegningen er tatt

av Heinz Schneider den 06. oktober 1944. kilde E. Dege med vennlig tillatelse.

Haudegen - hovedbygningen

Ovenfor: Haudegen i 2004, fotografert av E. Dege; til høyre: Haudegen den 21. oktober 1944.

Kilde for begge bilder E. Dege, med vennlig tillatelse.

Oppbyggingen av huset ; Knoespel-konstruksjonen

Fundamentet

Fundamentet av tre er lagt på store trestokker. Stokkene ligger i hjørnene av huset, og ellers litt her og der. Fundamentet som vi kaller det er på 100 x 100 mm boks, og disse er felt ned i stokkene slik at fundamentet nok har ligget i vater ved husets oppbygging. Hjørnene har blitt felt sammen halvt om halvt.

Reisverket

Ovenpå fundamentet har man reist grind etter grind, og boltet disse sammen. En grind består av en bunnsvill og en toppsvill, hvorimellom to hjørnestolper har vært tappet sammen med de to svillene. Midt mellom topp- og bunnsvill har man lagt en midtsvill, som er tappet inn i hjørnestolpene. Alle tappinger har vært prefabrikkert så det har bare vært å sette delene sammen som i en flatpakke.

Når man har satt sammen grindene har man enkelt kunne bolte reisverket sammen, og raskt få skjelettet av huset klart. Delene i reisverket har etter Knoespel sine tegninger vært 90 x 90 mm, men etter ønske fra Dege ble delene dimensjonert til 75 x 75 mm.

Golvet

Golvet ligger på bjelker som er 80 x 75 mm. Disse ligger direkte ovenpå bunnsvillene. Under bjelkene ligger et bord som er 28 x 110 mm, og disse bordene stikker litt ut på hver side av bjelkene. Mellom bjelkene ligger limte 20 mm tykke plater, laget av heltre, og hviler ovenpå bordene. Deretter kommer et lag med isolasjonsmatter. Det er glassvatt som har papp på begge sider. Det vil si at isolasjonslaget sannsynligvis har vært 60 mm tykt i utgangspunktet. Ovenpå bjelkene ligger et lag med 20 mm tykke pløyde bord som er 115 mm brede.

Spikerslag for veggene, og huntonittkledning

Etter at golvet er på plass har man spikret et 28 x 75 mm ovenpå golvet slik at det ligger i linje med hjørnestolpene i grinda. Fra denne og opp til midtsvillen, og fra toppen av midtsvillen til toppsvillen har man spikret fast 28 x 75 mm bord i en avstand av ca. 600 mm C/C. Nå passer ikke dette målet helt over alt, fordi man har måttet forholde seg til breddene på

huntonittplatene. Platene går fra golvet og opp til toppen av toppsvillen innvendig, og helt oppunder takutstikket utvendig. Utvendig er alle skjøter dekt med en 60 mm bred remse av huntonitt, og platene går helt ned til bunnsvillen.

Konstruksjonen av golvet som synliggjøres ved en reparatør av uteveggen (øst-fasaden) som vi utførte den siste dag i feltet. Privat bilde Jörn Bohlmann.

Taket

Ovenpå toppsvillene ligger taksperre i øst-vest retning. Sperrere er 28 mm brede, og har en høyde i ytterenden på 66 mm. Inne hvor to Knoespel-kuber går sammen er sperrere 28 x 210 mm. På tre meter har altså taket hatt et fall på ca. 140 mm. Det var meget flatt i utgangspunktet, og nå hvor den midtre delen av bygget

har sunket mest er taket nesten flatt. I og med at man har planlagt med å ha to Knoespel-kuber i bredden, og taksperrene hører til hver sin kube har man boltet et bredt bord i endene av taksperrene der kubene møtes. Det er ett bord for hver kube, og disse bordene ligger som en "mønesås" i sør-nord retning. For hver taksperre har man boltet fast et vinkeljern mellom sperr og åsene. Dermed blir de to kubene boltet sammen, og for å holde drageren ned til toppsvillene går det også bolter fra åsen og ned gjennom svillene.

Selve taket er kledd med 20 mm pløyde bord, og her er kledd slik at fjæra alltid ligger opp mot mønet. Under taksperrene ligger en trelist, som har som funksjon å holde huntonittplater opp mellom to sperr. Kun unntaksvis er det plater som fortsatt ligger på plass. De andre har blitt våte, og dermed også så mjuke at de ikke har klart å holde oppe egen vekt. Mellom taket og himlingen har det ikke vært isolasjonsmateriale.

Utvendig har taket vært kledd med seilduk. Taket var Deges store bekymring – det trekkes med seilduk som blir malt, men Dege betviler om det blir tett. Han frykter høsten og våren som bringer varmeperioder med temperaturer over null grad, slik at snøen tiner og drypper gjennom taket. Han angre på at han ikke har bestilt et sinktak for å slippe bekymringene om taket; (Dege, 2006:160f).

Dege har nok hatt grunn til sine bekymringer angående taket. I og med at det er lekkasjer i taket har det ført til råteskader inne i hytta. Treverket i taket har klart seg overraskende godt, mens seilduken for det meste er borte. Kun rundt spikrene som har holdt seilduken på plass finner man rester av seilduk. Seilduksbanene har vært 60cm brede, og i overlappene er det spikret tett i tett, ca. 2 cm mellom hver spiker.

De pløyde 20 mm tykke bordene på taket er fortsatt ganske friske i treverket, og det er ingen fare med å gå på taket (utenom å falle ned om man oppholder seg på kanten).

Konstruksjonsdetaljer: bildebeskrivelse begynnende på den venstre spalte opp-ned:

2217—lufteventiler i alle rom; 2287—dobbelt golv, her i messa;
2347—isoleringen i golvet, her i funkrommet ;
2361—alle plater er nummeret; 2364—festemidler for takbjelker etc. med enkelte vingeskruer;
2363—pre-produserte byggelementer av Knoespel-systemet;
2505—kraftige dørhåndtak ; 2329—Deges rom og messa hadde ikke egne ovn, med ovnsrør av varmet rommene; her oven i radiatorrommet.

Videre om Haudegens hovedhus

Hovedhuset til Haudegentroppen er det som er i dårligst forfatning av de tre bygningene som står i Wordiebukta. Taket har vært lekk i mange år, og når vann renner inn gjennom taket står råtesoppen klar til å gjøre treverket om til jord. Pga. den lave temperaturen på Nordaustlandet har bygget allikevel klart seg relativt godt. Det er ikke i god forfatning selvsagt, men når man vet at bygget har stått i 70 år uten nevneverdig vedlikehold så er det imponerende.

2365: Lekkasje i taket fører til store våte områder i hovedstasjonen—her i mannskapsrommet.

Vestveggen

Dette er framsida av huset som vender ned mot sjøen. Fasaden ser shabby ut da huset er litt salrygget, men mest av alt fordi tilbygget rundt inngangen er ødelagt og kun skjelettet tilbygget står igjen. I tillegg er det huller i et par av huntonittplatene som er brukt som kledning. Vestfasaden har 2 vinduer i tillegg til inngangsdøra. Disse står i hver sin ende av huset, dvs ett i Deges rom og ett i radiatorrommet.

Inngangspartiet er 120 x 200 cm, og er satt sammen på Knoespevis men da av spinklere materialer. I stedet for de originale 90 x 90 mm har man brukt 50 x 50 mm. Foruten å fungere som et leskur ved inngangsdøra har tilbygget også vært brukt som toalett. Ved siden av

inngangsdøra, i sørlig retning, er det bygd opp en liten kasse med et sete på. Kassen, som altså er selve toalettet, har hatt en luke fra utsida slik at man har kunnet skyve på plass en metallbakke med to håndtak, og deretter lukke luka. Det har selvsagt vært praktisk når man skulle tømme avtredet. Smalfilmbilder tatt av Wettertruppen viser at det har vært et lite vindu, vendt mot vest, rett over toalettsetet.

Tidligere har det vært et helt enkelt tilbygg ved siden av inngangspartiet, langs husveggen i sørlig retning. Her har man hatt sitt kullforråd. Dette har falt helt ned, men rester ligger utenfor og viser at dette har vært satt opp av drivved, kasser og huntonittplater.

Film 15, 04. oktober 1944 : Hytten står; her utgangen. Kilde: E. Dege, med vennlig tillatelse.

Nordveggen

Veggen som vender nordover har ett vindu som sitter i mannskapsrommet. Ellers er veggen ganske striglet. Veggen har hatt skader for det er lagt på et par

huntonittplater i seinere år. Platene er i motsetning til de originale platene lagt liggende, og er lagt utenpå de originale platene. I og med at de kun dekker halve høyden, og da den nederste delen i veggen, er det grunn til å tru at regnvann blir ledet på innsiden av denne doblingen og således vil gjøre skade over tid.

Sørveggen

Huset har seget mest i vest, og på midten, noe som gjør at takvinkelen har flatet ut. I det sørvestlige hjørnet av huset har det vært et tilbygg, generatorrom, som ikke har hatt full høyde. Tilbygget har falt helt sammen, men bunnsvillen viser at bygget har vært 300 x 216 cm. Taket har skrådd ut fra husveggen, og merker på veggen viser at høyden der har vært 170 cm. Smalfilmbilder tatt av Wettertrupp Haudegen i 1944/45 viser at generatorrommet har hatt en liten dør ut mot vest.

Film 17, 12. oktober 1944: Hytten er i ferd å snøs ned, proviantkister er stuert langs veggene, men kamouflasjenettet mangler fremdeles. Kilde E. Dege,

2527: Døren som ligger i umiddelbar nærhet til aggregat-huset.

I husveggen er det en lav dør, som har gått fra radiatorrommet og ut i generatorrommet. Døra måler 70 x 90 cm. På samme vegg rett over generatorrommet er det to hull i vegg. At det er huller i dette området er ikke overraskende med tanke på at radiatorrommet har hatt behov for ledninger og antenner ut fra apparatene. Det nederste hullet er 15 mm i diameter, mens det øverste, som er foret med en treplate har en diameter på hele 90 mm. Rundt hullet stikker 4 stk 8 mm bolter, som for å ta imot en flens av et eller annet slag. Videre stikker et par ledninger ut gjennom plata.

I veggens østre del er det et vindu, som fører inn i byssa. Vinduet er tildekket av en lem som er spikret fast.

Østveggen

Dette er baksida av huset, og her er kun en dør. Denne leder inn til byssaet, og har en luke på 18 x 18 cm. Når man ser denne langveggen ser man at huset er seget på midten og at taket er salrygget. Bunnsvillen og fundamentsvillen ligger til dels tildekket av mose, stein og rusk og rask. Fundamentet står derfor og trekker fukt, og gjør delene omkring svært utsatt for råte. I tillegg har huntonittplatene sugd til seg fuktighet slik at de nederste 40 cm er i oppløsning.

Film 16, 10. Oktober 1944: W. Schlösser står i døren til byssa. Kilde: E. Dege, med vennlig tillatelse

Bildeliste—hovedstasjonens fasader

- 2416 fasaden mot vest med hovedinngangen og vindfanget; vinduet til Deges kammer til venstre og til funkrommet til høyre; aggregatrom met er nedraset
- 2417 som bildet før
- 2418 fasadehjørnet mot nordvest; synlig er den korte, nordvendte fasade av mannskapsrommet mot nord og den lange vestfasade
- 2419 nord-fasaden; godt synlig er rester av vindfanget ved vestfasaden
- 2420 nord-fasaden, mannskapsrommet
- 2421 fasadehjørne mot nordøst
- 2422 som bildet før
- 2423 som bildet før – mest synlig er den østvendte fasade

- 2424 den østvendte fasade (fasaden mot fjellet) – døren til byssa i venstre side (mot sør)
- 2425 som bildet før
- 2426 fasadehjørne mot sørøst
- 2427 som bildet før – godt synlig er bislaget mot nord
- 2428 Haudegens sørvendte fasade; aggregatrommet er fallet ned
- 2429 som bildet før – innslått fasade i vegg til byssa
- 2430 øst-fasaden
- 2431 som bildet før
- 2432 som bildet før
- 2433 rester av aggregat-huset – her dens østlige vegg som er falt ned
- 2434 aggregat-husets fundament; til høyre dens østlige vegg; halvdøren til funkrommet er synlig
- 2435 aggregatrommets rester sett fra vest mot øst
- 2436 rester av en halvdør ved aggregatrommets rester
- 2437 hytten er satt opp på store trestokker for å nivellere fundamentet, her i det sørvestlige hjørne
- 2438 som bildet før, høykant
- 2439 vindfanget ved den vestvendte fasade
- 2440 vindfangets gulv og avtrede
- 2441 avtrede i vindfanget
- 2442 mannskitt i avtrede er blitt samlet i en jernkasse som kunne tas ut fra utsiden; kassen har passet i spor under brillen i avtrede
- 2443 nevnte jernkasse fra avtrede som i dag står 30 m bort fra hytten
- 2520 fasadens fundament er skadet av fukt; her den østlige side
- 2521 som bildet før
- 2526 aggregatrommet er fallet ned – her dens østvendte vegg
- 2527 en dør med en luke ved siden av aggregatrommet
- 2586 fundamentet av hytten, dannet av store stokker; her den nordvestlige side
- 2587 som bildet før

Hovedbygningen: bildebeskrivelse begynnende på den venstre spalte opp-ned:

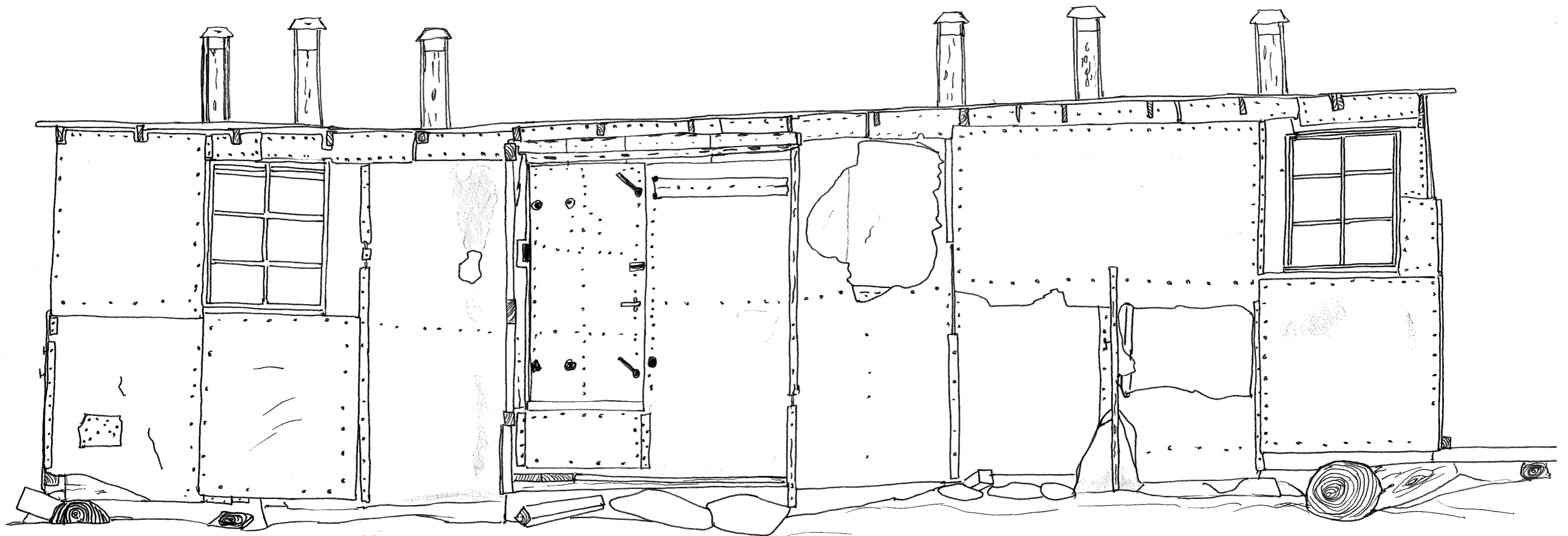
*2417—vest-fasaden med inngangen t.v. vinduet til Deges kammer, t. h. vinduet til funkrommet;
2419—nord- og vestfasaden;
2420—nordfasaden, vinduet til mannskapsrommet; 2424—østfasaden; 2422—som bildet før;
2429— sørfasaden, vinduet til byssa og døren i østfasaden til byssa; 2474—øst- og nordfasaden sett fra avstand; 2468—sett fra veien til Postenfjellet.*

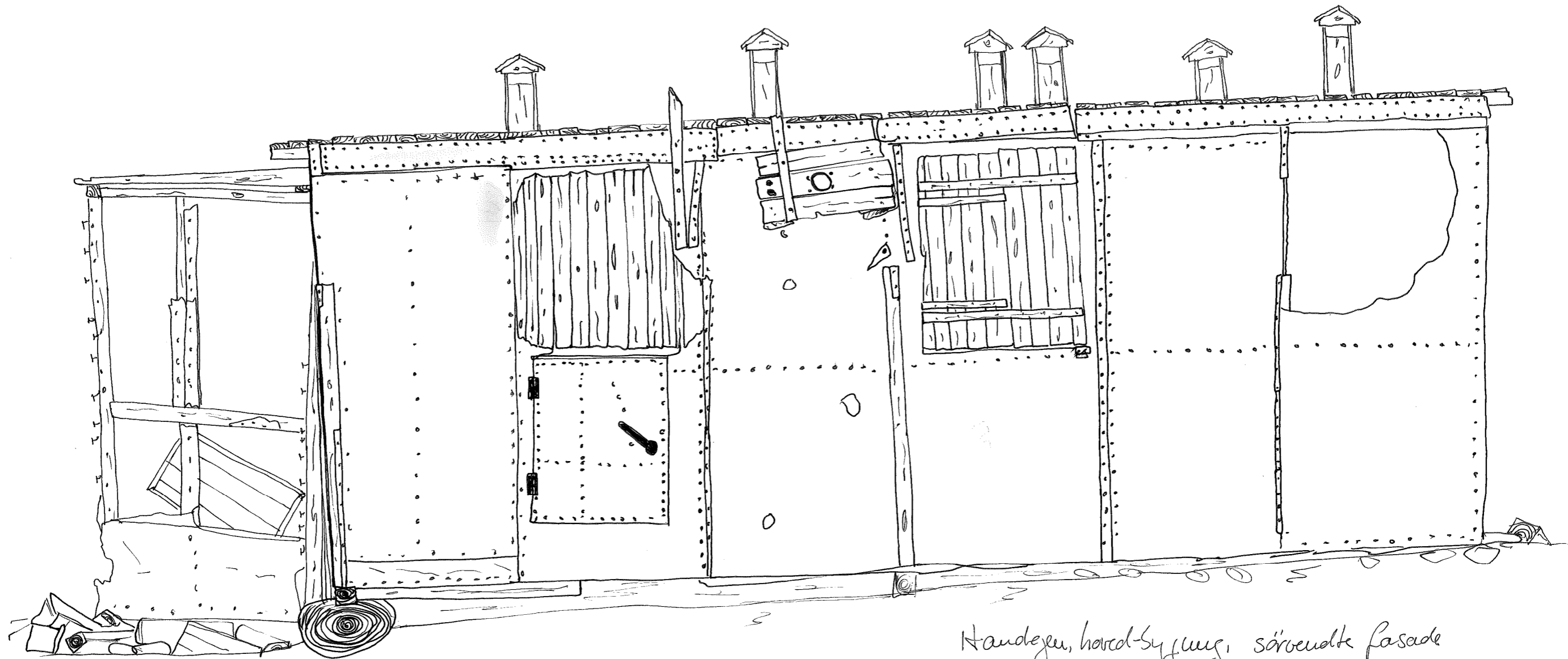
Hovedbygningen: bildebeskrivelse begynnende på den venstre spalte opp-ned:

2433 - østveggen av aggregatrommet er falt ned;
2434— synlig fundament og halvdøren til aggregatrommet;
2337—fundamentklosser i den nordvestlige og sørøstlige fasadehjørnet; 2439—vindfanget sett fra nord, hyttens hovedinngangen; 2440—som bildet før;
2441—avtrede i vindfanget; 2442—avtrede sett fra utsiden, hvor det var plassert en jernkiste som toalett ; 2443 -kisten som fungerte som toalett står i dag ca. 30 m bort fra hytten.

Handgeen hovedbygning.
Hoved-ungang med vest, tegnet uden uindfang
1:25
0 0,5 1m
js 07/2014

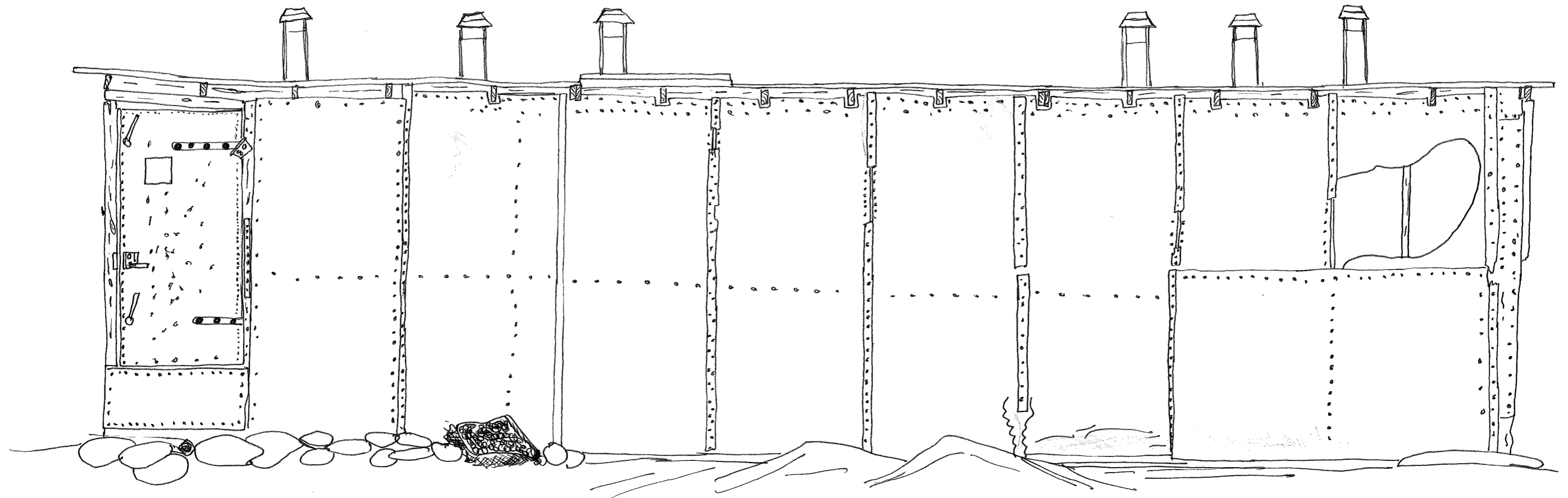

Handtegen, hoved-skytning, sørbvendte facade
uten fundament av jernstær-skytning

1:20

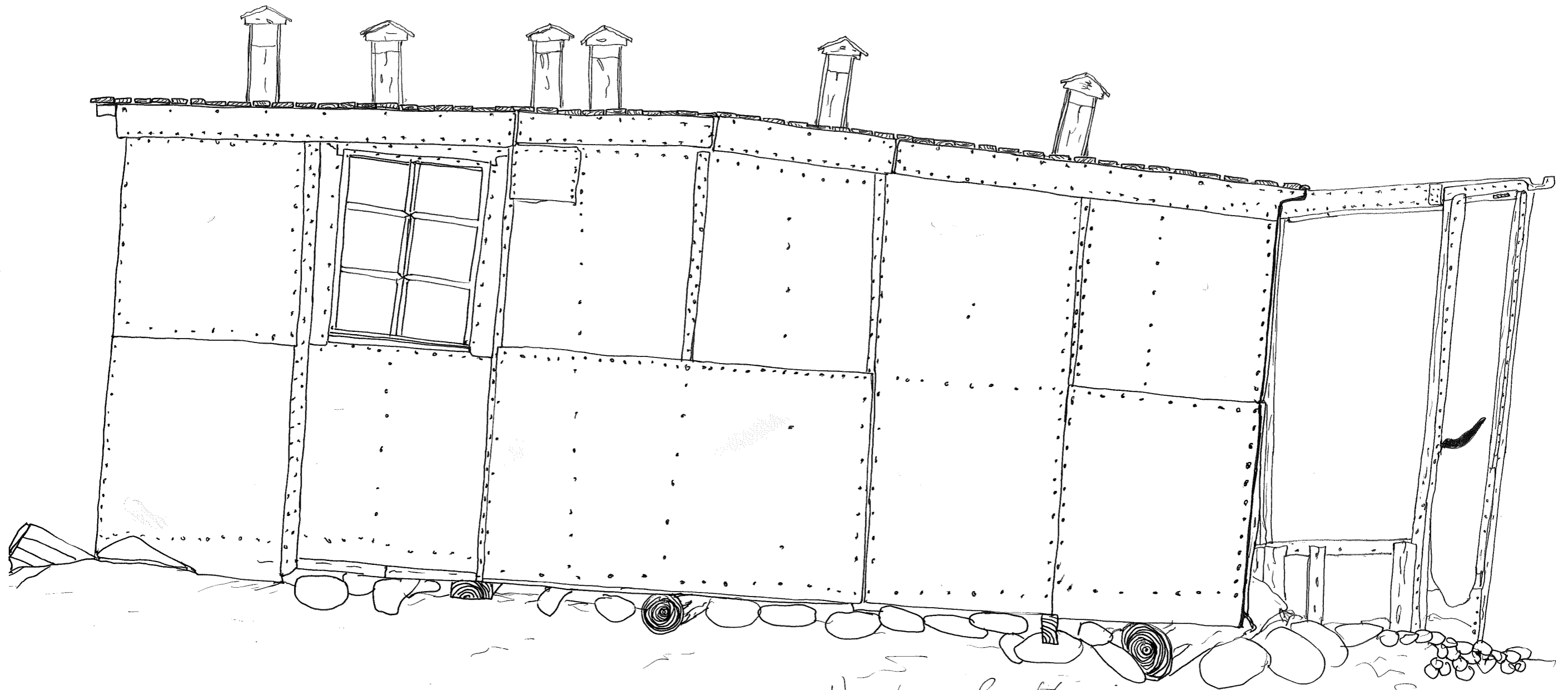

B 08/14

Handejen Hovedstasjon,
øst-side, mot fjellet
1:25

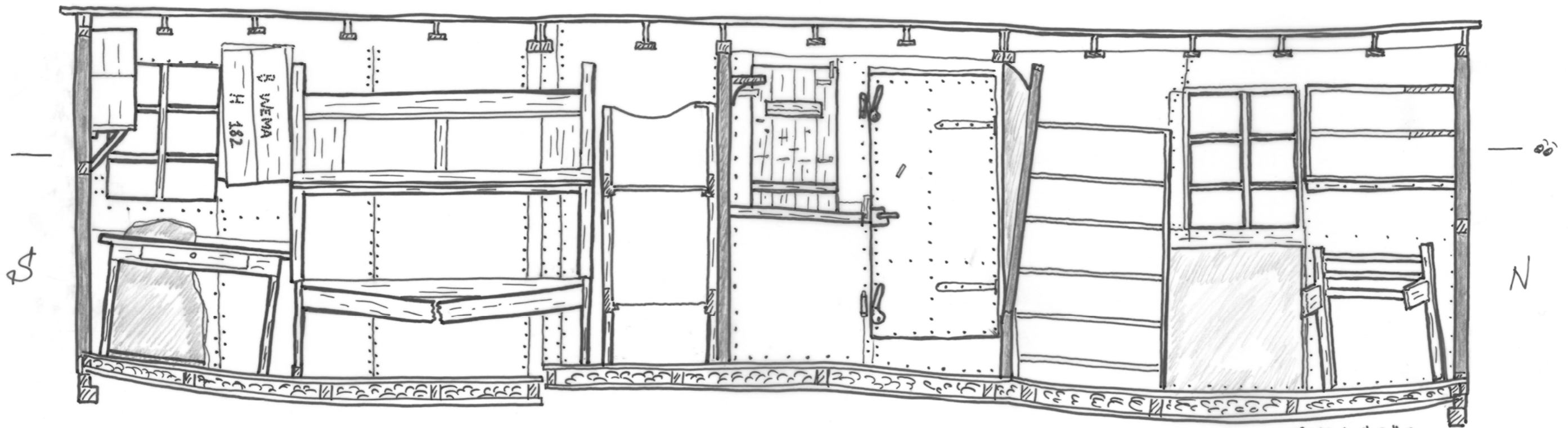

Handeyen, hovedbygning,
nord-side
sk 1:20

JB 08/14

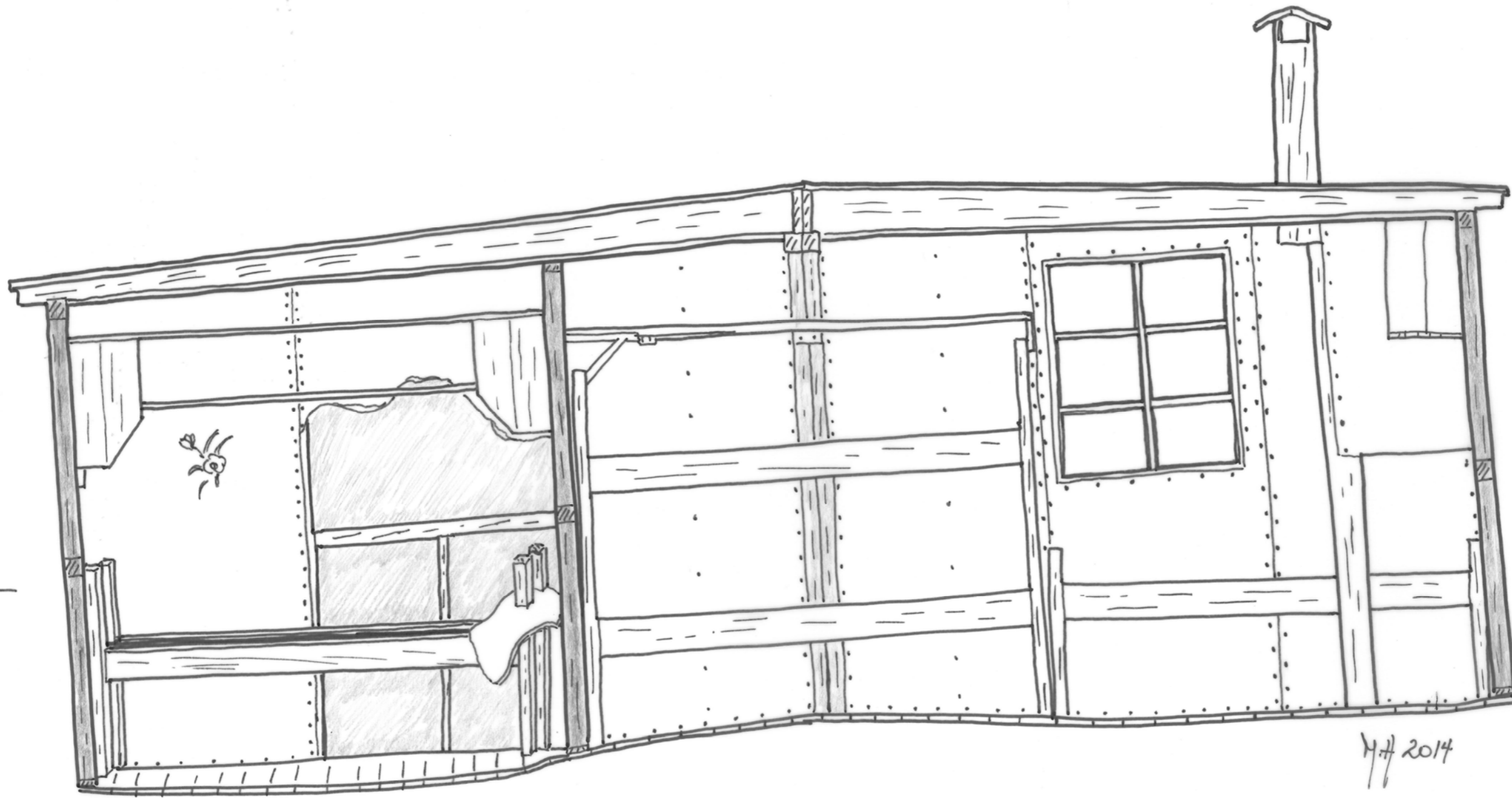
Snitt A (Sgr-nord)

Hendegen

1:25

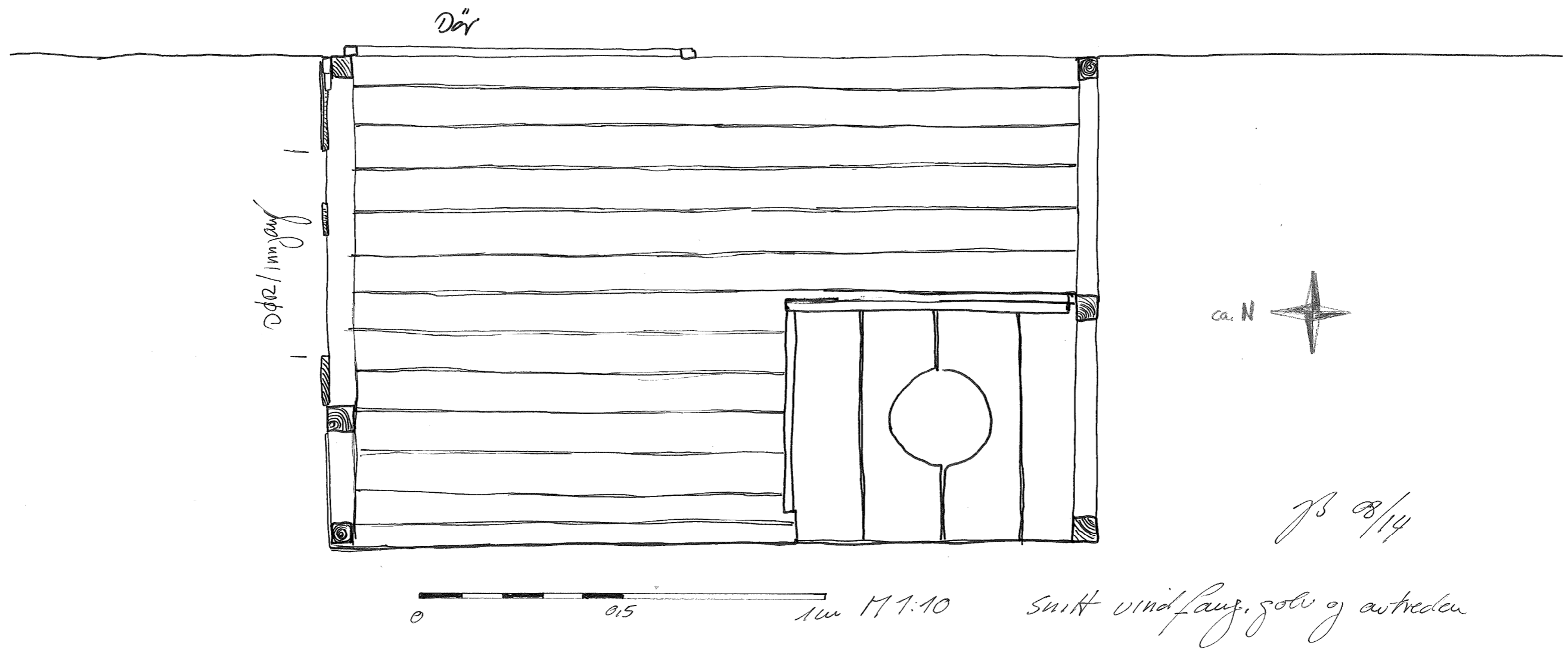
2014 11.11.2018

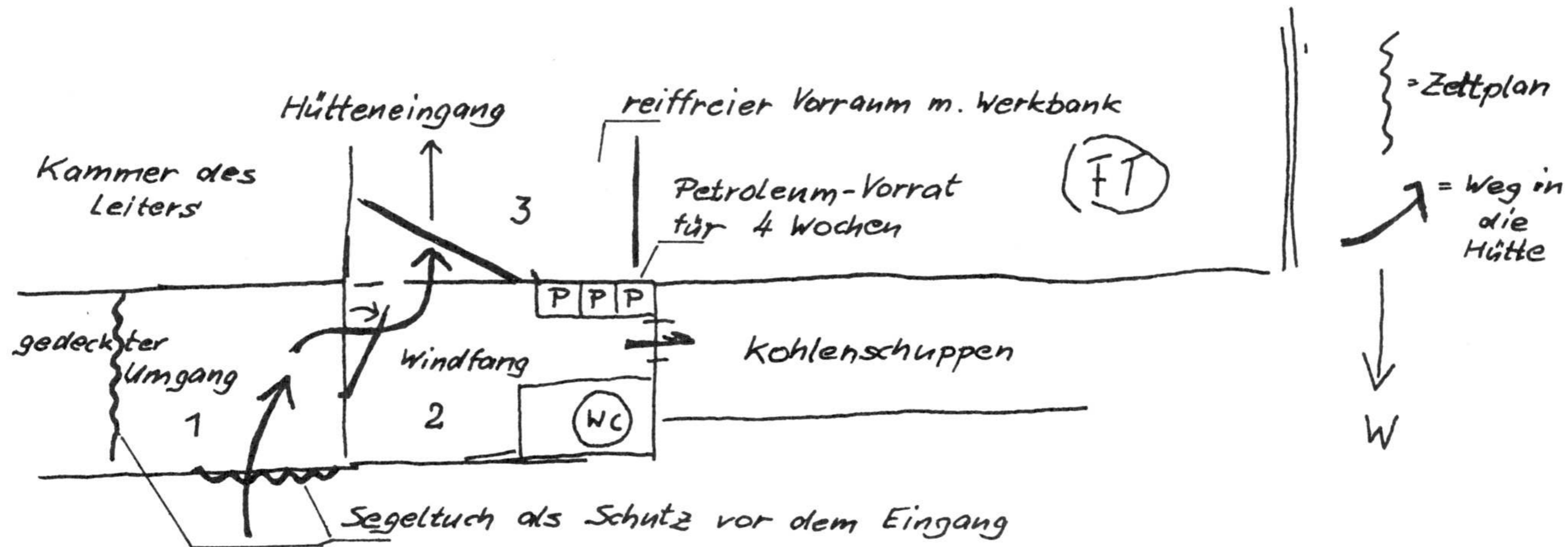
Snitt B (øst-vest)
Haudefgen

1:20

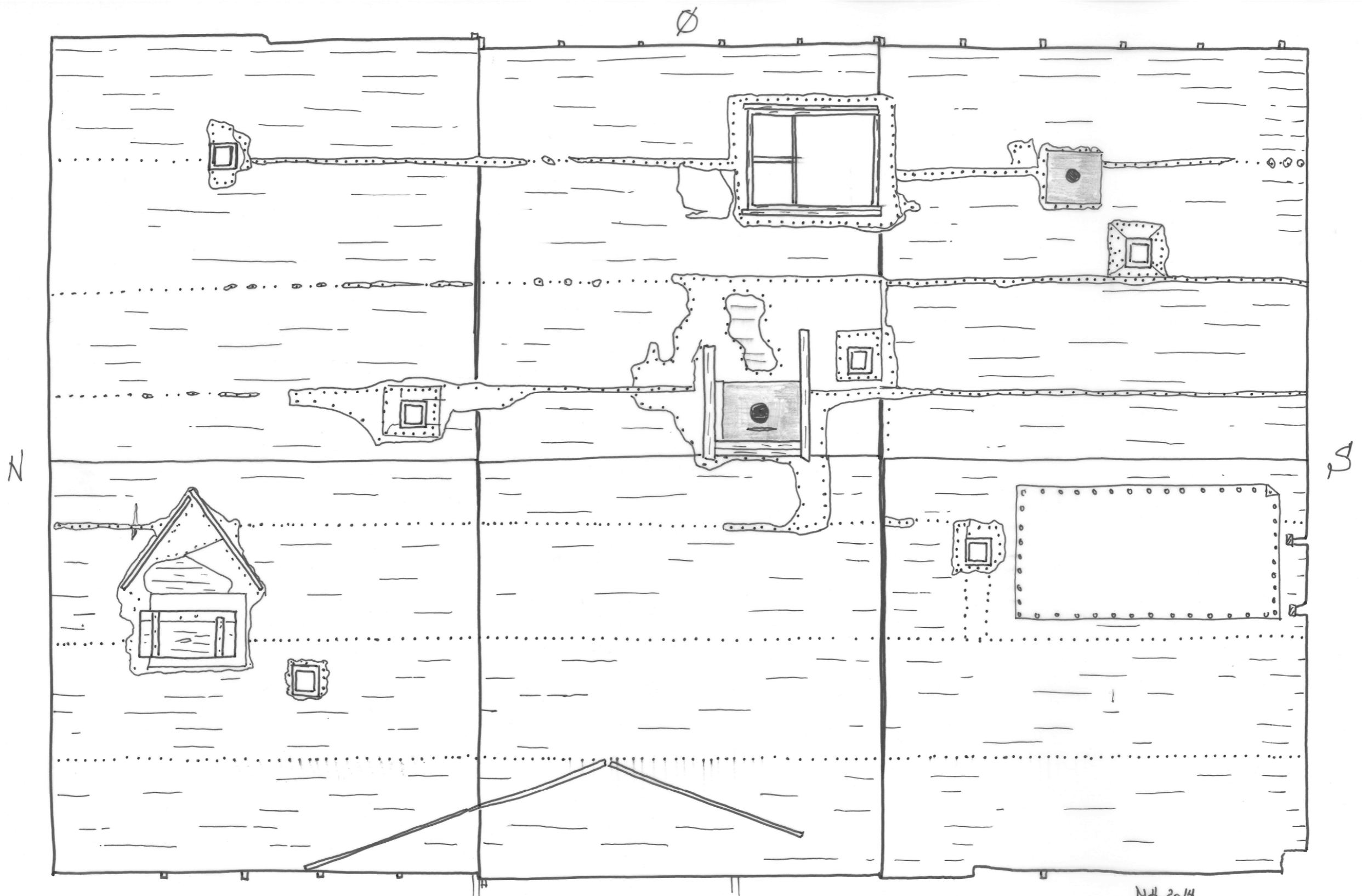

Plantegningen av vindfanget, rekonstruert,. Mens inngangsdøren til hytten var plassert på den venstre smalside (mot nord), var et avtrede montert i den sørvendte del av vindfanget. Under toalett-brillen var en metallkiste plassert; kisten kunne tas ut fra utsiden. I følge E. Dege informasjoner fantes i vindfanget bl.a. et stativ for ski. In den sørlige forlenging av vindfanget var kullageret plassert, se skissen av W. Dege på neste side. A kullageret finnes per i dag ikke synlige rester.

Wilhelm Deges skisse av Haudegens hovedinngang i hans krigsdagbok. Her er det gjengitt at en presenning har dekket mot drivsnø gjennomgangen fra tunnelen, lafgt av proviantkister rundt hytten og hoveddøren. Skissen i Dege krigsdabok på side 90. Kilde: E. Dege, med vennlig tillatelse.

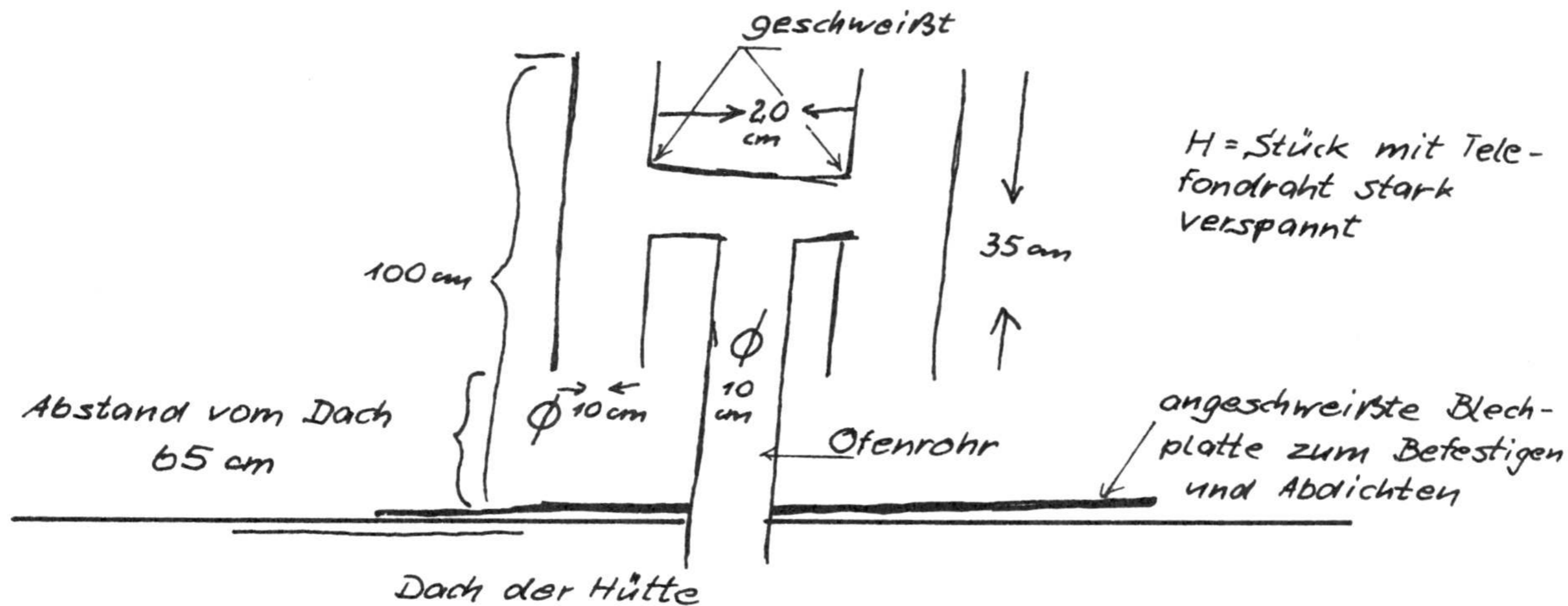

Taket av Hunden

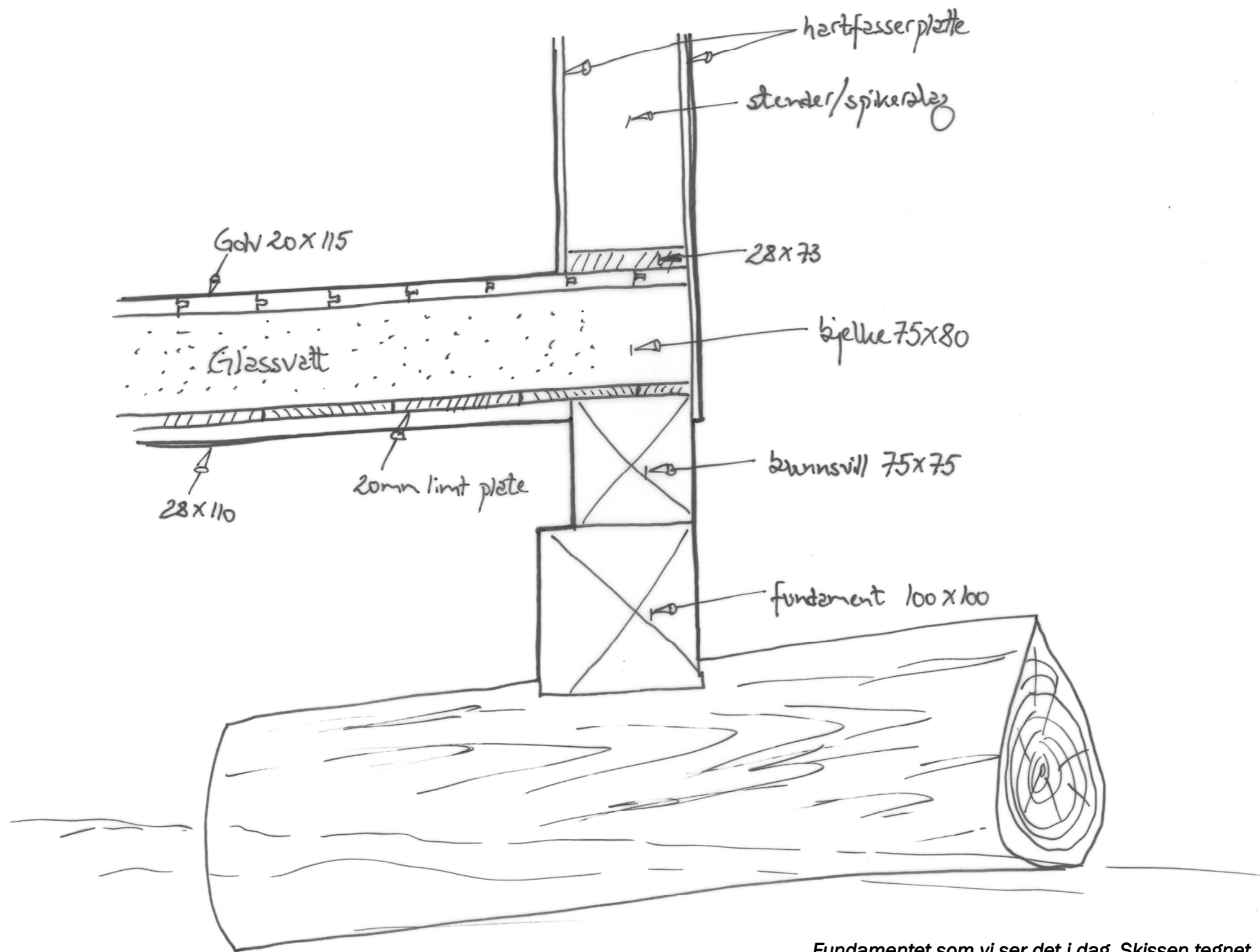
1:25

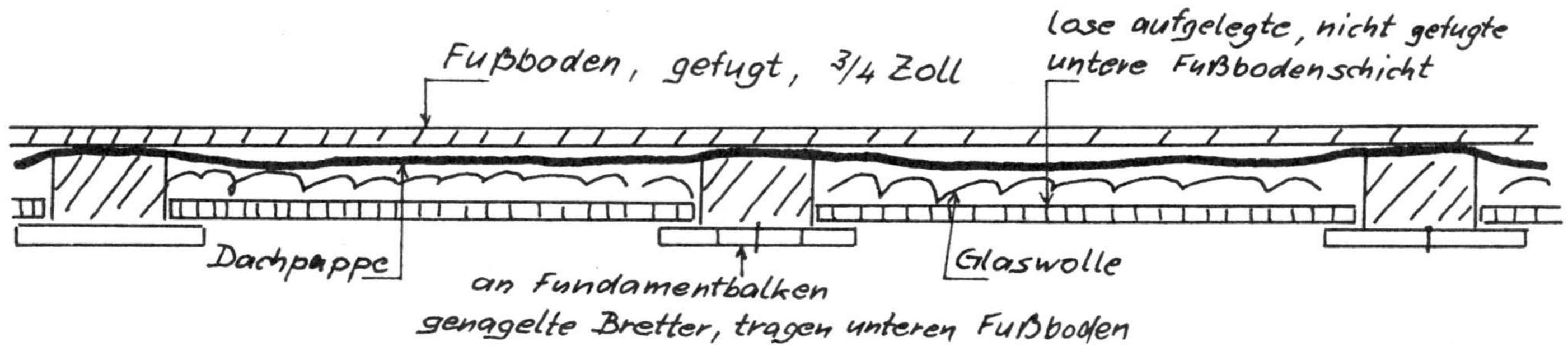
Maj. 2014

Skissen av H-stykkene som satt på ovnsrør som stakk gjennom taket. Dege noterer at disse endestykker fungert utmerket. Skissen etter W. Deges krigsdagbok på side 91. Kilde: E. Dege med vennlig tillatelse.

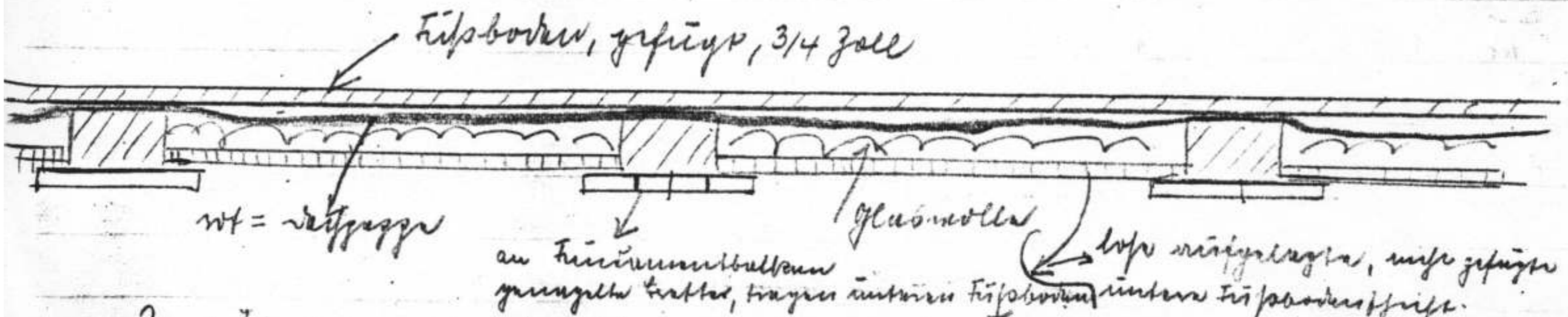
Fundamentet som vi ser det i dag. Skissen tegnet av M. Hesthammer.

Wilhelm Deges skisse av gulvet-konstruksjon etter en skisse i hans private krigsdagbok på side 92. Kilde: E. Dege, med vennlig tillatelse.

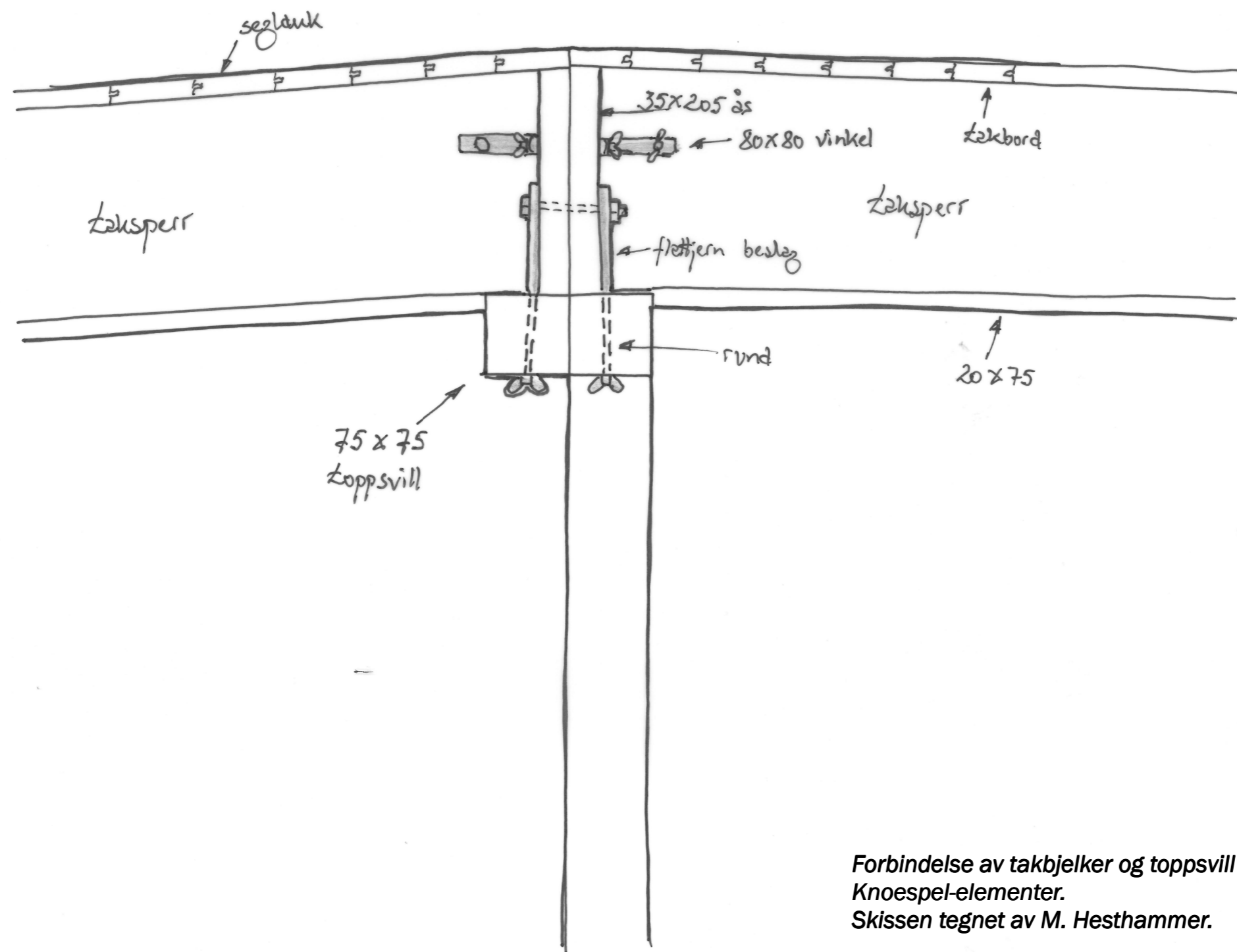
4.12.44 Kaufmanns Zimmer Hannover: Größe!

Neu Fußboden: bisher nicht ganz fertig, muss nicht betrieft, muss in der Höhe.
Konstruktions: | Einbau der Konstruktion zu Haus, aber nur mit
kleineren Bauelementen

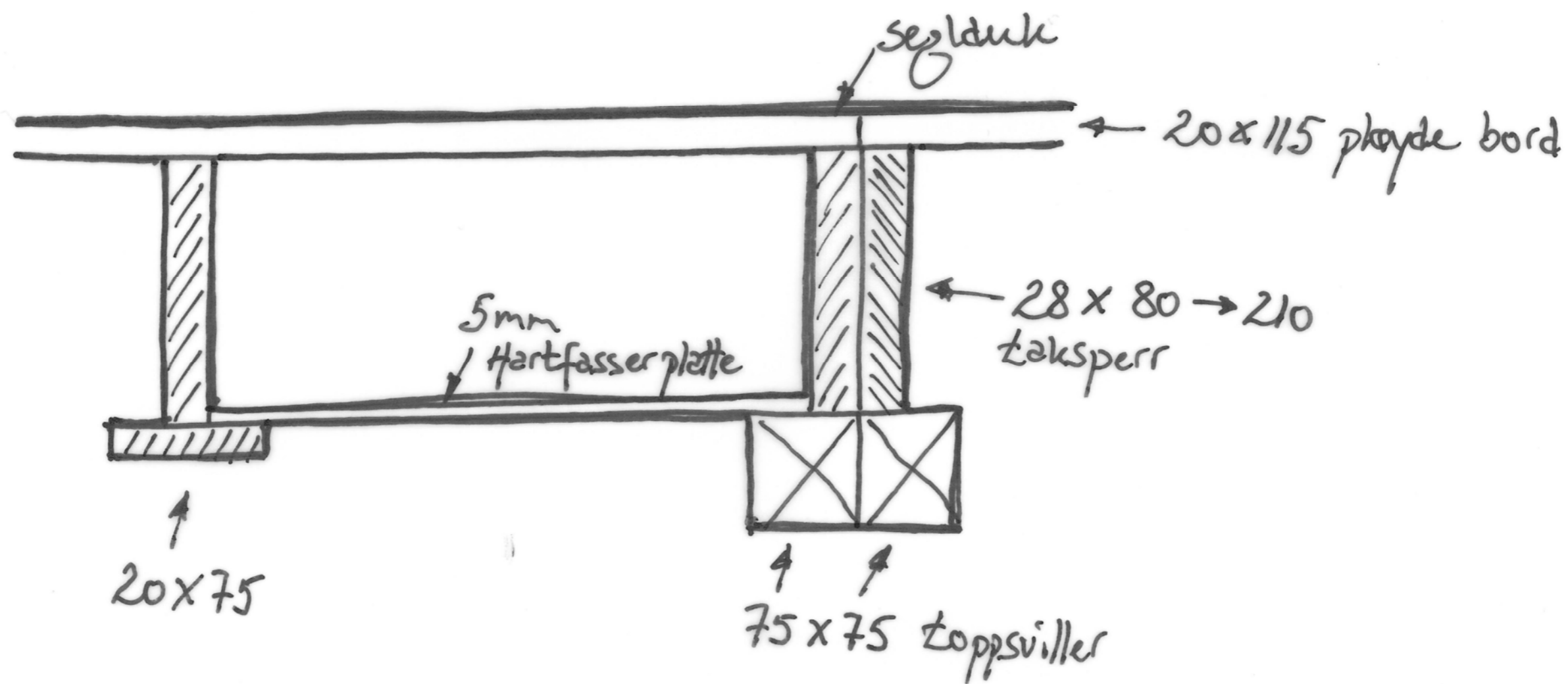

Zur übrigen ist die Größe viel zu gering. In beiden Fall, das ist
mindestens 1/2 Zoll, Vorflur: Einbau mit aus Stützgerüst, Einbau mit aus
gefügtem, von 1/2 Zolligen Stücken nicht Stützgerüst Querschnitt die Stützgerüst
ist als Einbau mit zu stark, es ist nicht mindest Einbau mit Stützgerüst

Wilhelm Deges skisse av gulvets konstruksjon, i hans private krigsdagbok, her i originalen. Kilde: E. Dege, med vennlig tillatelse.

Forbindelse av takbjelker og toppsvill av de ulike Knoespel-elementer.
 Skissen tegnet av M. Hesthammer.

Prinsippskisse av Laket

Til venstre: Film 15, 15. oktober 1944—hytten isoleres med hjelp av proviantkister; til høyre: film 15, 04. oktober 1944 — Ehrich står ved utgangen av byssa. Kilde E. Dege, med vennlig tillatelse.

Innvendig i huset

Gangen

Når man trer inn hoveddøra kommer man inn i en gang. På gulvet ligger rester av profilskjærte trelister som har vært bundet sammen med to remmer. Trelistene er en slags matte som kan rulles sammen. Bak inngangsdøra er det montert opp en arbeidsbenk, som er en dør, og diverse hyller. På og under benken ligger det gamle deler og enkelte verktøy. Alle ståldeler er godt rustent.

Bildeliste – inngangen til hovedstasjonen

- 2172 Arbeidsbenken til høyre av inngangen (på veien innover)
- 2174 som bildet før, men på høykant
- 2175 Arbeidsbenken i inngangen
- 2177 Stativ for verktøy eller lignende ved veggen over arbeidsbenken; denne plass er direkte tilgjengelig dersom man går ut (mulig plass for våpen)
- 2178 trematerial som beskyttelse av gulvet
- 2179 under arbeidsbenken ved inngangen
- 2180 som bildet før
- 2181 som bildet før
- 2182 innskripsjon på ytterdøren i vindfanget,
- 2183 stativ i gangen, innkommende til venstre, til høyre av inngangen til W. Deges kammer – skistativet
- 2184 i inngangen, innkommende til høyre, indre side av inngangen – hyller som er lagt av material til proviantkister
- 2186 som bildet før
- 2189 som bildet før
- 2192 som bildet 2177 – stativ for verktøy eller våpen, rett til venstre av ytterdøren, går man ut
- 2193 som bildet før
- 2194 rester av en skistav på arbeidsbenken
- 2195 som bildet før
- 2196 skrott på arbeidsbenken
- 2197 gangen med stengt ytterdør – inngang til Deges kammer til venstre

- 2198 som bildet før
- 2199 skrott under arbeidsbenken
- 2201 som bildet før
- 2202 arbeidsbenken sett fra Deges kammer; yterdøren (den av vindfanget) er lant mot arbeidsbenken
- 2203 som 2184;M hyller lagt av material av proviantkister
- 2205 som bildet før
- 2207 gangen sett fra inngangsdøren; døren til vindfanget lener seg mot arbeidsbenken (høykantbilde)
- 2208 innskripsjonen av døren i vindfanget, uleselig
- 2708 Vegg til kull- og ved-lager som var plassert sør for vindfanget
- 2709 som bildet før
- 2710 vest-fasaden
- 2711 vestfasaden med sidebygningen
- 2713 Haudegen sett fra sørvest
- 2714 som bildet før

Film 20, 23. mars 1945: Baumann står i hyttens inngang. Kilde: E. Dege, med vennlig tillatelse

Inngangen: bildebeskrivelse begynnende på den venstre spalte opp-ned:

2197—hyttens hovedinngang, døren til vindfanget; til høyre i døren til Deges kammer; 2172—arbeidsbenken ved skilleveggen til funkrommet er lagt av en dør;

2202—arbeidsbenken sett fra døren til Deges kammer; 2186—reoler lagt av kiser ved veggen til funkrommet; 2185 -s som bildet før ;

2192—stativ til venstre av inngangsdøren; 2184—stativ ved gangens ende inn til messa, oppbevaring for ski; 2179 skrot under arbeidsbenken ved inngangsdøren med rester av en løper lagt av treverk.

Deges rom

Til venstre i gangen rett innenfor hoveddøra leder en dør inn til sjefens rom. Dette er det eneste rommet i huset som har maling på veggene, men spesielt trivelig er det ikke i dagens stand. Golvet er råteskadet og er sviktende.

Dege skriver i sin bok angående malingen i rommet: «*Hemlighetsfulle ting skjer i kammeret mitt. Oberleutnant Herrle (fra U 307 - JB) har en overraskelses avskjedsgave for meg*» (Dege, 2006:161) To menn fra U 307 jobber i Deges kammer, en er maler, den andre porselensmaler. Med rester av maling fra U 307 blir Deges kammer malt. Han ville egentlig, at messa ble malt, med det var ikke nok maling for dette (ibid.)

«*De to malerne har gjennom dagen ikke bare stor tørst, men er også produktive. Og når jeg betrakter det ferdige verk, stråler himlingen i makeløs hvitt, veggene er dekket med en behagelig grønnmaling, vindusramme og køyen er malt i rødbrun og fra veggene lyser mesterverket. Hjemblomster i prektige, mette farger. Jeg vet allerede nå, at dette vil gi meg glede igjennom den lange vinter*» (Dege, 2006:161) Veggene er fortsatt malt med fargene Dege beskriver, selv om de nok er noe blassere, og en av blomstene er fortsatt intakt og praktfull.

2227: Maleriet i Deges kammer rett over sengen.

To store reoler over senger gir plass for Deges private vitenskapelige litteratur, ca. 40 bind. Instrumenter, jakt ammunisjon, filmer, to kameraer (Leica III) et filmkamera. Hyllene er enkelt laget av bord og kasser, og er fortsatt intakte.

I taket er det et firkantet hull hvor kraftig seilduk går litt inn i hullet. Ovenpå seilduken ligger et blikkbeslag som foring rundt skorsteinsrøret. Det har ikke vært en egen ovn i Deges rom, men varmen har kommet fra ovnen i mannskapsrommet. Fra ovnen her har ovnsrøret gått inn i Deges rom og opp igjennom taket. I taket er det også en lufteventil i Deges rom. Lufterøret stikker et stykke nedenfor takbjelkene, og denne delen er hvitmalt slik Dege beskriver at taket har vært malt. Rundt kanten av lufterøret henger det tynt ballongstoff igjen rundt pappspikerene som har holdt duken på plass. Hvorfor duken er der vet vi ikke, men også langs vestveggen finnes det et felt hvor det henger rester av denne duken. Om det er for å demme opp for en lekkasje eller å stoppe trekk er ikke godt å si.

Som i resten av huset har det vært «dobbelt» tak, men i dag ser vi rett opp i de pløyde bordene som er selve taket. Huntonitten, som har vært mellom takbjelkene, som Dege beskriver at stråler i makeløs hvitt er borte. De har nok blitt fuktige i årenes løp og har falt ned, og deretter ryddet ut. Listene under bjelkene som har holdt hundtonittplatene på plass har fortsatt rester av hvitmaling, men stråle gjør de ikke mer.

Deges seng står fortsatt i rommet, og som han har beskrevet er den brunmalt. Senga står langs nordveggen, og går fra vegg til vegg i øst-vest retning. Den er felt sammen med tapper som er låst med trenagler. Den er spinkelt bygd, og er svært lealøs.

Bak inngangsdøra i rommet står det en bokreol, mens skrivepulten er borte. Dette skriver Dege om hva han ellers hadde i rommet: På skrivepulten under vinduet bl.a. to håndgranater og en pistol. En stålhjelm og en MP klar til bruk henger på vegg. Hemmelig material er plassert slik at den kan gripes rask (for berging eller brenning). Dessuten har W. Dege en rekke jakt våpen, harpuner for sel- jakt etc. i kammeret. Noen bøker som kan brukes som gaver og anerkjennelser og gjemt under sengen. (Dege, 2006:167).

Bildeliste - Deges rom

- 2209 reoler i Deges kammer bak døren
- 2210 glass til parafinlamper i hyllen
- 2211 reolen bak døren
- 2212 vinduet Deges kammer
- 2213 reoler over sengen til Dege (nordsiden av rommet), plass for hans vitenskapelige litteratur som bildet før
- 2214 som bildet før, østlige side av rommet, veggen mot mannskapsrommet
- 2215 som bildet før; synlig er ovnsrøret gjennom gang i taket
- 2216 luftingslyre gjennomføring i Deges kammer
- 2217 gjennomføring av ovnsrør fra mannskapslugaren til Deges kammer
- 2218 døren til Deges kammer, sett innefra
- 2219 wire som er festet ved reolen for oppheng av et eller annet
- 2220 reoler i Deges kammer med wire for å henge opp et eller annet; et rottet reinsdyrskinn henger på reolen
- 2221 detaljbilde av reolen
- 2222 reolen og taket med gjennomføring av ovnsrør
- 2223 reolen i Deges kammer, her de som er montert over sengen på veggen mot vest
- 2224 maleri av blomster i Deges kammer
- 2225 som bildet før
- 2226 taket i Deges kammer, sett fra inngangsdøren mot nord, til sengen
- 2227 Jernstativ i reolen i Deges kammer – uklart bruk av disse

Deges kammer: bildebeskrivelse begynnende på den venstre spalte opp-ned:

2212—vinduet med blikk ut til fjorden; 2214—rommets bredde tilsvarer en sengs lengde; 2229—himlingen er ikke lengre på plass, godt synlig er ventilen; 2209—reolen bakk døren på vest-fasaden med stativer for bunn-termometer; 2211—som bildet før; 2225—reolen over sengen på vest-fasaden; 2224—reolen over sengen ved øst-fasaden; 2228—blomsterdekorasjonen som et mannskapsmedlem av U 307 har tegnet i Deges kammer.

Mannskapsrommet

Når man i gangen passerer Deges rom og går inn døra rett fram kommer man inn i mannskapsrommet. Her er det 5 køyer, så det er her de fleste sover og har sine private gjenstander. Det ser litt begredelig ut i rommet i dag, siden det over tid har blitt såpass skadet av vann. Madrassene i køyene er vasstrukne og i oppløsning, og som i resten av huset er golvet i dårlig forfatning. Langs veggene og på en vegg er det hyller, som nok for det meste har vært fulle av bøker og private gjenstander. Bl.a. står det et par rester av sko og noen store tøfler på den ene hylla.

Mot veggen til Deges rom har koksovn ståt. Den ligger nå under en av køyene i rommet, og det er en liten ovn med tre plater. Røykrøret har gått igjennom veggen og inn i Deges rom, men er helt borte.

Som i Deges rom henger det rester av stoff i taket, som har vært spikret opp og som i Deges rom.

Bildeliste – Mannskapsrommet

- 2233 vinduet i nordveggen til mannskapsrommet; etasjeseng på østsiden av rommet er borte
- 2234 etasjeseng på nordsiden av mannskapsrommet; veggen til venstre er veggen til Deges kammer
- 2235 veggen i mannskapsrommet til Deges kammer – plasseringen av ovn, reoler over ovn etc.
- 2236 som bildet før
- 2237 som bildet før, men med blikket rettet mer til SV; reoler på siden av inngangen etc. er med på bildet
- 2238 inngangen til mannskapsrommet sett fra mannskapsrommet; til venstre etasjesenger som står ved veggen til messa
- 2239 som bildet før – etasjesenger med himlingen som faller ned
- 2240 mannskapsrommet sett mot øst; her mangler en etasjeseng
- 2241 den nordøstlige luftingslyre i mannskapsluken
- 2242 etasjesengen ved veggen til messa; presen - ningsmaterial som henger ned fra veggen

- 2243 kvalitetsmerke til madrassen og puten i sengen
- 2240 som bildet før
- 2245 presenning som festet i himlingen på østsiden av rommet (isolasjon eller avdekking av en lekkasje?)
- 2246 blikk gjennom vinduet av mannskapsrommet
- 2247 den enkelte sengen i rommet under vinduet
- 2248 under sengen
- 2250 oppløste madrasser
- 2251 som bildet før
- 2253 en blikkboks som er montert på en takbjelke i etasjesengen på nordsiden av rommet
- 2254 reolen til venstre siden av ovn; i den nederste hylle gamle tøfler etc.
- 2255 reolen til høyre av utgangsdøren fra mannskapsrommet
- 2256 blikk fra mannskapsrommet ut til messa
- 2257 et ullpledd som (ekstra)-dør til mannskapsrommet
- 2258 taket i mannskapsrommet; blikket vendes mot øst
- 2261 blikk til messa, sett fra mannskapsrommet

Film 20, 23. mars 1945—Baumann og Scheidweiler i hyttens inngang. Kilde: E. Dege, med vennlig tillatelse.

Film 15, 04. oktober 1944: W. Dege står foran hytten. Kilde: E. Dege, med vennlig tillatelse.

Mannskapsrommet: bildebeskrivelse begynnende på den venstre spalte opp-ned:

2234- køyeseng og enkelt seng ved nord-fasaden;
2236- skillevegg til Deges kammer med ovnsrør-gjennomføring

2237-samme vegg med inngangen til rommet;

2238- inngangen med køyeseng ved veggen til messa;

2239-samme køyeseng med østfasaden

2237-enkelt seng i fasadehjørnet nord-øst; 2250

- sengen som på bildet 2234; 2253-

hermetikkbokser festet på takbjelken for å samle vann fra lekkasjer og kondens.

En karikatur tegnet av Heinz Schneider viser en hendelse, hvor Czapka sov urolig og falt ut av køyen. Etterpå måtte han sove "i nedre salongen". Tegningen av Heinz Schneider. Kilde: E. Dege, med vennlig tillatelse.

Messa

Messa var tenkt som samlingsplass for måltider, som et felles bibliotek, og her ble det feiret, undervist og spilt musikk.

Messa er relativt stor, men ikke for stor når man tenker på at det har 11 mann som har oppholdt seg i huset samtidig. Her hvor man spiste sine måltider er det et stort bord, hvor bordplata henger i dag som en buet plate over to store trekasser. Dege skriver: «Bordplata er laget av golvplanker som er dekket med et lag papp. Benkene blir laget av de store kister for aluminiums pellets, aluminiumsgries. Disse kister er større enn proviantkistene.» (Dege, 2006, 166). I benken er det plass for alkoholen. Dege holder ikke øye med alkoholforbruket, siden alle er måteholdene.

På veggene er det reoler og hyller. Nå ligger det oppløste bøker på hyllene, og i reolene står det et par flasker. Alt er enkelt.

«Reoler er blitt bygget av Scheidweiler. I biblioteket blir det plassert 150 bøker med skjønnlitteratur, 40 bind vitenskapelig litteratur (for det meste om meteorologi) – høytaleren dekkes med krigsflagget. Det plasseres et Svalbard-kart i messa. Over benkene plasseres to rader med håndgranater (OBS: på bildet ser man et stativ med 8 håndgranater... dette er altså uklart) – dessuten plasseres det 2 maskinpistoler samt fem magasiner; mer ammunisjon gjemmes under bordet – lett å nå, men ikke i veien» (Dege, 2006:166).

I boka til Dege kan vi lese at de har hatt godt med lys i messa, og slike ting finnes det ikke lenger spor av i messa. «De konstruerer en trykklampe for messa - det er igjen Maaß og denne gangen Scheidweiler – «som ikke kan leve uten å mekke» (Dege, 2006:166). De bruker et brannapparat og et 3 m langt kobberør, som kommer fra U 307. Med dette brenner lampen i en uke uten at man må fylle den. Dette er ikke bare praktisk for nattvakten, men sparer også strømper og lampeglass, som ofte knuses oftest når lampen fylles (Dege, 2006:167). Lampa er i dag ved Forsvarsmuseet i Oslo.

Bildeliste— messa

- 2262 bordet i messa, bygget av golvmaterial; half veggen til byssa i bakgrunnen
- 2263 som bildet før, høykantbilde
- 2264 som bildet før
- 2265 mordet i messa med blikk mot øst
- 2268 bordet i messa med blikk mot nordøst; inngangen til mannskapsrommet er synlig i venstre siden av bildet; markert plass til hytens første-hjelp-material
- 2269 som bildet før, men med skylightet i taket
- 2270 halfveggen til byssa; synlig er dessuten ovnsrør gjennomføring fra funkrommet
- 2271 messa sett fra øst; døren til funkrommet er synlige
- 2272 som bildet før
- 2273 blikk i messa fra øst til sørvest; halfveggen til byssa til venstre i bildet
- 2274 veggen mellom messa og funkrommet; til høyre av ovns gjennomføring er et oppheng for ovnsrør synlige
- 2275 skylight i messa, sett mot øst
- 2276 skylight i mesen, sett mot sør
- 2278 i messas nordøstlige hjørne; tegl av ved som ligger på gulvet
- 2279 gulvet i messa er ødelagt av fuktighet; her ved døren til funkrommet
- 2280 som bildet før; til venstre inngangen til funkrommet, til høyre døren til gangen
- 2281 den korte vegg mellom døren til funkrommet og døren til gangen er antagelig brukt for reol er eller lignende; oppreiste planker støtter ikke takbjelken
- 2282 mønebjelke i messa, over veggen mellom messa og funkrommet
- 2283 takbjelker i messa, gjennomføring av ovnsrør i taket i messa
- 2284 detaljbilde av gjennomføring av ovnsrør i messa
- 2285 gulvet i messa; synlig er, at gulvet er lagt dobbelt
- 2287 som bildet før; filtpapp som mellomlagsmaterial

- 2291 gjennomføringen av ovnsrør fra funkrommet til messa; med oppheng av ovnsrør til høyre
- 2292 som bildet før
- 2294 prefabrikkerte deler av Knoespel-konstruksjonen; her forbindelse av takbjelker med mønet i form av et vinkeljern og feste av toppsviller til mønet
- 2295 taket i messa med blikk med byssa (mot sør)
- 2296 forbindelse mellom takbjelken og mønet
- 2297 som bildet før
- 2298 halfveggen med byssa med taket derover
- 2313 taket i messa sett mot byssa
- 2321 Morten Hesthammer tar notarer i messa
- 2322 veggen mellom messa og mannskapsrom-

met

Film 18, 24. desember 1944: Julefeiring på Haudegen, fra venstre til høyre Schlösser, Ehrich og Dege. Bemerk stativet for håndgranater som henger på veggen. Kilde: E. Dege, med vennlig tillatelse.

Film 18, 09. februar 1945: Reyer få en tannbehandling av Baumann; Dege assisterer. Legg merke til hermetikken som er staplet opp på veggen. En del hermetikk var tatt inn i huset for å være tinet. Kilde: E. Dege, med vennlig tillatelse.

Film 20, 29. mars 1945: Også dette bilde viser en del av interiøret; Czapka sitter i messa. Kilde: E. Dege, med vennlig tillatelse.

2276: Skylightet over bordet i messa som ga godt lys for messa—i de lyse måned.

2279: Golvet i messa. Til høyre er dessuten veggen for stabling av hermetikk bokser synlig.

2232: Førstehjelpsutstyr var stuet i messa, lett og direkte tilgjengelig

Messa: bildebeskrivelse begynnende på den venstre spalte opp-ned:

2262—messebordet sett fra døren til mannskapsrommet resp inngangen (blikk mot sør);
2265—bordet med øst-fasaden;
2268—sett fra inngangen til byssa; 2269—samme blikkvinkel, bildet viser, at bordplaten er plassert på aluminiums-gris-kister;
2270— sett mot sør, skilleveggen til byssa med inngangen til den
2271—med østfasaden i ryggen bak bordet ser man inngangen til funkrommet og til utgangen;
2272— inngang til funkrommet og 2273 døren til funkrommet og inngangen til byssa til venstre.

Byssa

I sørenden av messa er det satt opp en halvvegg slik at man har en kjøkkenkrok i enden av huset.

«Scheider bygger, flink som han er, uten ordre en liten bysse og forsyner denne med to praktiske reoler og et bord.» (Dege, 2006:160). Både bordet og reolene er fortsatt på plass, ellers finnes det fint lite i dette området. Rommet har dog både dør og et vindu.

Udatert enkeltbilde: proviantkister som var stablet rundt bygningen og i en ekstra rekke. Med dette har hytten fått en ekstra isolering, dessuten var provianten lett tilgjengelig. Av blant annet kamuflasje-nett og reinsdyrskinn var en tunnel framstilt.

Kilde: E. Dege, med vennlig tillatelse.

Bildeliste - Bussa

- 2300 inngangen til byssa fra messa uten dør, høykantbilde
- 2301 reoler i messa på den sørvendte fasade; høykantbilde
- 2302 i byssa, stående i gjennomgang fra messa med blikk mot sørøst; byssas utgang til øst er synlig
- 2303 som bildet før; ovn for matlaging har stått

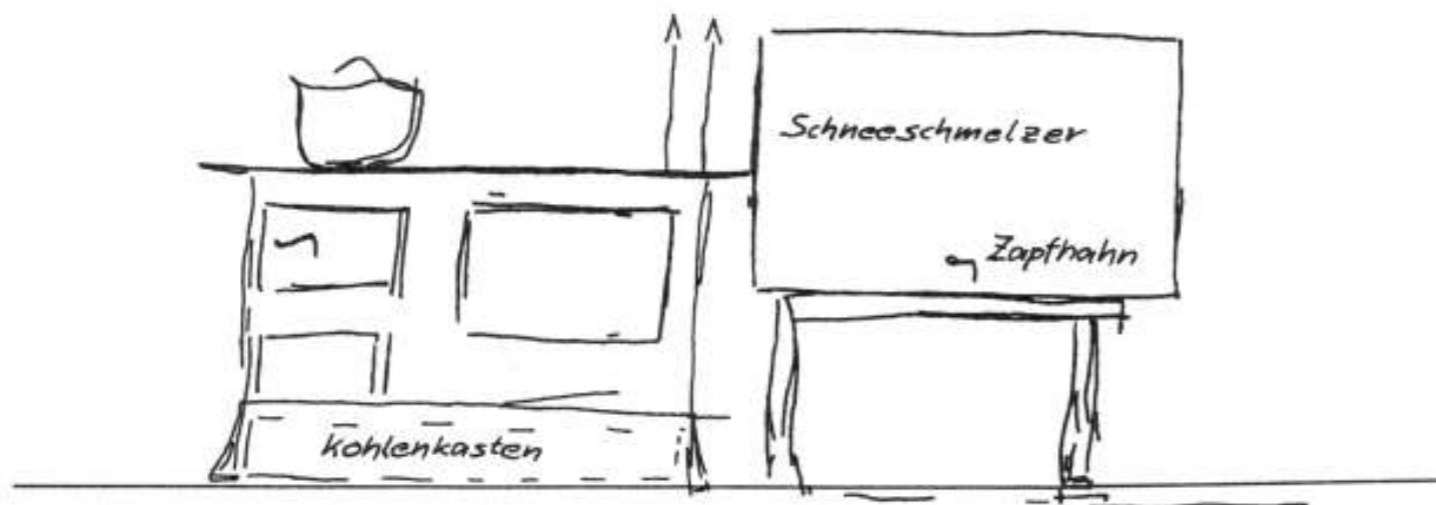
- 2304 byssa sett fra gjennomgangen til messa
- 2306 byssa sett til vest, altså med gjennomgangen til messa til høyre i bildet
- 2307 reoler i messa som er lagt dobbelt for å få dybde
- 2308 gulvet i messa sett til sørvest
- 2309 utgangsdøren i byssa
- 2311 lås i døren
- 2312 som bildet før
- 2314 reoler i byssa
- 2316 vinduet i byssa er slått inn og er spikret til fra utsiden, sett fra innsiden
- 2317 som bildet før, høykantbilde
- 2318 enkle bord i byssa; bordet som ses var opprinnelig plassert på siden av ovn, se den originale plantegning
- 2319 som bildet før
- 2320 som bildet før, høykantbilde

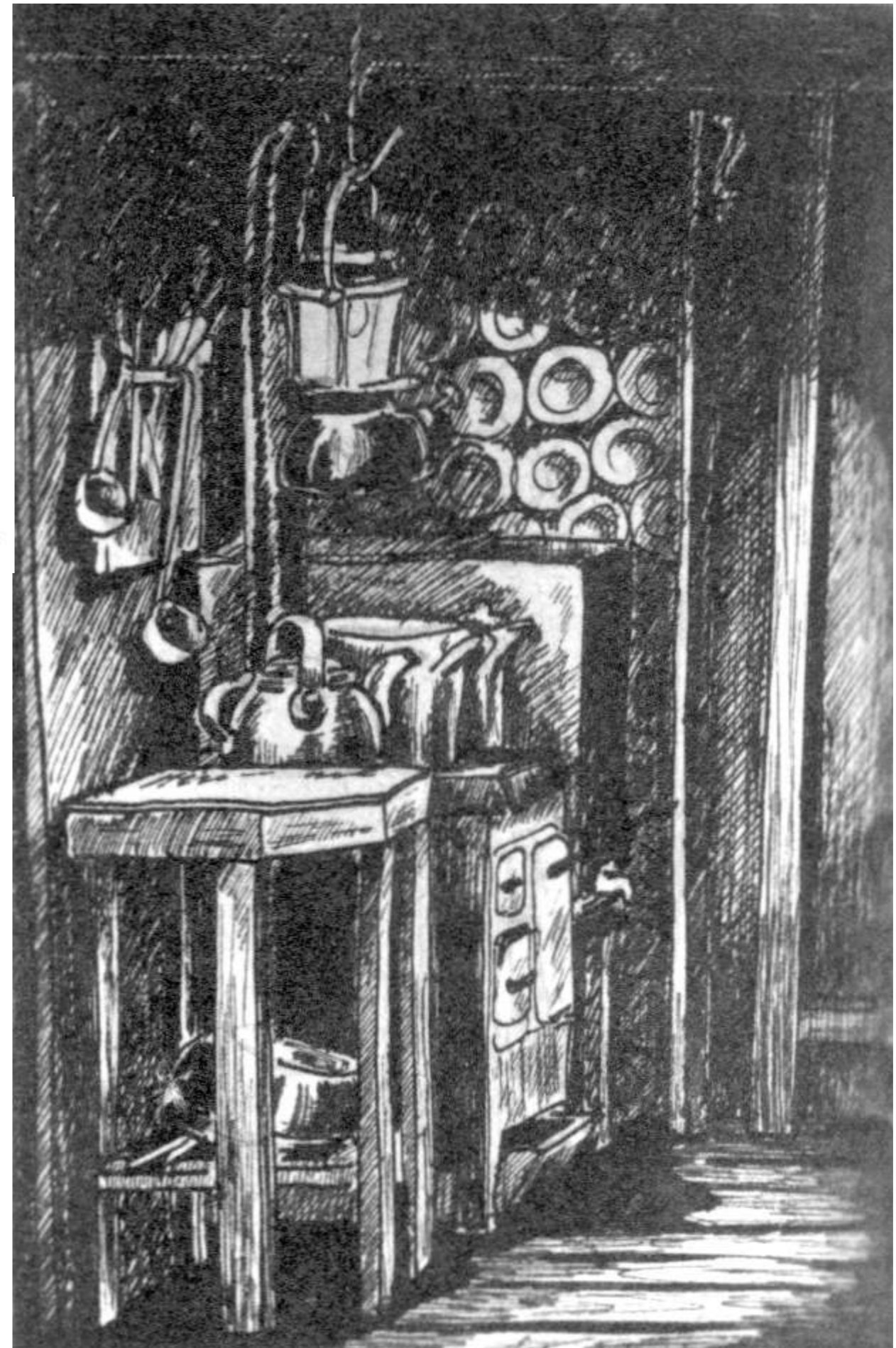
Udatert bilde—Reyer sitter ved byssas vindu i sørveggen. Kilde: E. Dege, med vennlig tillatelse.

2301—Av alle rom er hytten er byssa der som forteller minst om dens oppbygning. Her står reoler foran vinduet so er spikret til; åpningen til venstre er en del av fasaden som er ødelagt.

Ovenfor: W. Deges skisse over tanken for å smelte snø i. Tanken bestod av 3 mm jernplater fra K.J. Busch og har målt omtrent 40X40X60 cm. At det nesten mineralfrie smeltevann kunne opptar noen mineraler, var tanken ikke malt. Tegnet i Deges krigsdagbok på side 108.
Til høyre: Byssa slik Heinz Schneider sa den. Kilde for begge tegninger: E. Dege, med vennlig tillatelse.

Byssa: bildebeskrivelse begynnende på den venstre spalte opp-ned:

2302 (høykantbilde) - byssa med døren, åpningen med det inntrengende lys er en ødelagt del av fasaden;

2303—samme blikkvinkel, til venstre for døren var ovn plassert; 2311—arbeidsbenken under vinduet i sør-fasaden; 2308—gulvet, arbeidsbenken fra bildet før bak denne;

2314—reoler i byssas sør-vestlige hjørne; 2316—samme hjørne, sett f gjennom "byssa-døren" fra messa; 2313—takkonstruksjonen med byssas halv-vegg.

Radiatorrommet

Det siste rommet i huset ligger i det sørvestlige hjørnet, og er både radiatorrom og soverom. «Radio- og værtjenesten måtte plasseres i ett rom (dette medfører, skriver han, erfaringsmessig til noe ulempe, men er i våres tilfelle rettferdig, siden Maaß og Erich, som hver har ansvar for sitt, er gode venner. Disse to vil dessuten bo i radio- og værrommet, sammen med Scheidweiler)». (Dege, 2006:120).

Det er et nokså stort rom, som har flere bord og 2 køyesenger. Den ene overkøya er ikke brukt til å sove i, men til radioutstyr. I alle køyene ligger det rester av bøker til tørk. Så lenge taket lekker vil det allikevel bli tilført ny fuktighet, så det er et nokså håpløst prosjekt. Alt det faste inventaret er i ganske god stand, men det ser svært rufsete ut i rommet da golvet er så råttent at køyebeina går igjennom tregulvet og ting er misfarget eller delvis oppløst av vann.

I radiatorrommet har det vært en egen koksovn, men denne er falt helt sammen. Den er plassert tett på døra ut til messa, og for å utnytte varmen best mulig går røykrøret inn i messa.

Bildeliste - Radiatorrommet

- 2323 funkrommet sett mot sørvest, stående i døren fra messa
- 2324 funkrommet hadde plass til tre mann; en enkelt seng med reolplass over sengen var plassert på vestsiden av rommet; en etasjeseng har stått til høyre av denne
- 2325 den enkle seng til venstre med reolplassen derover; bak dette en etasjeseng som står mot veggen til inngangen
- 2326 som bildet før, men med døren til messa til høyre
- 2327 som bildet før; med på bildet er dessuten ovnsrør gjennomføring til messa
- 2328 arbeidsbordet i funkrommet plassert ved veggen til messa respektive byssa
- 2329 veggen mot messa; gjennomføring av ovnsrør og arbeidsbordet
- 2330 ovnsrøret var skjermet sideveis
- 2331 rester av ovn i funkrommet

- 2232 som bildet før
- 2333 bordet i funkrommet på veggen mot messa; godt synlig er plass for papirene etc. under bordet, tilvirket av plater av presspapp
- 2334 som bildet før
- 2335 rester av elektrisk installasjon
- 2336 reoler på den korte veggen av funkrommet mot sør; vinduet mot vest med bordet derunder er synlig
- 2337 vinduet i funkrommet med bordet derunder; vinduet går ut mot vest
- 2338 bordet under vinduet i funkrommet
- 2339 den enkle seng i funkrommet med reolplass derover
- 2340 det finnes mange rester av bøker i funkrommet
- 2341 tube av tannkrem og rester av en tannbørste
- 2343 som bildet før
- 2344 indre såle av en sko og gamle snøbriller på arbeidsbordet i funkrommet
- 2435 elektrisk tilkobling på samme bordet
- 2346 rester av et elektrisk anlegg på veggen mot messa
- 2347 gulvet i funkrommet er svært dårlig; på veggen mot sør, ved halvdøren til aggregatrommet er gulvet ødelagt
- 2348 gulvet som er lagt dobbelt, isolering med glassull er synlig (under halvdøren til aggregatrommet)
- 2349 døren til aggregatrommet; siden aggregatrommet er flat ned ses nå dirkete ut
- 2350 veggen mot sør, halvdøren er stengt
- 2351 et isolert oppheng (mest sannsynlig for en lampe) er tilvirket av en kleshenger
- 2352 luftelyre i taket av funkrommet
- 2353 reol ved siden av vinduet er tilvirket av treverk til proviantkister etc.
- 2354 oppheng for klær og lignende i funkrommet bak døren
- 2356 gulvet i funkrommet
- 2359 funkrommet sett fra døren til mesen

Film 20, 29. mars 1945—Erich sitter i radiatorrommet.
Kilde: E. Dege, med vennlig tillatelse.

Funkrommet: -bildebeskrivelse begynnende på den venstre spalte opp-ned:

2323—sett fra døren møt sør, halvdøren til aggregatrommet i sør-fasaden; 2324 -køyeseng og bordet under vinduet

2325 to køyesenger; 2327—sett mot nord: køyeseng og skillevegg mot gangen med døren til messa; 2328—funk bordet ved skillevegg mot messa

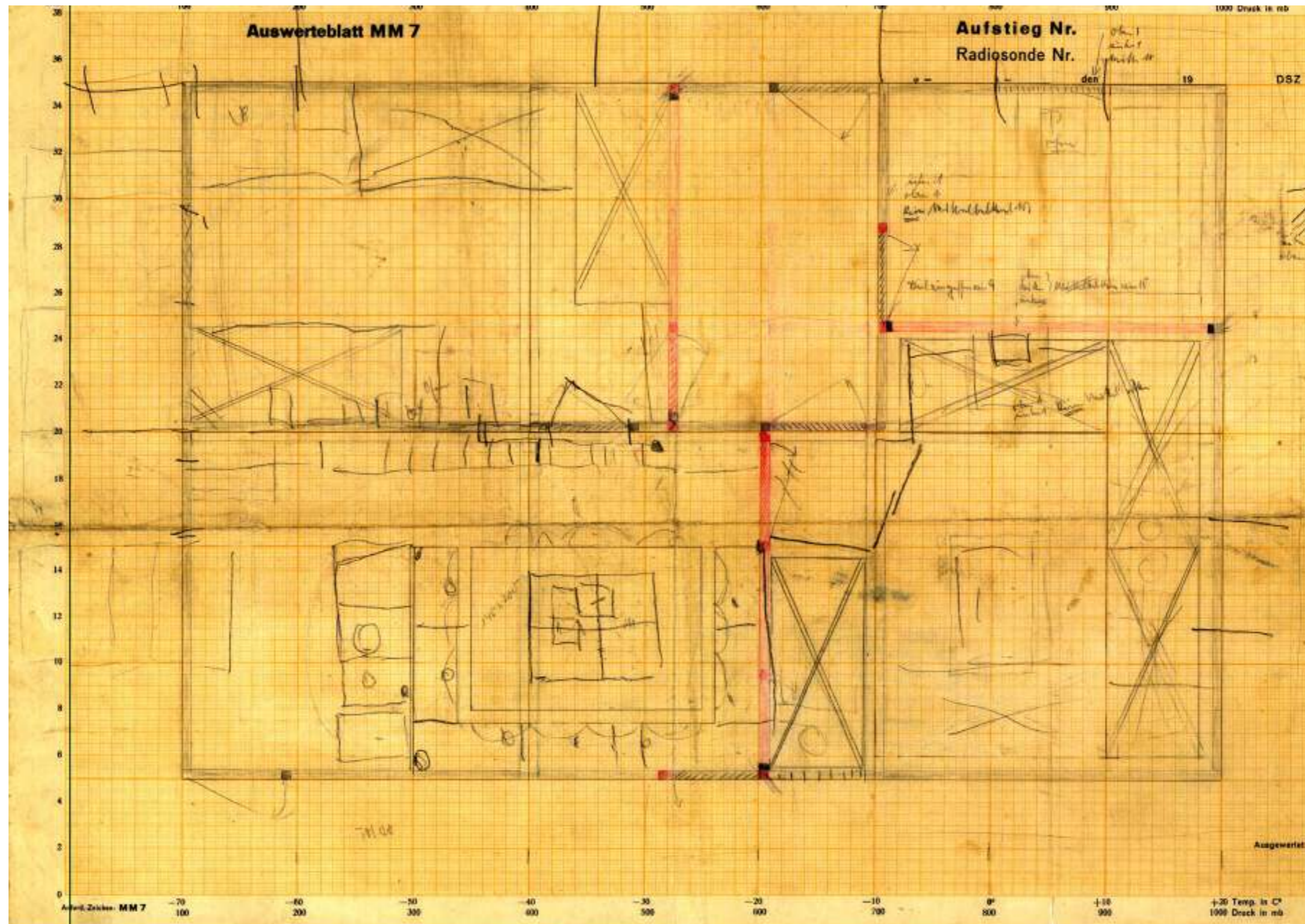
2331—rester av ovn ved siden av inngangsdøren; 2335—rester av elektrisk installasjon og 2336 bordet øver halvdøren på sørveggen.

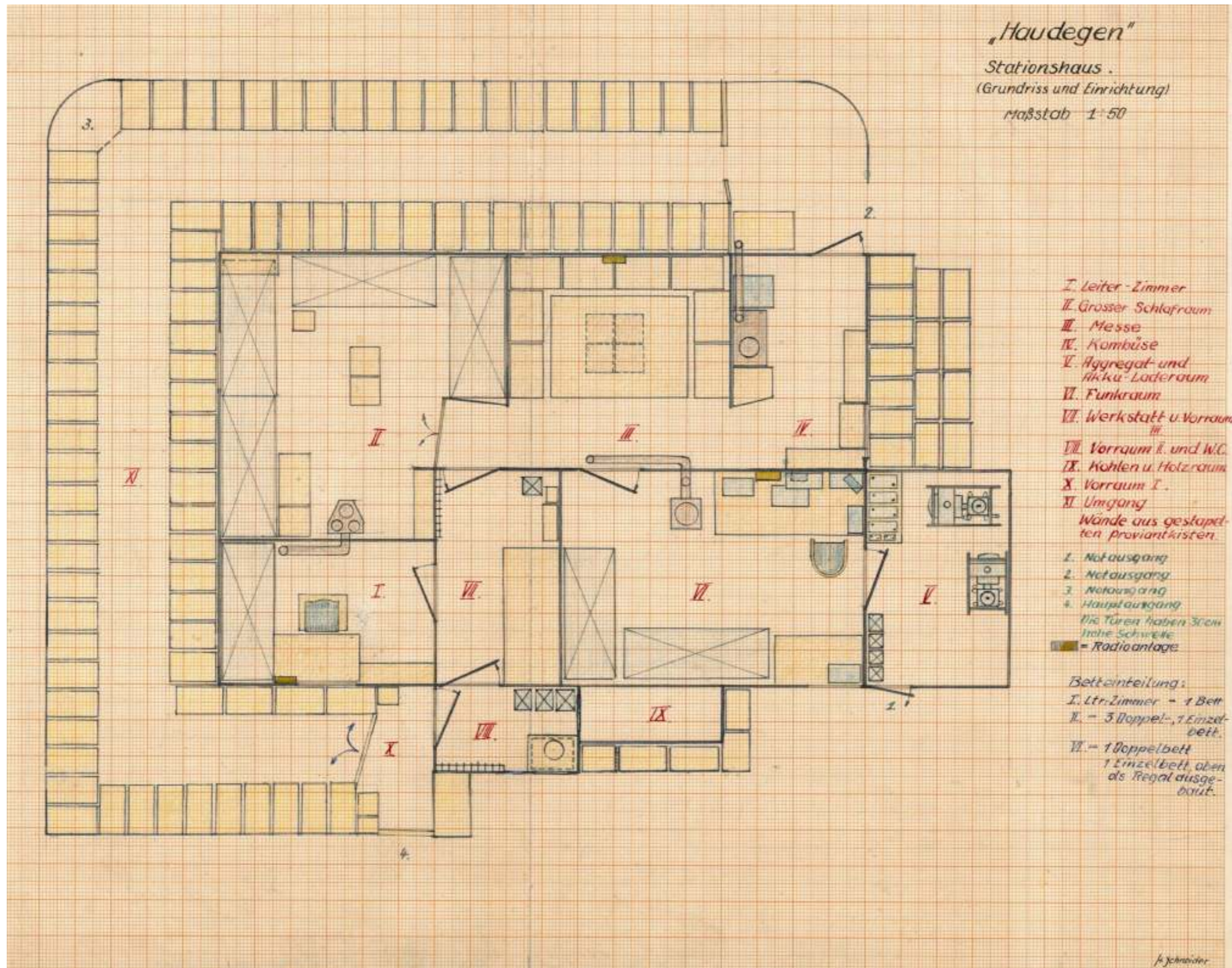
Funkrommet: bildebeskrivelse begynnende på den venstre spalte opp-ned:

2333—funk-bordet er lagt av en dør; 2335—som bildet før, legg merke til reoler under bordplaten; 2337—vinduet til funkrommet ut med vest; 2338—bordet under vinduet; 2339—gulvet siger, sengeveggen er knekt; 2346—panel over funk-bordet med elektriske kontakter; 2359—køyesengen hvor den øverste er oppbygget som reol; 2350—veggen mot sør med utgangen til generator-rommet.

Skisse av Haudegens plan, tegnet av Wilfried Maaß. Kilde: E. Dege, med vennlig tillatelse.

Plan-tegningen av Haudegen utført av mannskapsmedlem Heinz Schneider. Kilde: E. Dege, med vennlig tillatelse.

Hydrogenrommet og saunaen

Saunaen og hydrogen-rommet før (med Schneider foran saunaen) -og i dag 2014. Kilde for bildet til venstre: E. Dege med vennlig tillatelse.

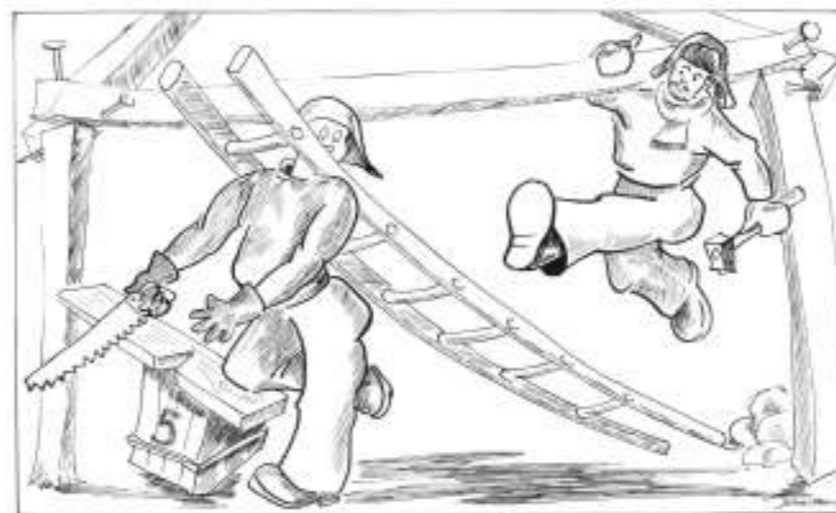

Sauna og hydrogenrommet/laboratorium

Bare noen meter unna hovedhuset Haudegen står laboratoriet, hvor man produserte hydrogen for værballongene, og badstua. Bygget er todelt med badstue i den østre delen og laboratoriet tett inntil. Badstuedelen er satt opp med Knoespel-settet sine hovedmål, altså uten at dimensjoner på konstruksjonsdelene er redusert slik hovedbygningen er. Badstua har grunnmålene 276 x 280 cm i grunnmål, mens laboratoriet har målene 271 x 216 cm. Badstua er satt opp først, og laboratoriet er heftet innpå som et tilbygg. I grunnmål er huset ganske kvadratisk, men i høyde heller det over mot vest. Dette fordi grunnen huset står på er ustabil, og den vestre delen har sunket mest.

Film 17, 10. oktober 1944: Saunaen under konstruksjonen. Kilde: E. Dege, med vennlig tillatelse.

I Haudegens egen avis kom mange humoristiske innslag: "Sicherheitsmängel beim Hüttenbau, anschließend Arbeitsschutzbelehrung". Tegningen av Heinz Schneider, med vennlig tillatelse av E. Dege.

Sauna

På bakken ligger bunnsvillene på steiner eller store stokker, men da kun i hjørnene. En svill på 100 x 100 mm, og ligger som et fundament som man i utgangspunktet nok har vatret opp. Oppå svillen kommer så selve Knoespel bygget med bunnsvillen på 90 x 90 mm. Hver vegg for seg har blitt laget som en grind med hjørnestolper som er tappet ned i bunnsvillen, en svill midt i som en losholt (denne er tappet inn i hjørnestolpene), og en toppsvill øverst. Fra overkant bunnsvill til underkant midtsvill er det 94 cm, og til oppunder toppsvillen er det 200 cm. Grindene har så blitt boltet sammen på toppen av «fundamentet».

Ovenpå toppsvillen har man lagt sperr som er 37x 230 mm på midten og 37 x 52 mm i endene. Sperrene er laget av to bord hvorav det nederste går fra ende til annen, mens det som ligger på toppen kun er en trekant for at badstua skal få mønetak. Ovenpå taksperrene har man lagt et tak av 25 mm tykke pløydde bord. Byggebredde på takbordene er 165 mm & 190 mm. Ovenpå takbordene ligger «Hartfaserplatte», dvs nokså like huntonittplater. Platene går ikke helt ut til kanten av takets kanter, men stopper noen centimeter inn. Det betyr at vann har kommet ned på fjøra i

takbordene, under huntonitten og dryppet inn helt siden byggedagene.

Inne i badstua er det rester av et oljefat, som har blitt brukt til badstueovn. Fatet er preget med «Kriegsmarine», og er bearbeidet slik at det har vært en hengslet dør i den. Ellers er det hyller, og om det er disse man har brukt som badstuebenker vet vi ikke. I taket er det hull til røykrøret, men dette er tettet igjen med blikkplater. I tillegg står det en firkantet lufteventil igjennom taket. Som lufteventilene på hovedhuset er også denne spikret sammen av fire bord som i toppen har en hatt slik at snø og regn ikke kommer inn på enkleste vis. Inne i dette firkantede «røret» er det festet en treklaff slik at man kan justere luftgjennomstrømingen.

Et udatert enkeltbilde, framkalt allerede på Haudegen: W. Dege vasker tøy foran bygningen. Kilde: E. Dege med vennlig tillatelse

Hydrogenrommet / laboratoriet

Laboratoriet har blitt bygd på etter at badstua har vært reist. En grind har vært satt opp som endevegg mot vest, og så har man bygd ut ifra badstuas vegg ut til grinda. For å gjøre det hele enkelt har man latt være å kle badstuas yttervegg slik at hele grinda var synlig når man bygde laboratoriet. De liggende spikerslagene, golvbjelkene etc har dermed kunne legges ovenpå svillene i badstuas vestvegg.

Golvbjelkene i laboratoriet er vanlig Knoespel standard 90 x 90 m/m boks som har blitt felt ned på bunnsvillene. Som golvbord er brukt 25 x 140 m/m pløyde bord.

Som takbjelke har man lagt inn 50 x 80 m/m, og lagt pløyde bord på taket.

I taket har man skåret vekk et felt hvor man har plassert en trekasse opp ned. Dermed har man fått et lite felt med noe større høyde. Dette regner vi med har vært nødvendig for hydrogenmakerapparatet. For å holde det tett rundt kassen har man stiftet seilduk over hele kassen og ut på taket.

Ovenpå taket av badstue/laboratorium ligger det sekker med aluminiumpellets. Pelletsen ligger stort sett i en haug rundt trekassa på taket, men en del ligger også strødd rundt da sekkene er i oppløsning. Videre ligger det en god del trebiter/ved på taket.

Rundt dette bygget ligger det et hav av bord fra trekasser og noen hele trekasser, blikkbokser av forskjellig art etc. I dag står det meste fram som søppel, men under det året den tyske troppen var stasjonert

her var det stort sett emballasje for fødevarer etc.

Film 20, 13. mars 1945: W. Dege står foran bygningen. Kilde: E. Dege, med vennlig tillatelse.

At badstuen hadde en viktig hygienisk funksjon for mannskapet er tydelig. Grams foran saunaen (film B). Kilde: E. Dege, med vennlig tillatelse.

Bildeliste—Hydrogenrommet og saunaen

- 2444 bislaget sørvendte fasade; til venstre inngangen til hydrogenrommet, til høyre inngangen til saunaen
- 2445 som bildet før, dørene stengt
- 2446 bislagets nordvestlige fasadehjørne
- 2447 som bildet før, større avstand
- 2448 bislagets vestlige fasade
- 2449 som bildet før, kister i forgrunnen
- 2450 bislagets nordvestlige fasade
- 2451 som bildet før, nærmere bilde
- 2452 bislagets nordvestlige fasade
- 2453 bislagets nordøstlige fasadehjørne
- 2454 som bildet før, nærmere avstand
- 2455 bislagets østlige fasade, stort avstand
- 2456 som bildet 2453
- 2457 bislaget sørøstlige fasadehjørne
- 2458 Haudegen sett fra sørøst, en del opp i fjellet
- 2459 som bildet før, større avstand
- 2479 hydrogenrommet, nord-østlig hjørne innvendig
- 2480 hydrogenrommets opphøyning i taket for å kunne plassere de to hydrogenmakere

- 2481 aluminium-pellets for produksjon av hydrogen er strødd over hele gulvet
- 2482 kisten som er satt på taket for forhøyning – konstruksjonsdetaljer
- 2483 sørfasaden av hydrogenrommet sett innefra gulvet i hydrogenrommet, sett mot sør
- 2484 konstruksjonsdetaljer ved vestfasaden, innvendig
- 2487 konstruksjonsdetaljer ved det øverste sør-vestlige fasadehjørne
- 2488 Knoespele-detalljer, her ved den nordvestlige fasade, losholt
- 2489 Knoespele-konstruksjonen; innfelling i stenderverk
- 2490 hydrogenrommet innvendig sett fra døren – den nordlige fasade på bildet
- 2491 saunaen innvendig; ovnen som er lagt av et parafinfat
- 2492 tilvirket luke i ovns fremkant; legg merke til innskripsjonen «Kriegsmarine» på fatet
- 2493 Ovn og utgangen sett fra nordøst (innvendig)
- 2494 denne Knoespele-hytte er blitt isolert med aluminiums-folie
- 2495 gjennomføring av ovnsrør i saunaen, nå til spikret
- 2496 skilleveggen mellom hydrogenrommet og saunaen; i saunaen er det montert lister for plassering av benker tvers over saunaen, muligens for oppheng av klær etc.
- 2497 taket og skillevegg til hydrogenrommet i et bilde; listverk for oppheng av tørkestativer
- 2498 saunaens østlige fasade
- 2499 saunaens nordlige fasade – rommet er i bruk som materiallager for Sysselemannens tømmer
- 2014
- 2500 Knoespele takbjelke i saunaen; synlig er nordveggen; legg merke til tørkesnor som er festet under taket
- 2501 saunaens sørøstlige fasadehjørne innvendig
- 2503 gamle og nye hengsler på døren til saunaen
- 2504 reparasjoner utført av Sysselemannens restaureringshåndverker; her over døren til hydrogenrommet
- 2505 dørhåndtak til hydrogenrommet

- 2506 terskel til hydrogenrommet
- 2508 forhøyning i taket av hydrogenrommet, sett utefra, fra sørvest
- 2509 som bildet før

At hydrogenproduksjon har vært en farlig og mislikt jobb viser Heinz Schneider i en karikatur:
"Helmut Reyer's "praktische Methode", beim Wasserstoffherzeuger den Verschluss, statt zu verschrauben, nur festzuhalten (bis zum Druckaufbau von ca. 160 atü). Bei diesem schrillen Pfeifton liefen alle im Hemd in die arktische Nacht."
Gjengivelse med vennlig tillatelse av E. Dege.

Film 17, 10. oktober 1944: noen konstruksjonsdetaljer av saunaen er synlige i dette bilde. Kilde: E. Dege med vennlig tillatelse.

Hydrogenrommet og saunaen: bildebeskrivelse begynnende på den venstre spalte opp-ned:

2545— inngangene, t.v. til hydrogenrommet, t.h. til saunaen; 2446—bygningens sørvestlige fasadehjørnet;

2448—vest-fasaden, hydrogenrommet; 2451—det nordvestlige fasadehjørnet; 2452—nord -fasaden t.v. saunaen, til høyre hydrogenrommet;

2454—det nordøstlige fasade-hjørnet; 2456—øst-fasaden; 2457—det sør-østlige fasadehjørnet.

Hydrogenrommet: bildebeskrivelse begynnende på den venstre spalte opp-ned:

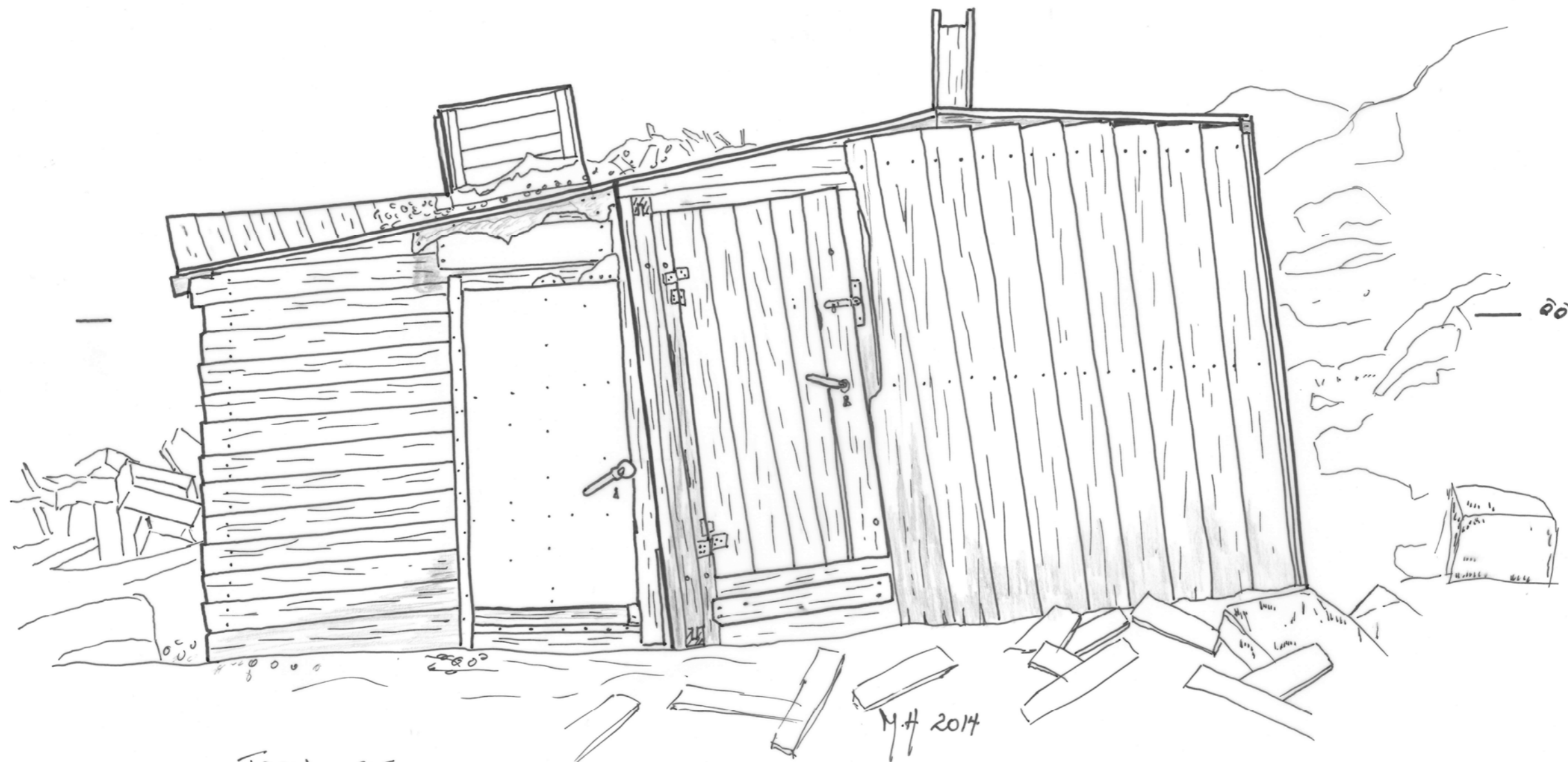
2480—forhøyning i taket for å kunne plassere hydrogenmakeren; 2483— døren og nordfasaden sett innefra; 2484—golvet i hydrogenrommet; 2485—konstruksjon detalj ved skilleveggen mot saunaen; 2489—Knoespel-bygningsdetaljer; 2490—rommet sett gjennom inngangen; 2488—Knoespel-detaljer i nærbilde; 2479—kister og deler av en ovn i rommet.

Saunaen: bildebeskrivelse begynnende på den venstre spalte opp-ned:

2491—saunaovn er lagt av et drivstoff-fat; 2493—som bildet før;
2494—isoleringen i veggen; 2495—takkonstruksjonen i saunaen; 2497— rester av et reolsystem i saunaen;
2498—som bildet før; 2500—til og med snor for klestørking er fremdeles på plass; 2503—døren til saunaen sett fra utsiden.

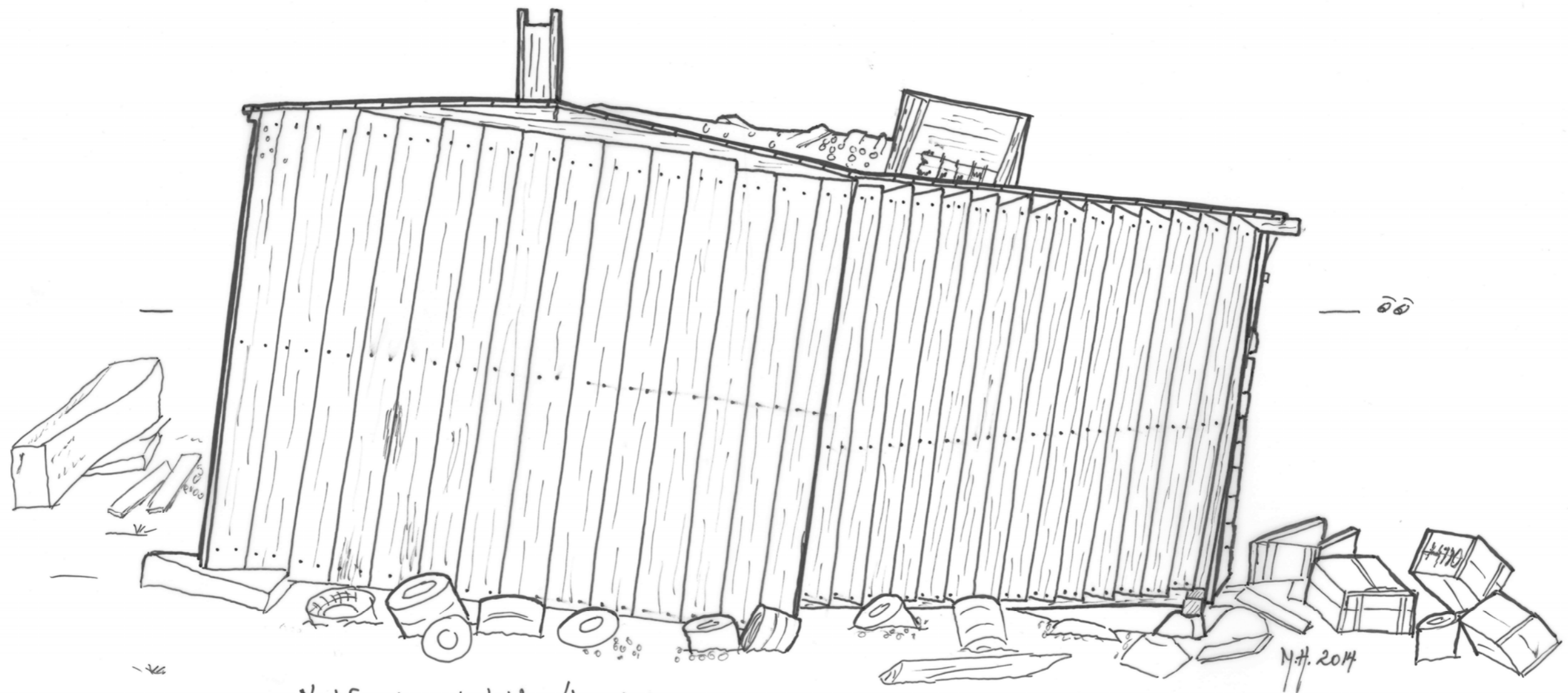

Fassade spr
Badstue/Laboratorium
Handgegen

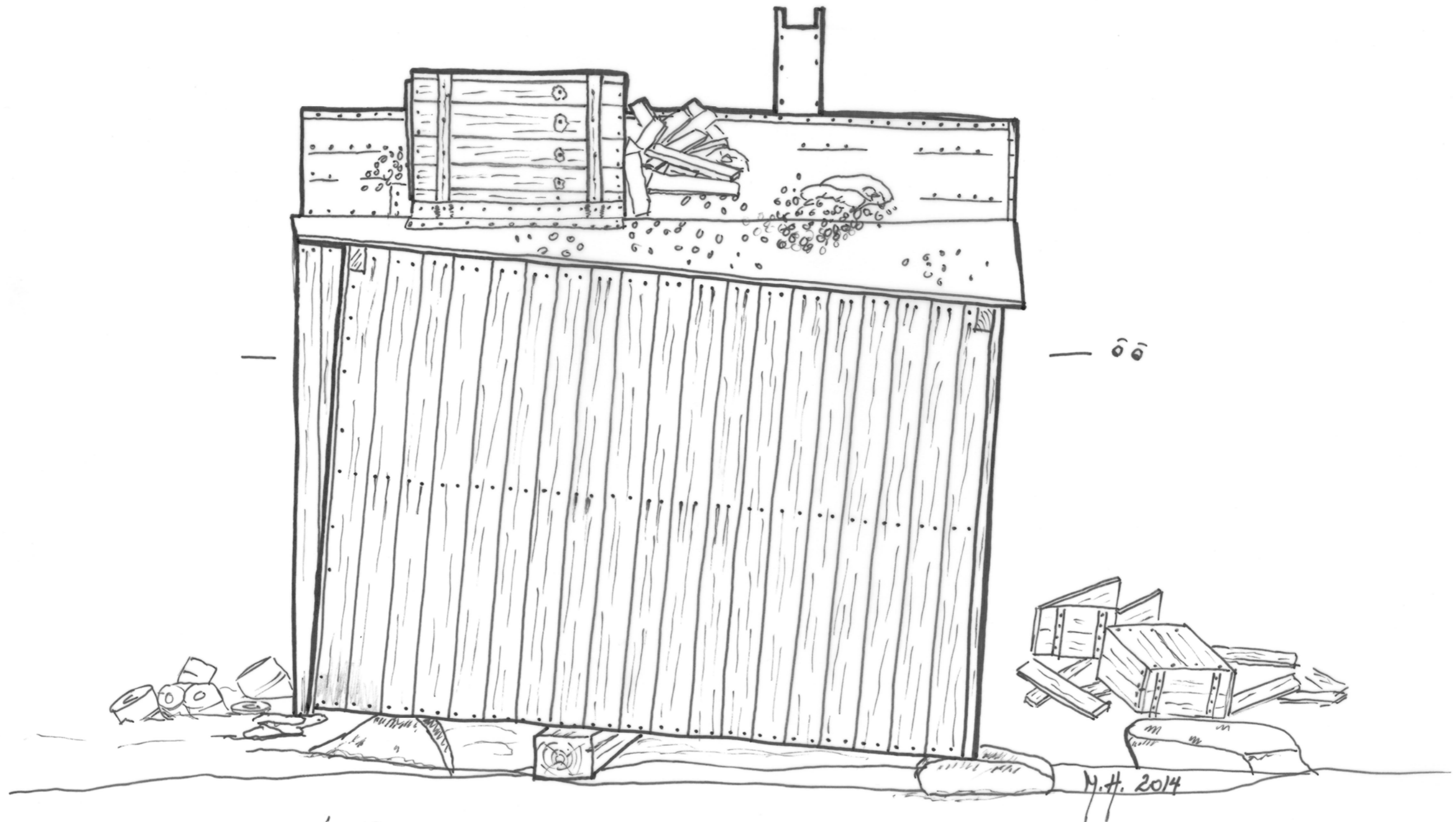
1:20

Nordfasade av badstue/laboratorium
ved Høndeggen

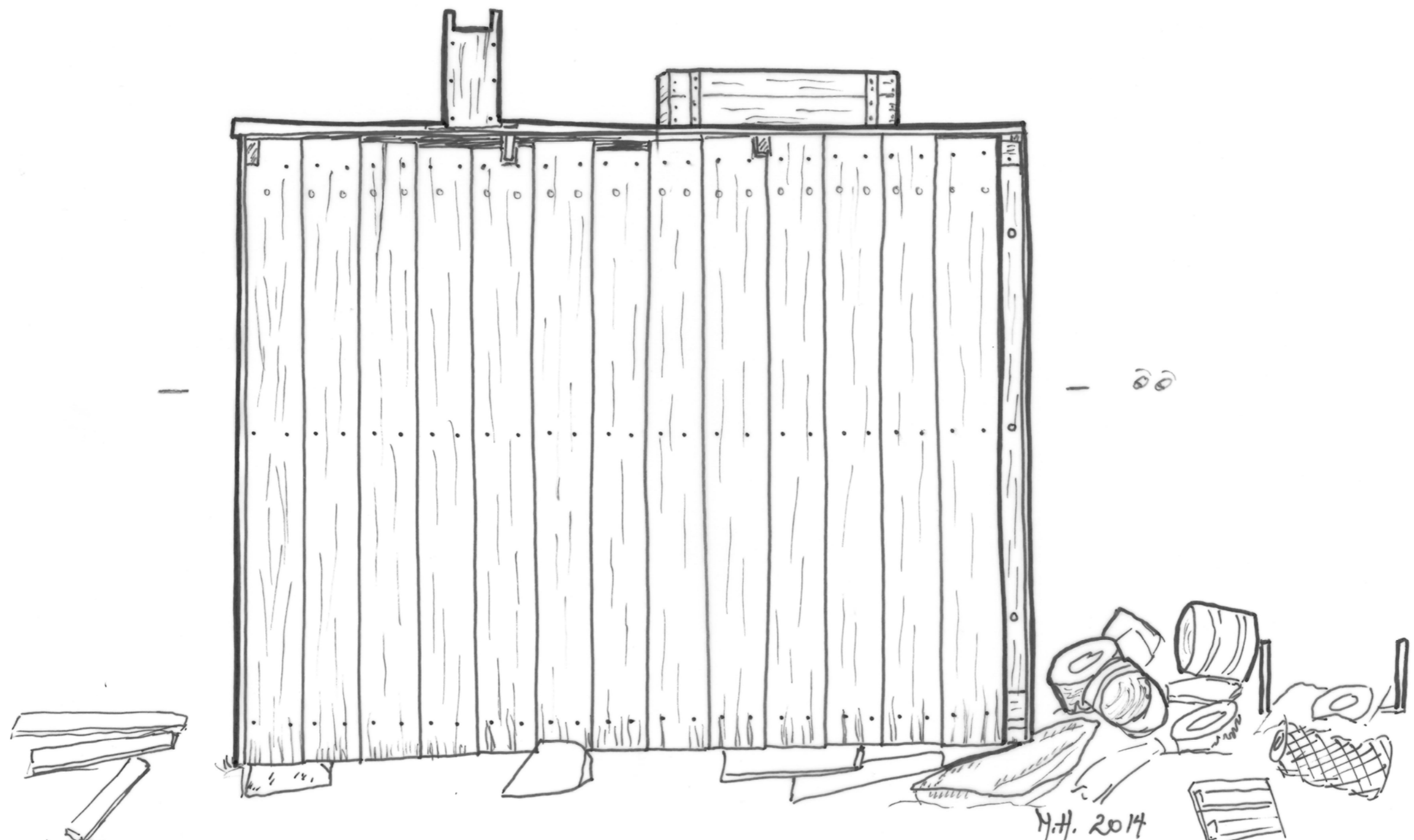

Vest facade bedstue/laboratorium
Ved Hændergen

1:20

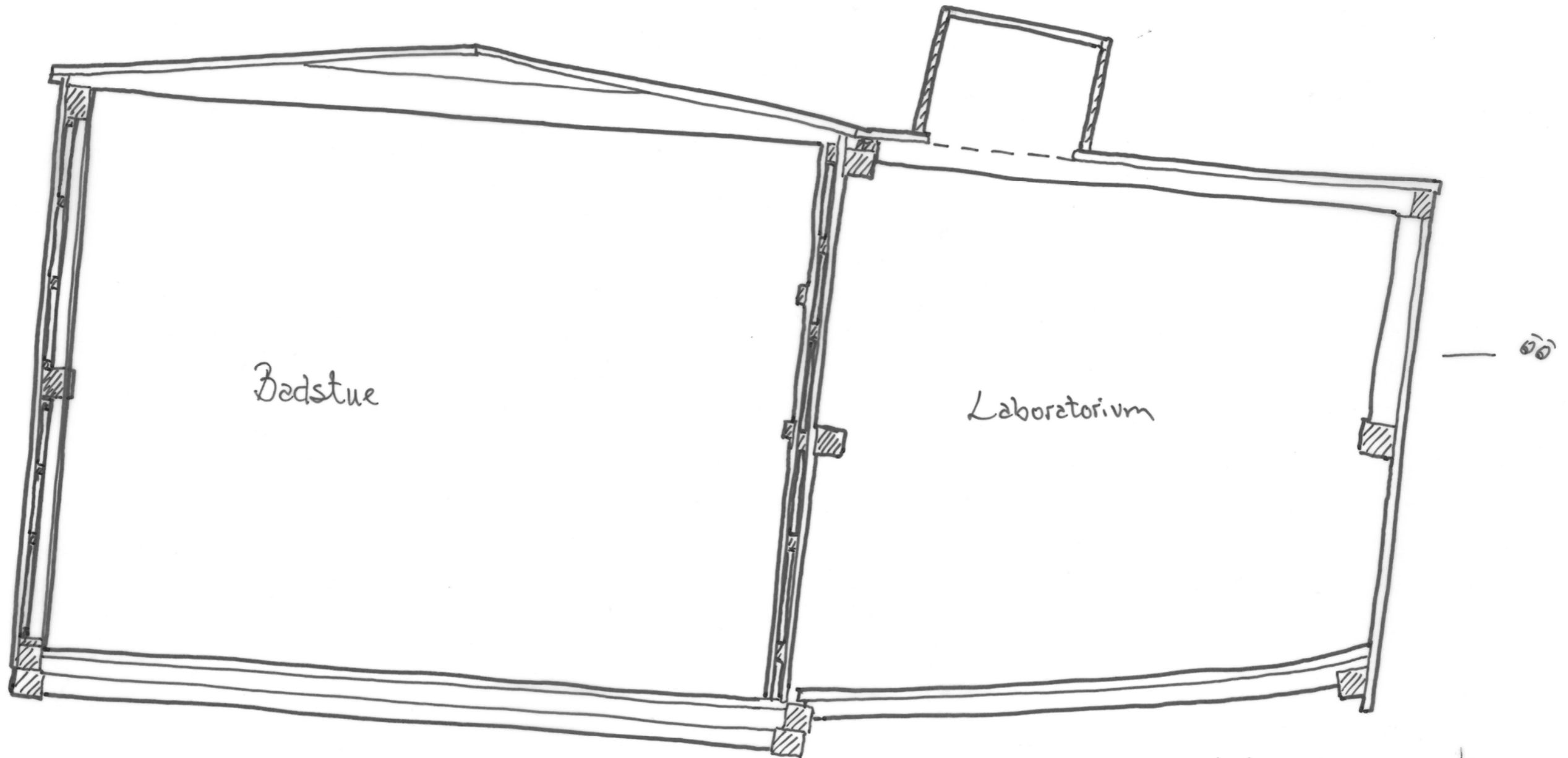

Østfasade bedstue/laboratorium
ved Hændergen

1:20

M.H. 2014

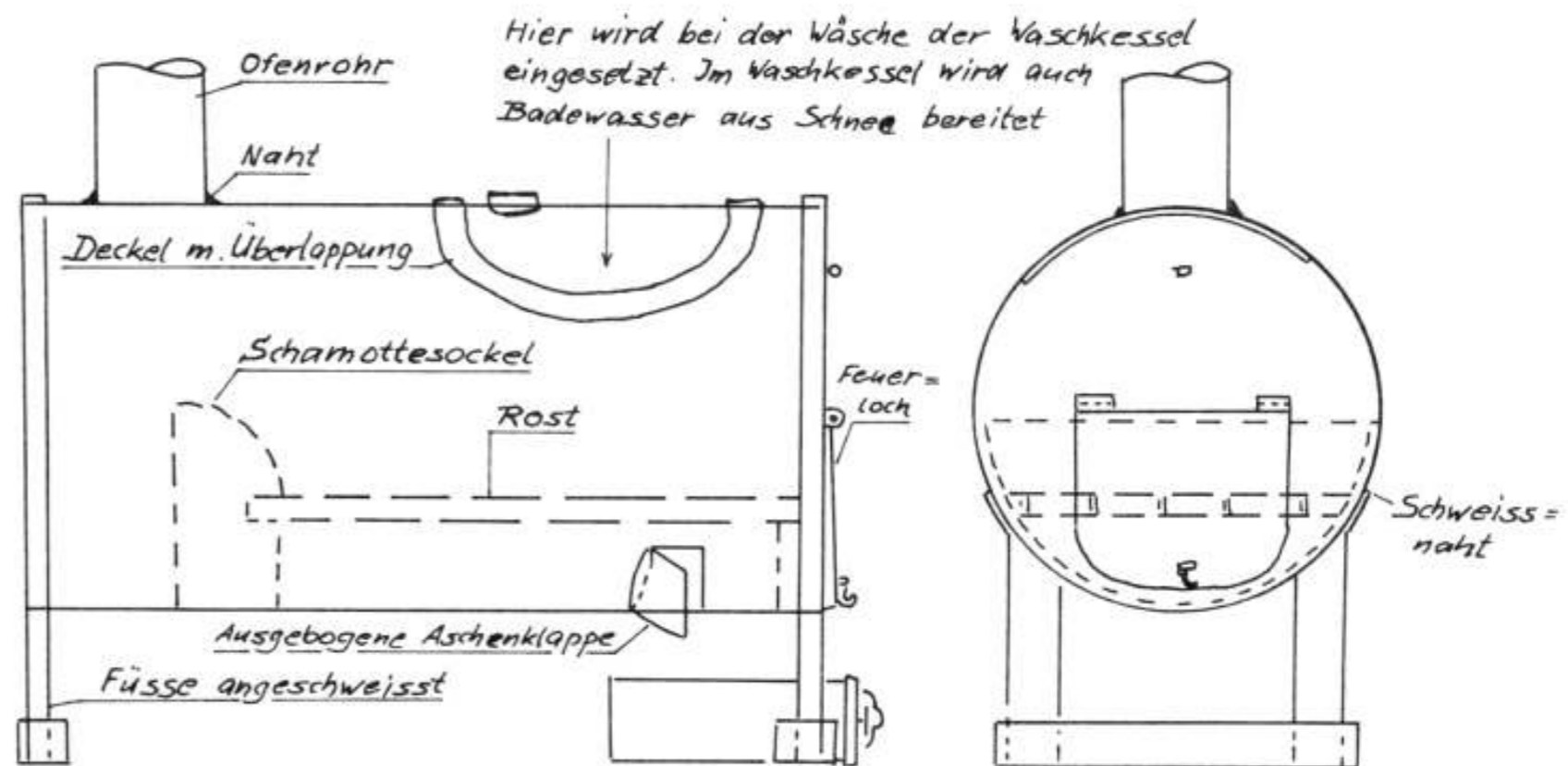
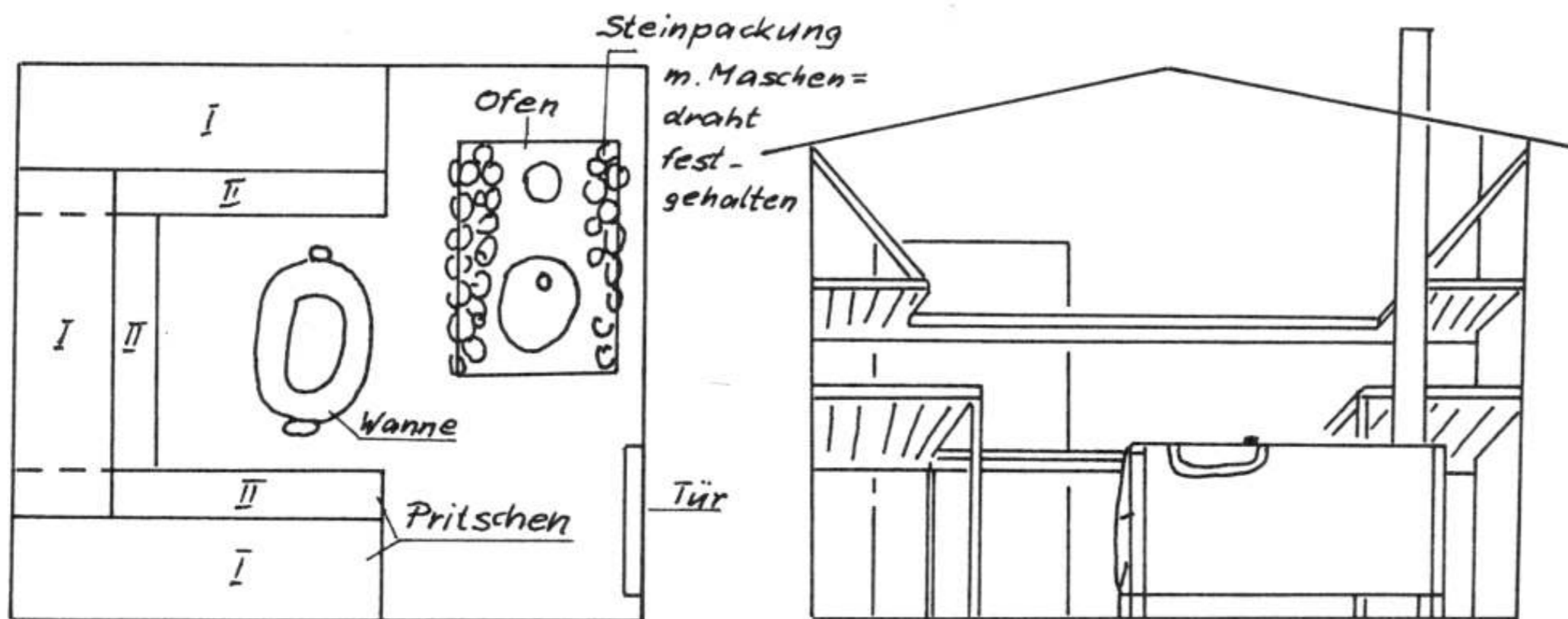
Schnitt zu badstue/laboratorium

Handgezeichnet

1:20

M.H. 2014

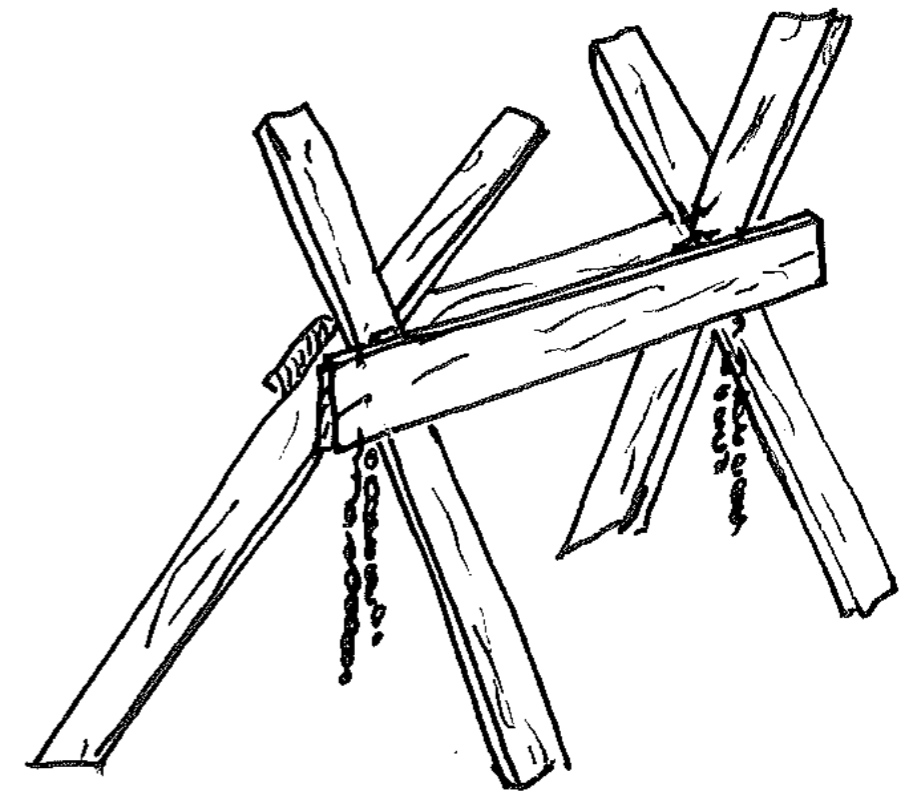

Wilhelm Deges skisse av saunaens plan og snitt ovenfor. Nedenfor skissen av ovn, som er konstruert av et brensel-fat. Skissen er tegnet i hans krigsdagbok på side 88. Kilde: E. Dege med vennlig tillatelse.

Eksteriøret

Et udatert bilde av Haudegen, vindfanget er på plass. Kilde: E. Dege, med vennlig tillatelse.

Eksteriøret

Eksteriøret er preget av mange etterlate gjenstander. I det følgende gjengis noen av påfallende gjenstander:

Bildeliste—Eksteriøret

- 2374 Sidebygningen mot nord; mange deler av kister som ligger rundt bygningen
- 2375 sagkrakk foran hytten
- 2376 som bildet før
- 2378 annen skrott
- 2379 rester av en jernkoffert for håndgranater
- 2380 Rester av stativet av måleinstrumenter foran den store steinen ved hytten vestfasade som bildet før
- 2382 fra vindfanget med blikk mot nord
- 2383 som bildet før; våres brakke er synlig mot nord
- 2384 rester av en polstret sittebenk
- 2385 en jernkanne
- 2386 proviantkiste etc.
- 2388 rester av proviantkister etc. rett nord vor hytten
- 2389 som bildet før
- 2390 som bildet før
- 2391 som bildet før
- 2392 som bildet før
- 2393 som bildet før
- 2394 som bildet før; inngangen til saunabygningen
- 2396 luftelyrer på taket til hytten, sett fra øst mot nordvest
- 2510 kister til proviant o.l.
- 2511 som bildet før
- 2512 store hermetikkbehold ved baksiden av hydrogenrommet, altså mot nord; antagelig bruk for produksjonen av hydrogen med ets-natron
- 2513 en spole i søppelhaugen
- 2514 søppel rund bislaget
- 2515 kister
- 2516 kister
- 2517 ovnsrør i søppelet
- 2518 nøkkel som er funnet utenfor
- 2519 et bord som har vært i bruk bl.a. i hytten
- 2522 kullsekker utenfor østfasaden, ved byssas inngang

- 2523 vanntank eller hentekanne for vann og kull sekker utenfor byssa
- 2524 som bildet før med byssa-døren
- 2525 detalj av kjøkkendøren
- 2502 mange kister har et rødt nummering som alle begynner med «H»
- 2507 kister vest for bislaget
- 2573 hydrogenmakere i vannkanten, oppreist som bildet før
- 2574 som bildet før
- 2575 støtte før hydrogenflasken; stativet er synlige på bildene før
- 2576 hode av hydrogenflasken som bildet 2576
- 2577 stativet fil hydrogenflasken
- 2585 store stokker som ligger ved steinen 20 bort fra hyttens inngang
- 2528 kanne
- 2529 et ubrukt vindu som ligger utenfor vindfanget
- 2530 et sinket kiste
- 2531 en metallbeholder med håndtak som bildet før
- 2532 sagkrakken med kjettingene isbjørningene er blitt festet med
- 2534 som bildet før
- 2535 rester av stativet for meteorologiske måleinstrumenter som bildet for
- 2536 skosåle med jernbeslag
- 2538 trekkstang for en vogn
- 2542 rester av en ukjent konstruksjon som bildet før
- 2546 rammeverk for en hjelpemotor med føtter som står på fjær som bildet før
- 2547 gammelt fat i strandkanten
- 2548 sleden; dens deler la rundt i terrenget og måtte plukkes sammen
- 2599 sleden
- 2596 sleden
- 2610 sleden, sidens rammeverk
- 2611 rammeverket er festet med trenagler
- 2638 de eneste metalleder er for å feste lasen
- 2639 innfelling i samme ski går gjennom materialet

- 2640 tapping som er brukt i sleden
- 2641 rammeverk i sleden; innfelling i skien er synlig
- 2642 enden an rammeverk har en vinkel og en innfelling
- 2712 Rester av et fat rett sør for hytten

Ved Stranden; private bilder Jörn Bohlmann.

Eksteriøret: bildebeskrivelse begynnende på den venstre spalte opp-ned:

2374— materialrester på vestsiden av hydrogenrommet; 2375—og rester ved den store stein ca. 50 m vest for hyttens inngang :

2381—rester av værstativet ved steinen ; 2384—rester av en sete fra Busch et byttehandel mellom mannskapene; 2385—metallkanne;

2386— ved hytten; 2392 - ved hydrogenrommet; 2393—som bildet før.

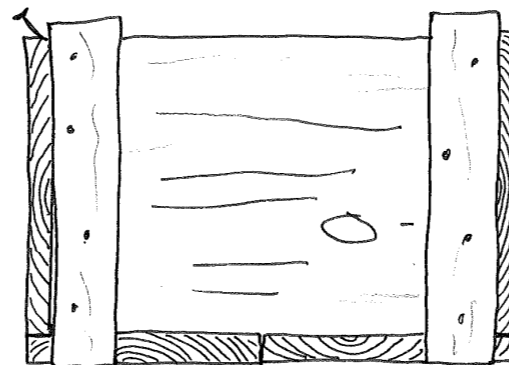
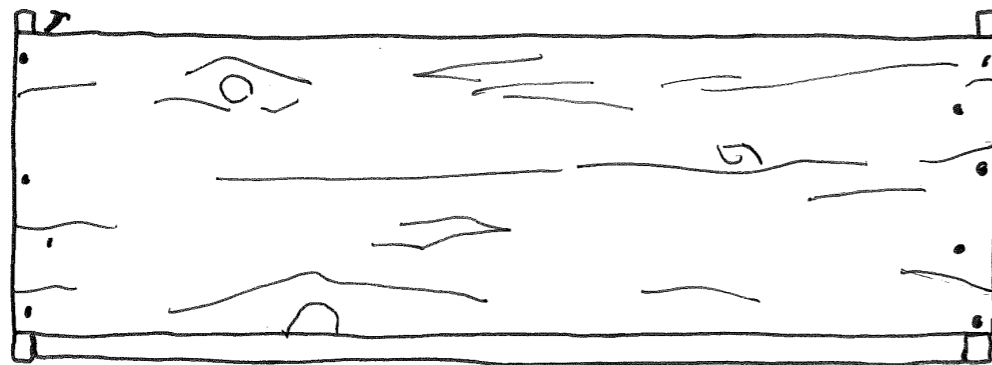
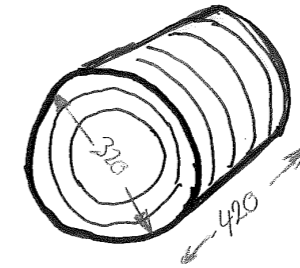
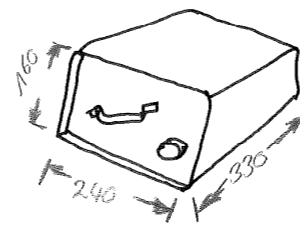
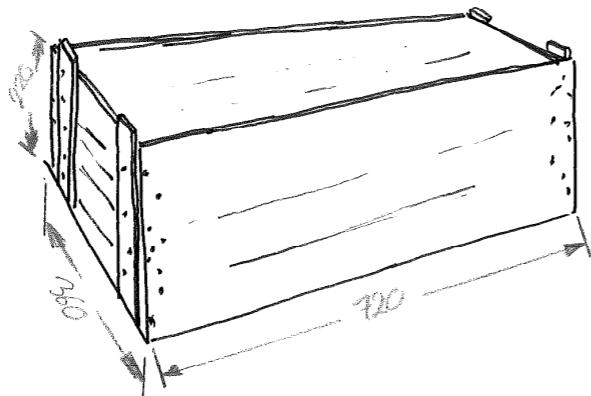
Eksteriøret— bildebeskrivelse begynnende på den venstre spalte opp-ned:

2463 - mange glassflasker som er samlet på søppelhaugen bakk hytten; 2466 - sammen med blykkbokser;

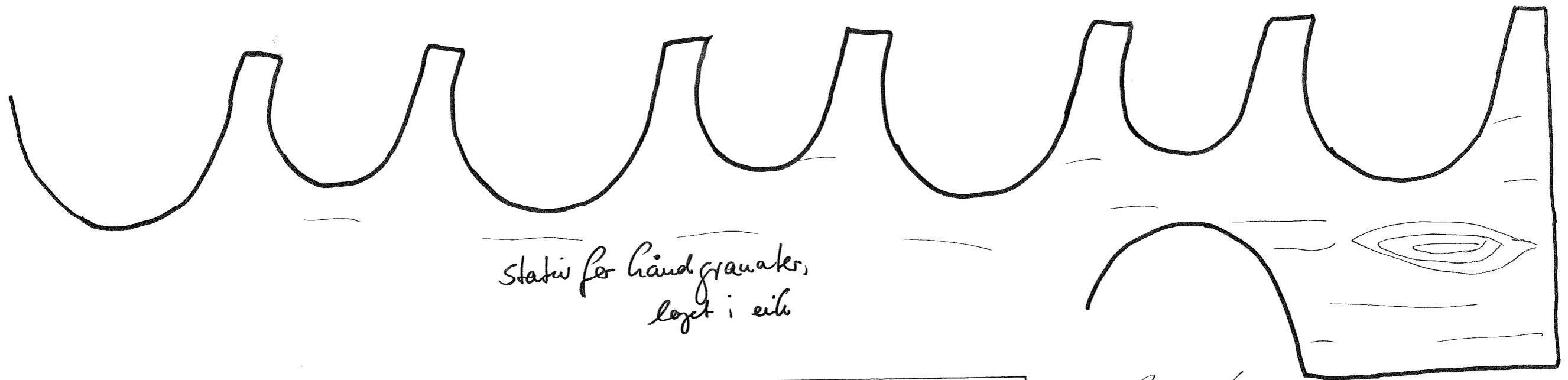
2575—hydrogenmakeren ved stranden; 2588 - rester av sleden som er satt sammen igjen; 2577—stativ for håndgranater funnet på Postenfjellet;

2701 - håndtak til en handgranat; 2683— rester av elektrisk e batterier på Postenfjellet ; et fat ved stranden, ca. en kilometer nord for hytten (privat bilde Jörn Bohlmann).

1:5 Proviantkiste

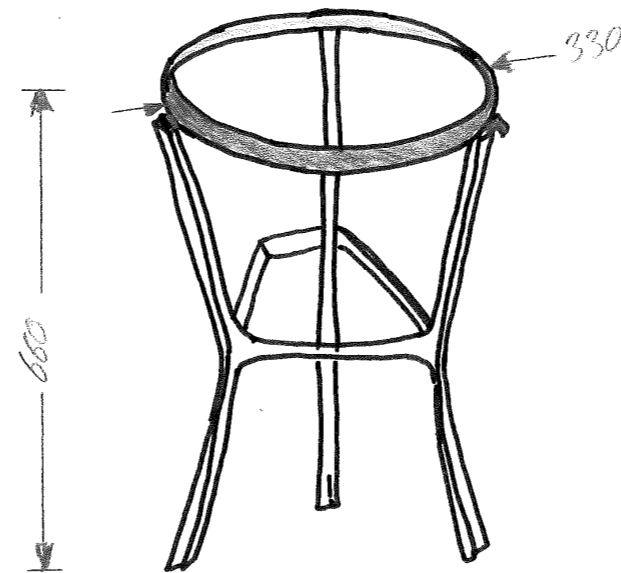
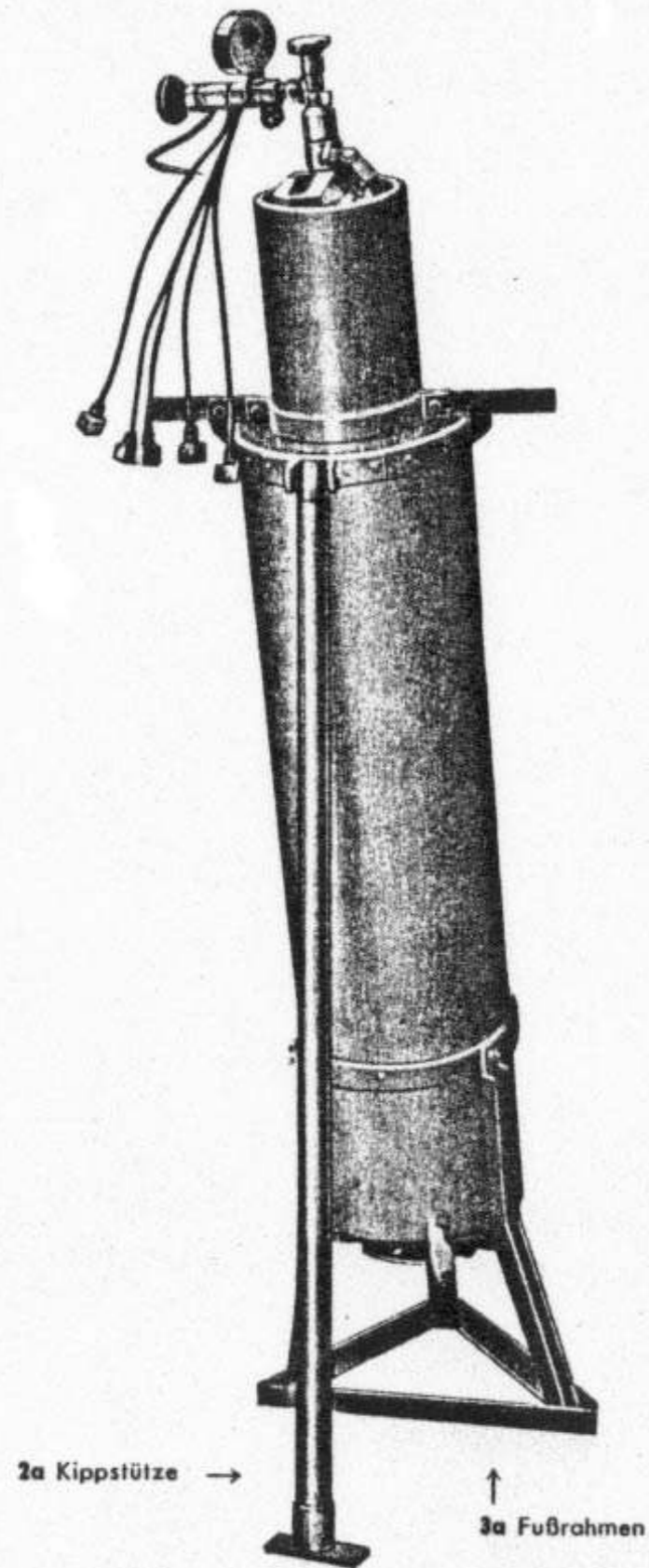

stativ för handgranater,
lojet i eik

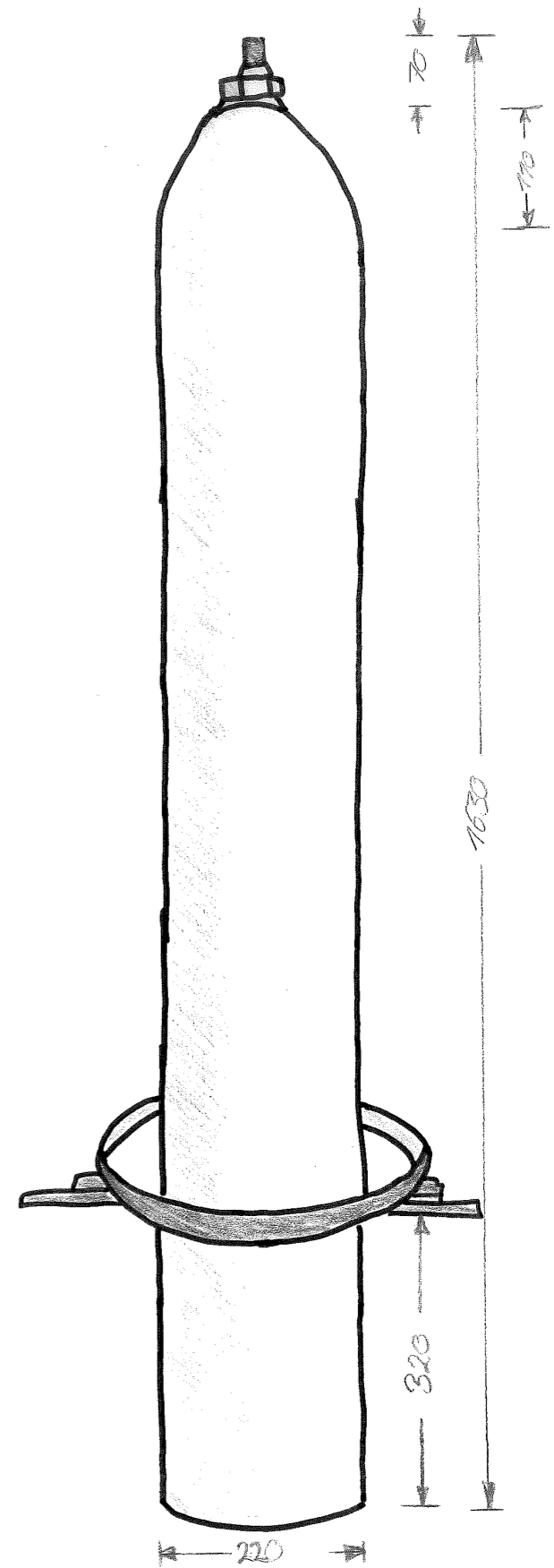
0 5 10 cm JB 08/14

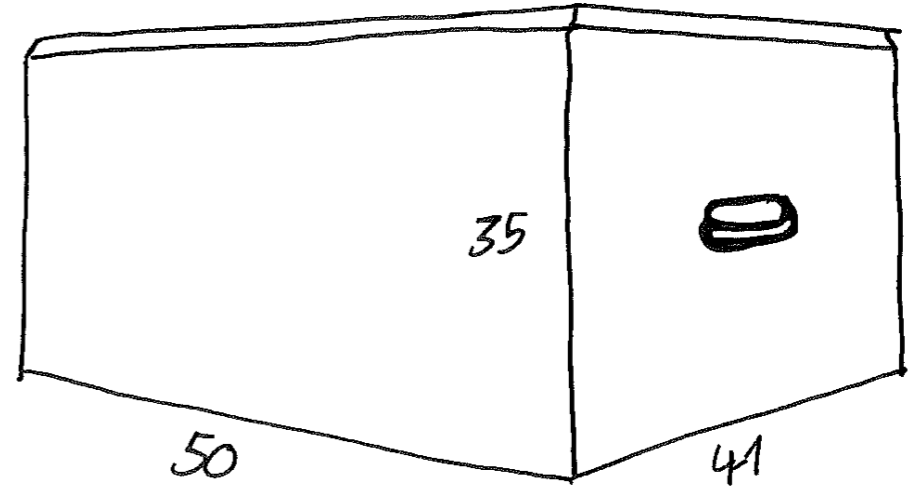
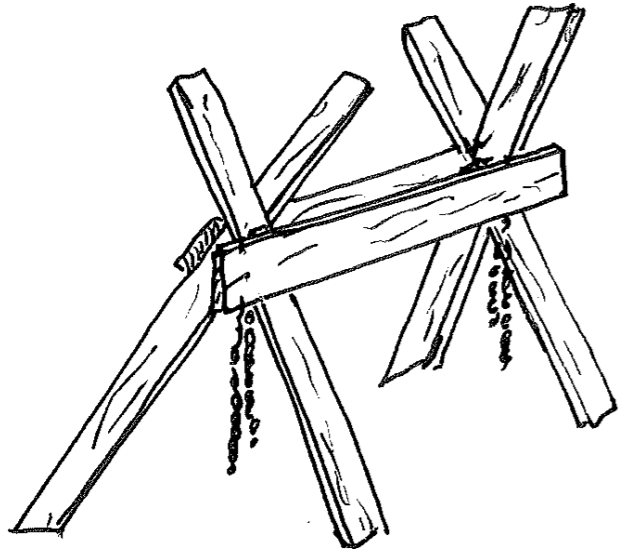
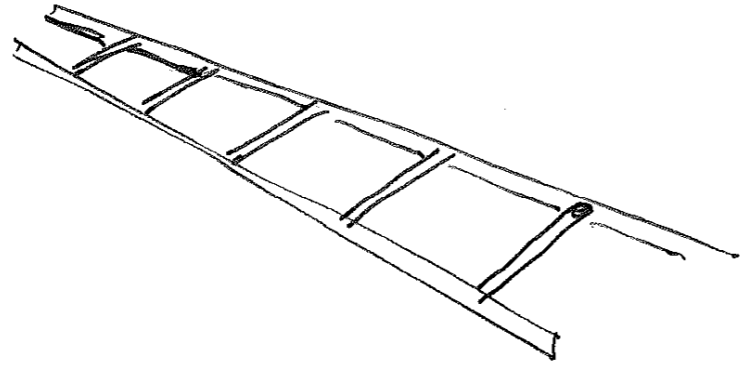
Abb. 5

Außenansicht des Wasserstofferzeugers
Typ A in Kippstellung

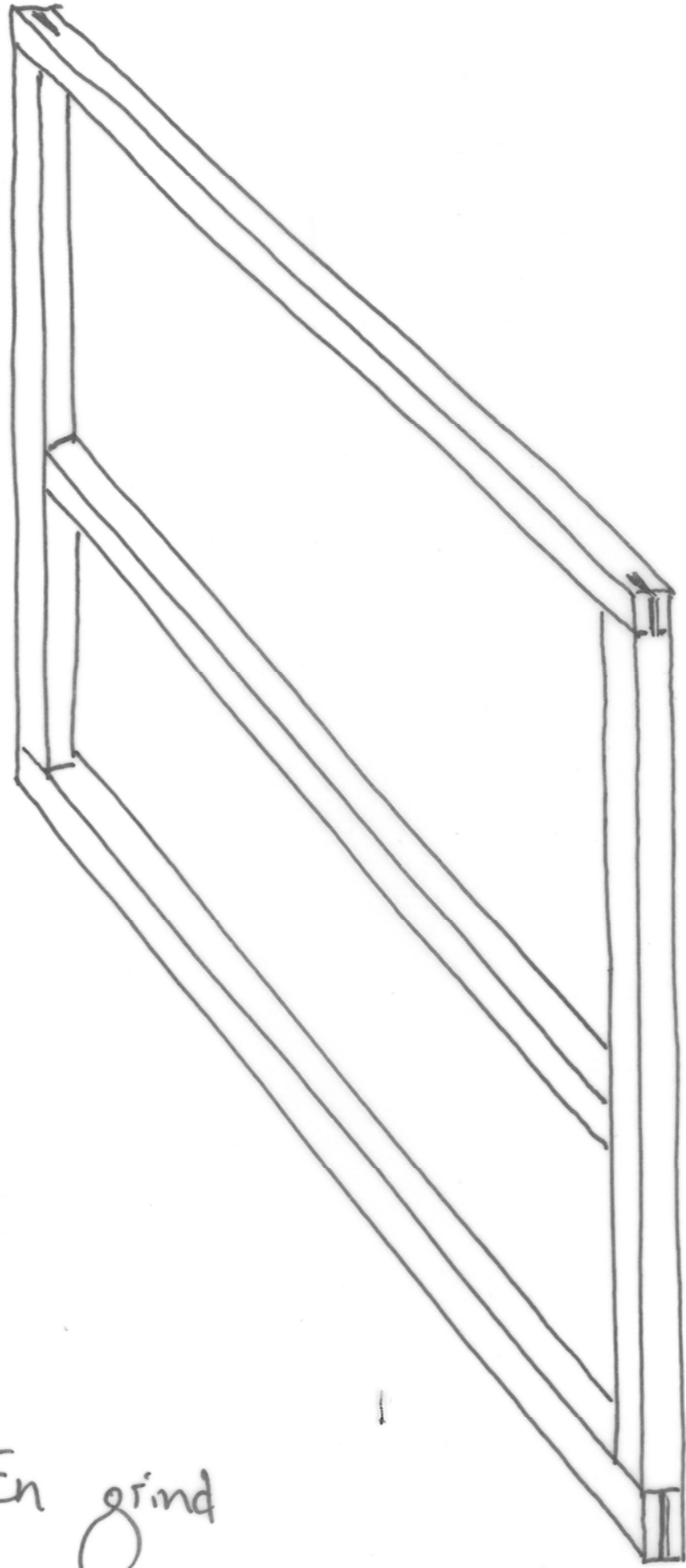

Hydrogenmakeren; til venstre avbildning av i bruksanvisningen av "Wasserstofferzeuger nach Dr. Georgi Typ A", gjengitt på side 25. Til høyre skissen av hydrogenmakeren slik den ligger ved stranden i dag. Kilde for avbildning til venstre: E. Dege, med vennlig tillatelse.

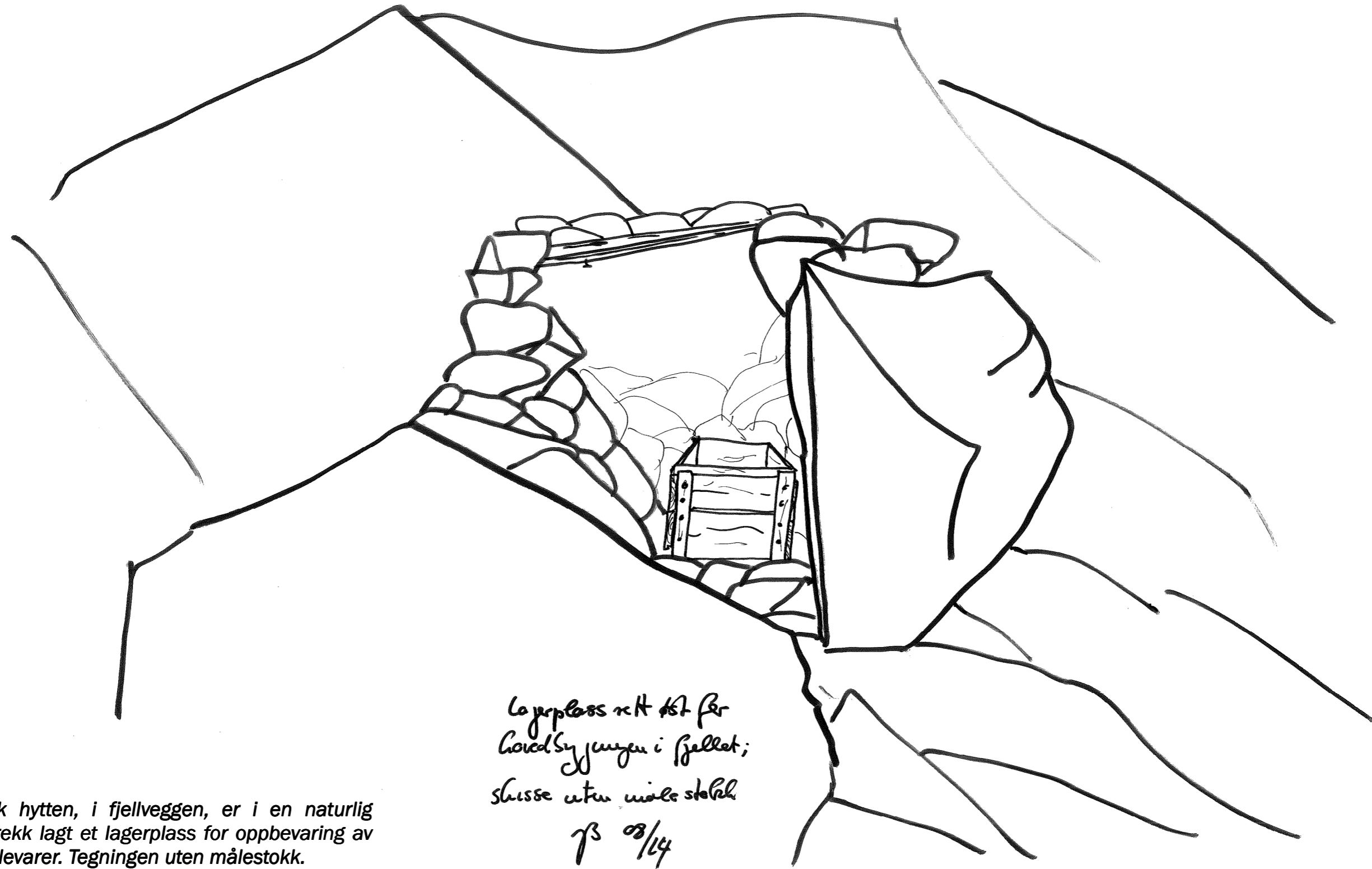

Toilet-Boxen, Metall,
anputtbar

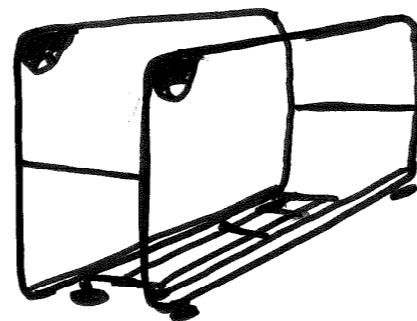
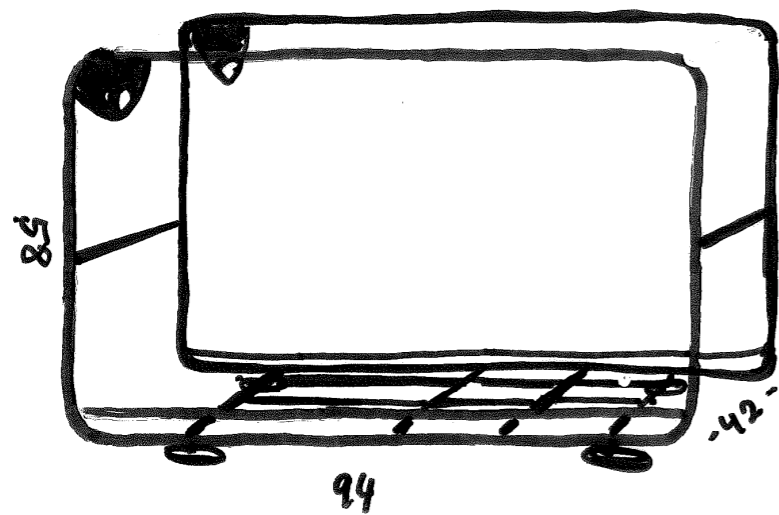

En grind

Bak hytten, i fjellveggen, er i en naturlig sprekk lagt et lagerplass for oppbevaring av kjølevarer. Tegningen uten målestokk.

Lagerplass rett bak for
Gardstunengen i fjellet;
skisse uten målestokk
JS 08/14

Utenfor hytten, i ca. 100 meter avstand, står et stativ for en hjelpemotor, et aggregat. Føttene dannes av kraftige fjær.-dempere. Tegningen uten målestokk.

Postenfjellet—Nødradiohytte

Nødradiohytten i dag (ovenfor) og under konstruksjonen. Film 22, 17. april 1945. Kilde: E. Dege, med vennlig tillatelse.

Nødradiohytta

Oppe på fjellet bakom hovedhuset Haudegen ligger nødradiohytta. Hytta er bygd på enkelt vis av de materialene man hadde til rådighet. Sviller og stendere er satt sammen av drivtømmer, mens vegger og tak er kledd med bord fra de mange trekassene Deges gruppe hadde til proviant og forsyninger. Fortsatt er en del av den røde malingen som sier hvilket nummer kassen har vært malt med godt synlig. Hele hytta måler 270 cm i lengde utvendig, har en største bredde på 175 cm og den største høyden er 160 cm. Altså ikke en hytta man overnatter i frivillig, spesielt når man vet at hytta er delt i to slik at selve radiatorommet ikke er lenger enn 140 cm.

Film 22, 04. april 1945: Nødradiohytten under konstruksjonen. Kilde: E. Dege, med vennlig tillatelse.

Hytta er bygd slik at det virker som om den kilt ned mellom fjell og store steiner. Hele sørenden av hytta er dekket av stein, mens vest- og nordveggen delvis er dekket med stein. Også på hyttetaket, som er et pulttak har en del stein på seg. Om man ikke vet at det er en hytte her kan den være lett å forbigå da den går mer eller mindre i ett med naturen omkring. Den utvendige kledningen i radiatorommet er beslått med tynne stålplater, som stammer fra proviantbokser (hermetikk). Disse er klippet opp og altså stiftet til vegger og tak med en liten overlapp for å hindre vann i å trenge inn. Det ser ut til å ha fungert etter hensikten. Hver plate er

ca 30 cm høy og 73 cm lang.

Hytta er som nevnt delt i to, ett radiatorom og ett rom som sannsynligvis har vært brukt som lagerplass for diverse dersom man måtte flykte opp til hytta. Radiorommet har vært satt opp først, med sine sviller, stendere og kledning. Deretter har man bygd videre på hytta i nordlig retning, og man har da nøyet seg med å legge ut sviller til tre vegger og bygge et rom ovenpå

disse.

Film 23, 23. april 1945 : Maaß er i gang med arbeidet. Kilde: E. Dege, med vennlig tillatelse.

Radiatorommet

Bunnsvillene i radiatorommet består av 75 x 130 mm planker som ligger på flasken ovenpå bakken. Delene er skåret sammen halvt om halvt, slik at det er en sammenbinding i hjørnene. Toppsvillen er laget av samme materialer og satt sammen likedan. I hjørnene er det reist stolper, som ser ut til å være satt ovenpå svillene uten noen form for tapping. I langveggen mot øst har man brukt hjørnestolper av runde stokker som har en diameter av ca 14 cm. Bunnsvill og stolpene holdes sammen med bindhaker, som skissen viser. Til kortveggen mot vest har man nøyd seg med 10 x 10 cm boks.

I østveggen er døråpningen, som er 47 cm bred og 58 cm høy. Dør mangler. Dørterskelen er et kassebord på høykant slik at åpningen kommer ca 30 cm over

bakkenivå. Sør og vestveggen har et pløyd 21 x 90 mm bord på innsiden av skjøtene i kledningen. Disse bordene er felt inn i svillene. Alle veggene i radiatorommet har liggende kledning, med unntak av nordveggen som er stående. Disse er derfor såpass lange at de ikke er laget av kassebord. Disse bordene er 25 x 190 mm.

Innvendig har taket et lag huntonitt samt 21 mm bord fra vestveggen og 80 cm oppover (østover). Derifra er det lagt tilsvarende tykke bord helt til topps, og i dette

feltet er taket kledd med nok et lag bord. Disse utenpåliggende bordene er pløyde og har målene 25 x 190 mm.

Col 11, 04. mai 1945: Ehrich og Scheidweiler innretter radiohytten. Kilde: E. Dege, med vennlig tillatelse.

Lagerrommet

Lagerrommet er 120 cm langt innvendig, og har en bredde på 112 cm. I østveggen er døråpningen på 53 x 94 cm. Heller ikke her finnes noen dør. Når man har kledd østveggen til lagerrommet har man bygd videre fra det eksisterende radiatorommet, og da festet kledningen utenpå radiatorommet. Det er derfor en liten kant, tilsvarende kassebordenes tykkelse i overgangen mellom de to rommene.

De 10 x 10 cm svillene til lagerrommet er lagt på

Bindhaker

Lgd 260 mm
 Pigger 70 mm lange, 10x10 mm på det tykkeste
 Rydd av 6x25 mm flattjern

Bindhaker har man også brukt for å holde nordveggen stendere sammen med de to svillene til øst- og vestveggen. Til nordveggen er det altså ikke en bunnsvill, men mellom stenderne ligger en 75 x 125 mm planke på høykant. Planken holder de to hjørnestolpene i passende avstand fra hverandre. Midt på denne nordveggen er det reist en stender (midtstøtte), slik at man har et spikerslag her hvor alle

kassebordene er skjøtet.

Film 22, 17. april 1945: Postenfjellet nødradiohytte under konstruksjonen. Kilde: E. Dege, med vennlig tillatelse.

På lagerrommets østvegg har man igjen valgt å beslå veggene med blikkplater. Resten av hytta ser ut til å være kledd med en tynn duk. Det finnes enkelte små rester igjen av denne duken, som har en

tynn gummiaktig hinne utenpå duken. Vi regner med at det er den tynne duken fra værsonder som har blitt klippet opp og stiftet utenpå kledningen.

Det er ikke lagt noe golv inne i noen av rommene i dette nød bygget, og kun i radiatorrommet ser man rester av inventar. Her finnes rester av en benk og bord, og rester etter elektrisk anlegg. Utenfor hytta ligger et par stativ til håndgranater, istykkerslåtte kasser og en del ubestemmelig gjenstander.

Bildeliste—Postenfjellets nødradiohytte

2644	sett fra øst med fjorden i bakgrunnen	2672	den av byggkonstruksjonen i det nordøstlige hjørne av funkrommet
2645	øst-fasaden med inngangene	2673	dørsvillen til funkrommet
2646	nordøstlige fasadehjørnet	2674	blikk inn i lagerrommet; deler av den vestvendte vegg er falt sammen
2647	nord-fasaden	2675	en kopp i lagerrommet
2648	nord-fasaden	2676	byggkonstruksjon i lagerrommet, her sett mot sør; skilleveggen til funkrommet
2649	det nordvestlige fasadehjørnet av Postenfjellet	2677	et brestativ for håndgranater
2650	vest-fasaden	2678	som bildet før
2651	vest-fasaden; radiostasjonen på Postenfjellet er godt skjult	2679	en del kistematerial som ligger i den middelbare nærhet til bygningen
2652	det sørvestlige fasadehjørne	2680	som bildet før
2653	som bildet før	2681	en gjemme plass utenfor bygningen
2654	sør-fasaden er godt dekket med stein	2682	deler av funk apparatet?
2655	som bildet før	2683	som bildet før
2656	som bildet før	2684	som bildet før
2657	østfasaden sett fra sørøst	2685	deler som ligger i umiddelbar nærhet til funkstasjonen
2658	som bildet før	2686	Morten Hesthammer står på siden av bygningen
2659	som bildet før	2687	utsikten ned til Haudegen fra Postenfjellet
2660	som bildet før med fjorden i bakgrunnen	2688	som bildet før med bruk av zoom
2661	som bildet før	2689	utsikten mot øst
2662	en antennekabel stikker ut gjennom taket; sørlige del av bygningen	2690	utsikten mot sør
2663	som bildet før	2691	utsikten mot nord
2664	i funkrommet – et bord ved sørfasaden, her dens del på østfasaden	2694	vestfasaden av lagerrommet er knust
2666	bordet er satt fast i øst-fasaden	2595	oppheng med ukjent bruk på vestfasaden ved lagerrommet
2667	byggkonstruksjonen; det sørøstlige hjørne	2697	Postenfjellet sett fra sør
2668	antennekabel og elektrisk installasjon på taket	2698	som bildet før
2669	konstruksjonen i sørvest-hjørnet	2699	stativ for håndgranaten og håndgranaten på siden av
2670	bordet er satt fast på vestveggen	2700	håndgranaten
2671	byggkonstruksjonen; den nordvestlige del av funkrommet; skillevegg til lagerrommet på si	2701	som bildet før
		2702	som bildet før
		2703	som bildet før

Postenfjellet: bildebeskrivelse begynnende på den venstre spalte opp-ned:

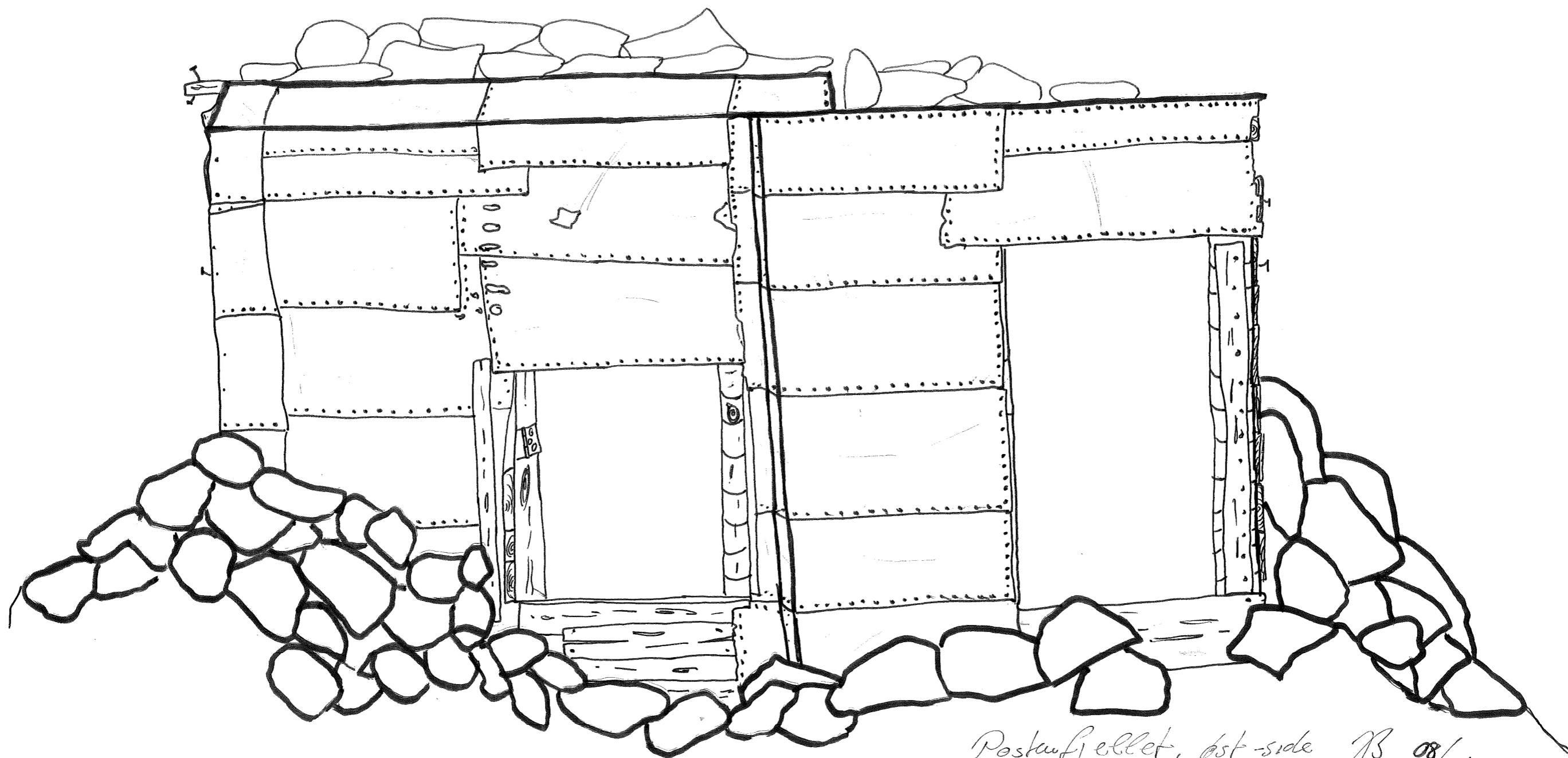
2645—inngangene i den østvendte fasade som er dekket med blikk av blikkbokser; 2647—den nordvendte del som er bygget av kiste-materiale; 2648—som bildet før; 2650—den vestvendte fasade; 2651—som bildet før, bygningen er godt dekket med stein; 2653—den sørvest-vendte fasadehjørne; 2655—den sørvendte fasade; 2657—den østvendte fasade sett fra sør-øst.

Postenfjellet: bildebeskrivelse begynnende på den venstre spalte opp-ned:

Privat bilde M. Hesthammer—viser hvor liten rommene er, J. Bohlmann sittende i det nordlige rom; 2660—postfjellets utsikt i nordvestlige retning; 2663—en antenna-kontakt som stikker ut iden sørvestlige del av bygningen; 2666—blikk i det sørvendte rom; 2668—antenna-kontakten sett fra innsiden; 2671—takkonstruksjon i det sørvendte rom; 2673— inngangen til det nordlige rom sett fra innsiden; 2674—i det nordvendte rom er den vestlige fasade

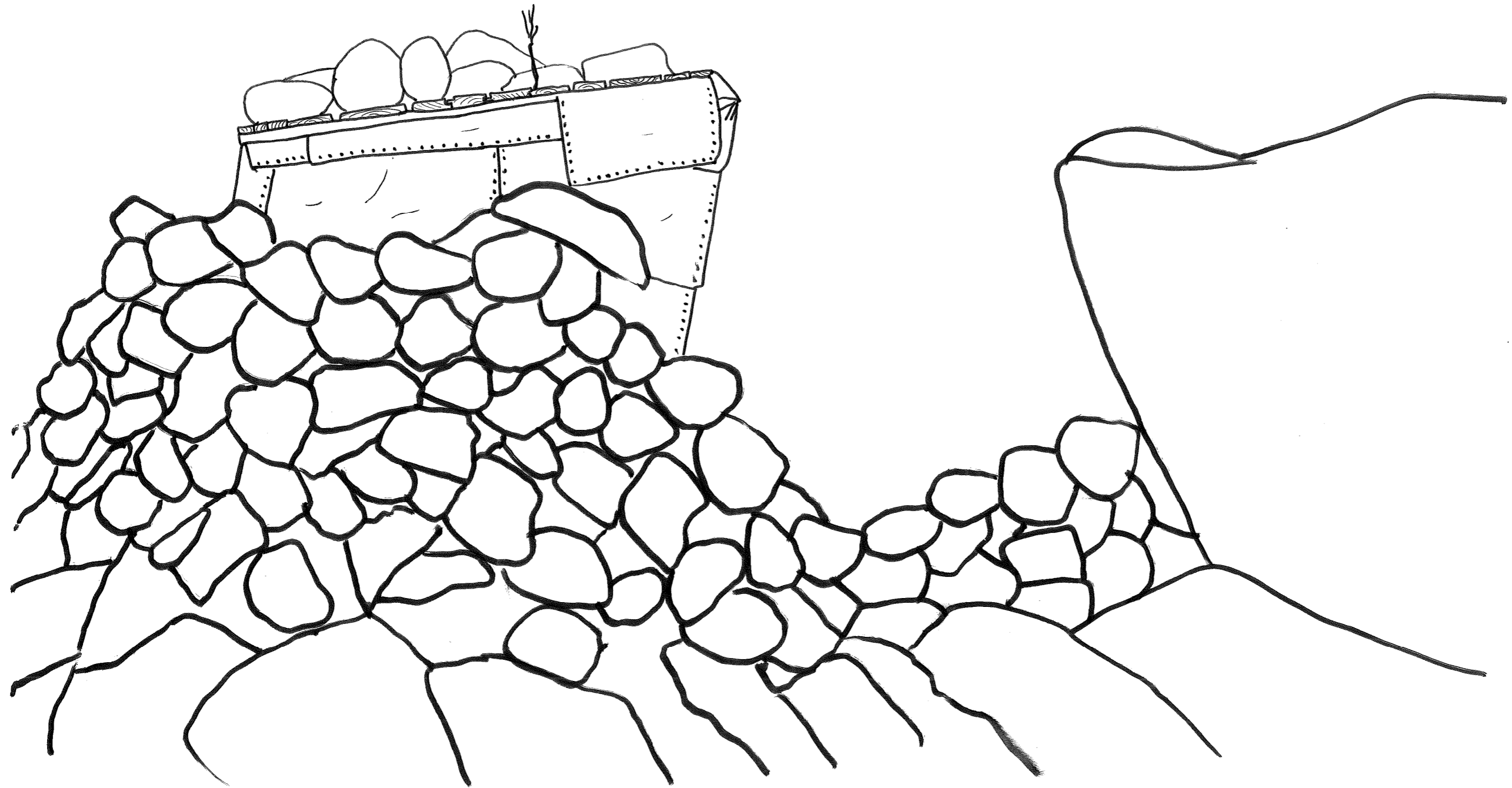
0 0.5 1m M 1:10

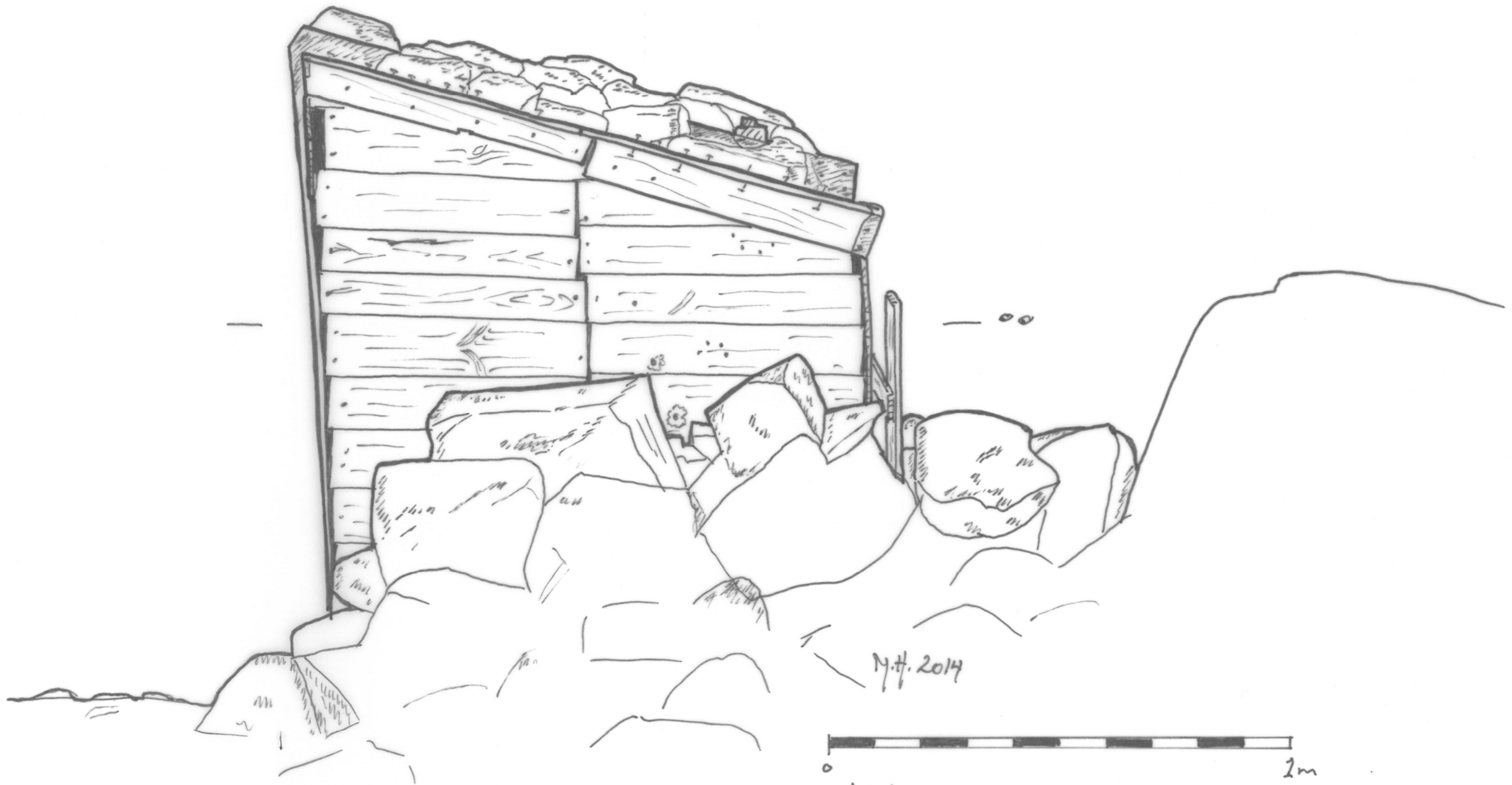
Postaufjellet, øst-side JB 08/14

Postenfjellet; sør-fassade

B 08/14

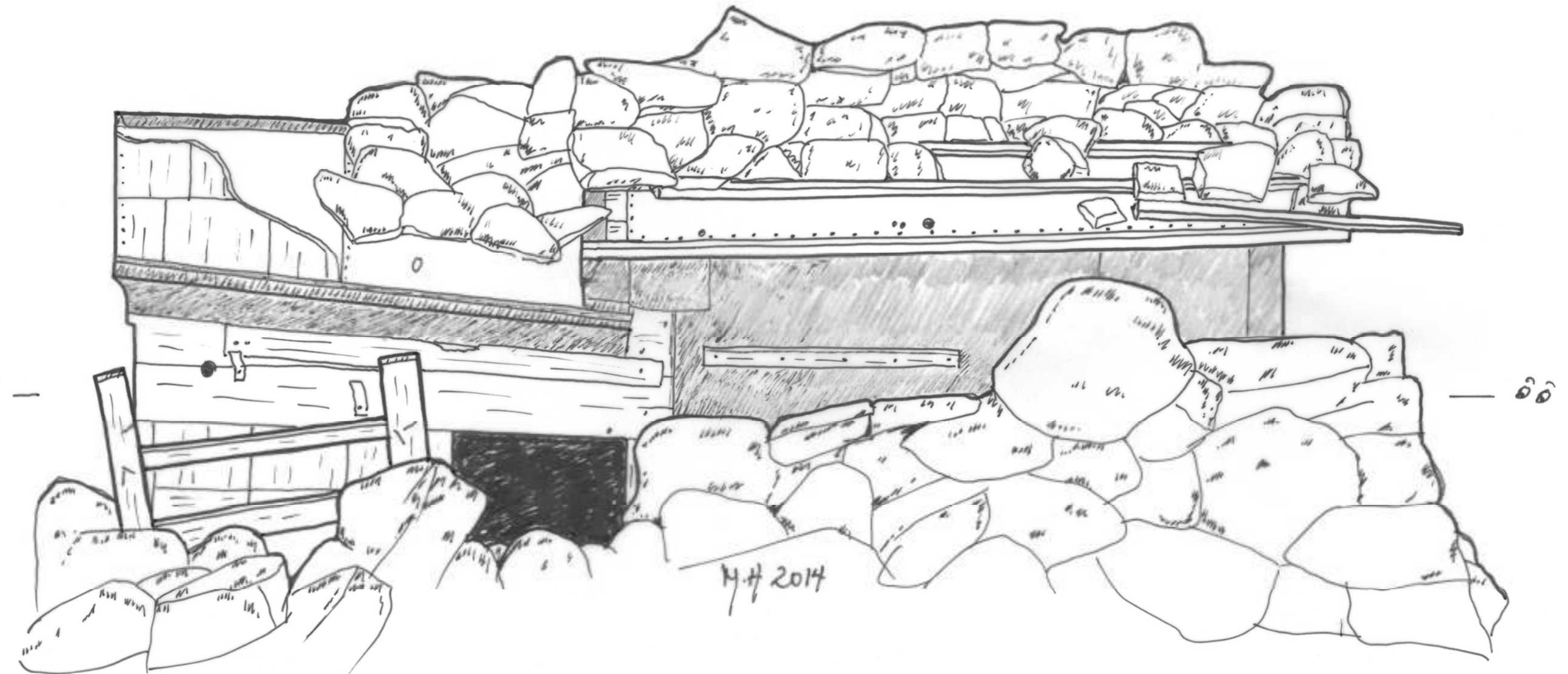

Nordveg Nordradihytte ved
Handeggen

1:10

2m

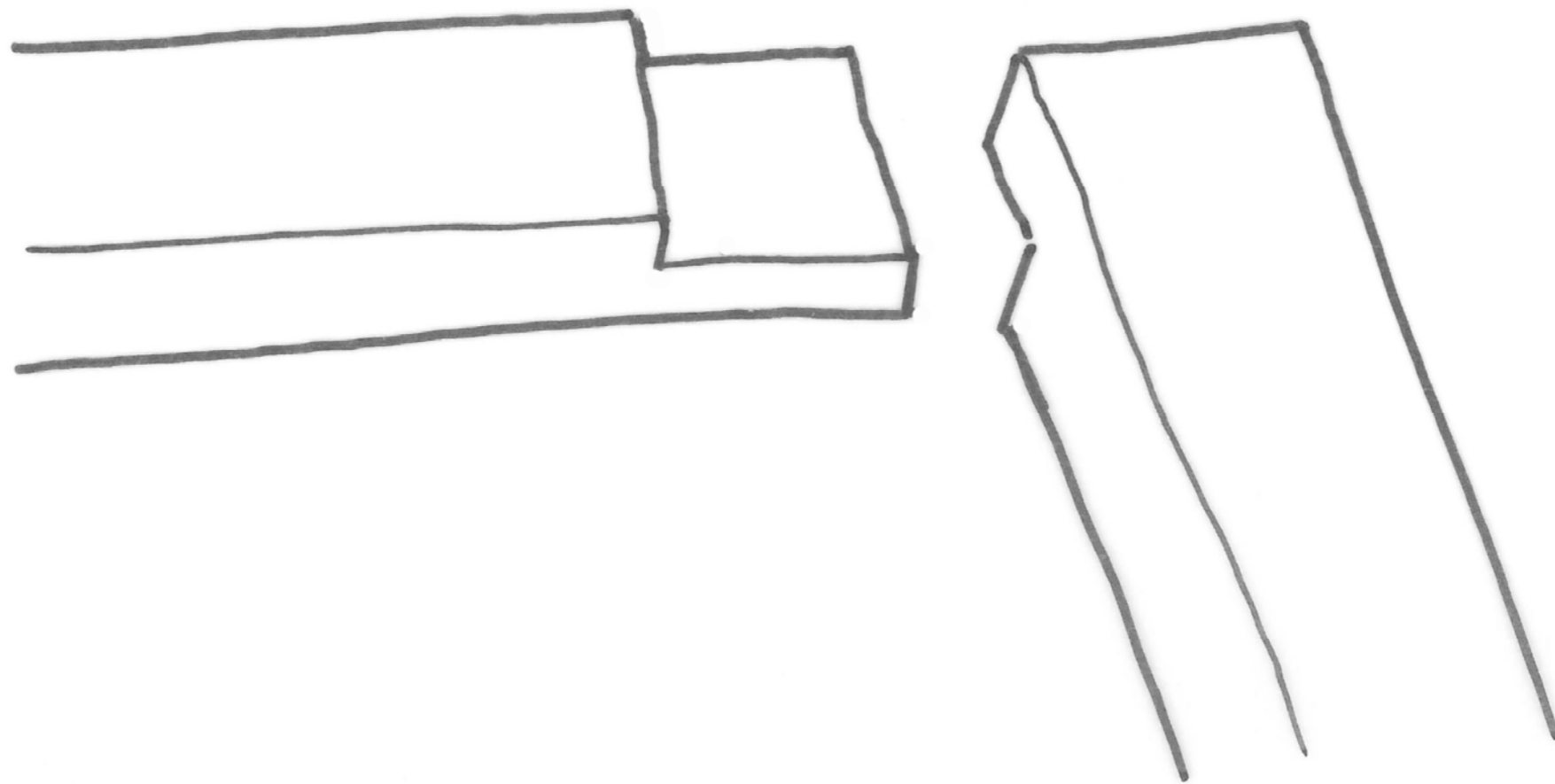

Vestveg Nordreihytta
Haukegen

M.H. 2014

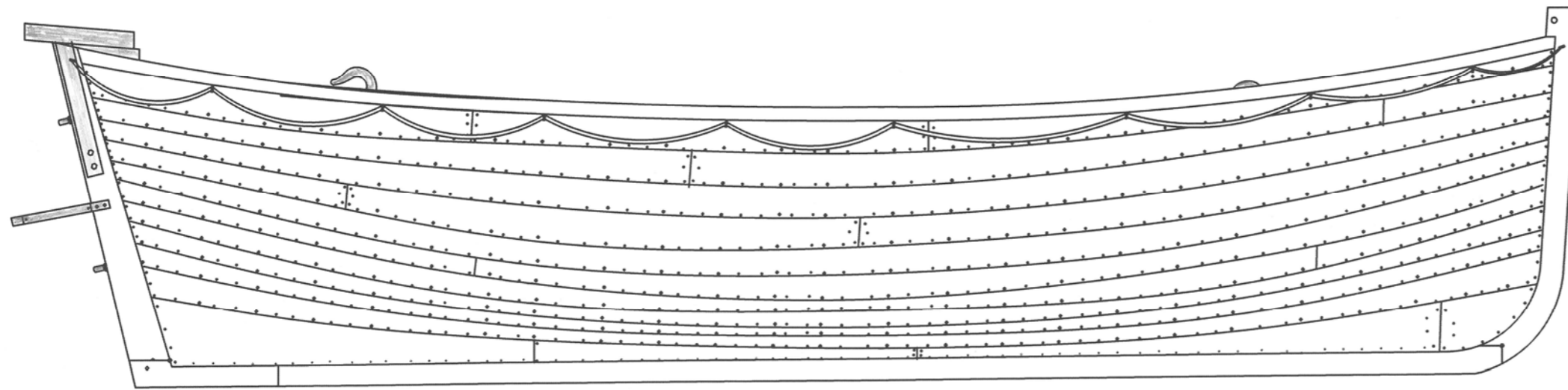
1:10

Svillene er felt halvt om halvt
i radiorommet

Livbåten til K. J. Busch

Livbåten ved Haudegen

Ca 40 meter fra sjøen nedenfor Haudegen står det en klinkbygd livbåt fra krigens dager. Det er livbåten fra trawleren K.J. Busch, som fraktet mannskap og utstyr til værstasjonen Haudegen i 1944. «Opprinnelig var det tenkt at Haudegen skulle få en kraftig, isforsterket motorbåt fra Busch. Båten var tenkt brukt til oseanografisk arbeid i Rippfjorden, men også for hjemreisen dersom krigen ender slik at mannskapet blir en glemt gjeng» (Dege, 2006:108).

Da U 307 og Busch måtte passere Murmansk-konvojen var de redde for å bli senket. Alle livbåter ble derfor svingt utover skutesiden i davitene; i grov sjø krenget Busch hardt over og båten gikk tapt (ibid).

Båten blei ikke brukt i det hele tatt etter at den blei satt på land ved ankomsten i september det året. 70 år på stranda i Wordiebukta har båten klart overraskende godt. Båten er fortsatt hel i skroget, om enn en del bord er sprukket. Det meste av innmaten er inntakt eller ligger ved siden av båten. Båten har vært utstyrt med årer, men disse forsvant på havet allerede på veien mellom Hammerfest og Wordiebukta i 1944.

Båten står på det småsteinete underlaget med kjølen, og lener seg den lille forhøyningen i grunnen med babord side. Båten er derfor litt deformert, men det er relativt lite når man tenker på hvor lenge den har stått slik. På tegningene er ikke denne deformasjonen tatt med.

Båten har en største lengde på 559 cm, og en største bredde på 207 cm (eks fenderlister, dvs + 5 cm).

Kjøle og stevner

Kjølen er 70 mm bred og 125 mm høy, og er av eik. I sidene på kjølen er det laget en spunning som kjølbordet sitter i, og fra underkant kjøle til spunningen er det 75 mm. Framstevnen står ovenpå kjølen med en god flate, mens den fremste delen av stevnen går ned og dekker noe av endeveden i kjølen. Midt i skjøten, hvor denne knekker 90 grader, er det boret inn en skjørnagle for at lasken skal være tett.

Oppe er framstevnen 115 mm i lengderetning, og

tværskips er den 65 mm på innsiden av bordgangene. Stevnen er forgjynget, dvs avsmalnende framover, til 30 mm.

I stevntoppen er det boret et 20 mm hull tværskips.

Akterstevnen er tappet ned i kjølen, og det bærer preg av at kjølen har vært skiftet en gang. Det står nemlig en halv skjørnagle igjen i aktestevnen i tillegg til at det er boret inn en ny skjørnagle i spunningen. Hvor stor tappen fra akterstevnen er er ikke godt å si, men den er låst med en trenagle gjennom kjøle og stevne.

Akterkant av akterstevnen har blitt herjet en del med da man har skjært vekk en del treverk for å få plass beslag til påhengsmotor. Motoren kjenner vi ikke til. Den øverste delen av akterstevnen har en liten hulkeil, som det virker som er laget for å få roret litt inn i akterstevnen.

Ror og rorbeslag

Det ligger to ror ved båten. Begge er laget av eik, og det lengste av dem er nok slik det har vært originalt. Det er i underkant av 38 cm bredt, 19 mm tykt, og 142 cm høyt. Rorbeslagene er laget av 5 x 20 mm flattjern, og piggen som er laget for å gå ned i øyebolten på akterstevnen er 12 mm i diameter og 11,5 cm lang, under flattjernet. Avstanden mellom de to beslagene er 56 cm C/C.

Det andre roret har samme avstand mellom rorbeslagene, som har en vesentlig kortere pigg enn ror 1. Roret er 38 cm på det bredeste, 17 mm tykt og 112,5 cm høyt. På toppen av roret er det festet et beslag med en rorkult som kan tas av. I underkant av rorplata er det forlenget med en 20 mm tykk askebit.

Rorkulten er en 55 cm lang bolt 22 mm i diameter med et hode i den ene enden. Dette hodet passer til beslaget på ror nr 2.

Midt i akterstevnen, med samme avstand som hengslene på rorene, er det boltet fast øyebolter. Disse er fint utformet, og er smidd slik at de får en brystning som hviler mot treverket. Godset i øyene er 11 mm

vannrett og noe flatere i høyden. Hullet i øyet er 15 mm og senter av hullet sitter 30 mm utenfor treverket i akterstevnen. Øyebolten har en stamme som går inn i akterstevnen, men om de kun er spikret fast eller det er gjennomgående bolter har vi ikke registrert.

2415: Båten ved stranden.

Beslag til påhengsmotor

Ovenpå stevne og den akterste delen av esingen er det laget et beslag, hvorpå man har sveist en brakett som stikker 9 cm utenfor akterstevnen. Braketten er laget av 10 x 65 mm flattjern, som ligger som en stor kantet U. Avstanden mellom de to armene i U-en er 32,5 cm fra hverandre, og inne i tverrenden akterst er det skrudd fast et 20 mm tykt eikebord. For å stive opp braketten når påhengsmotoren har kommet på er det laget en arm på hver side, som er boltet fast gjennom stevnen.

60 cm under overkant esing er det boltet fast en beslag til akterstevnen som stikker 36 cm ut akterover. Beslaget er laget av 2 stk 5 x 30 mm flattjern. I hver ende går jernene fra hverandre, framme slik at det passer rundt akterstevnen og akter i en U. Før hver av disse utsvingningene er jernene klinket sammen. U-en er 40 mm vid, og ca 10 cm dyp. Det virker som om dette beslaget er laget for å ta imot stammen på påhengsmotoren, og således styres stammen fra å komme for langt fram. Der de to flattjernene ligger sammen, eller rettere sagt har ligget sammen har det oppstått rust slik at de er sprengt fra hverandre ca. 12 mm på det meste.

Ribbene

Skroget er fagmessig godt laget med ribber av ask og bordganger av eik. Ved bygging må man ha benyttet seg av byggemaler, for det er et meget nøyaktig system i hvordan båtsømmen og ribbene er plassert. Ribbene står 21 cm fra hverandre C/C. Ribbene er som sagt av ask, og er 18 mm tykke og 40 mm brede. De fleste ribbene går fra side til side, hvor de er kappet rett under esingene. Ribbene i endene av båten går naturlig nok ikke fra side til side, da vinkelen over kjølen blir så altfor skarp. Her går ribbene så langt ned mot kjølen det lar seg gjøre i forhold til kneet som går fra kjølen og opp på stevnen.

Noen få ribber har vært knekt og reparert. Da har man brukt eik i stedet for ask. Ribbene er klinket til huden med kobbersøm som er noe større enn som kun er klinket igjennom bordgangene. Til kjølen er hver ribbe festet med 2 spiker.

Bordgangene

Båten er bygd med 11 bordganger på hver side. De aller fleste bordgangene ser ut til å ha vært i full lengde ifra begynnelsen av. De bordgangene som ikke var i full lengde ble lasket sammen på en slik måte at lasken gikk i null innvendig, det ene bordet hadde en minste tykkelse på 5 mm utvendig. Dvs. at man i det andre bordet har saget seg inn 5 mm, og deretter laget skråen i lasken. Dette er meget godt fagarbeid, og tar seg godt ut. Da båten blei satt på land hadde den vært

igjennom minst en reparasjon, og bordgangene er skjøtt butt i butt, med en laskeplate inne i båten. Laskeplaten er så lang at den går fra ribbe til ribbe.

Bordene har en su, overlapp, på 30 mm og for å tette imellom bordgangene har man lagt en spunnet bomullstråd bestående av flere kordeler. Der vi ser bomullstråden ser den fersk og fin ut fortsatt. Borda i båten er klinket sammen med små kobbersøm med 7 mm stort senkehode. Det er to søm i bordgangene mellom to ribber, og roene innvendig er 10 mm i diameter. Sømmen som står i ribbene er også med senkehode, men er hakket større enn dem som kun går gjennom huden. Hodet er 10 mm og roene 13 mm i diameter. Bordgangene er for det meste flaskskårne, og vi har ikke konstatert om margsidene ligger konsekvent ut eller inn i båten.

Den øverste originale bordgangen har en staff i nedkant utvendig, mens de bitene som er skiftet ikke har denne staffen. Det er den samme staffen som går igjen på flere deler om bord, og det er en tradisjonell perlestaff. Alle bordgangene med unntak av ett er av 20mm tykk eik. Den bordgangen som ikke er av eik ser ut til å være laget av et eller annet tre som har en mørkere farge enn eik, kanskje en mahognitype. Det akterste nederste bordet på styrbord side er sprukket opp i hele sin lengde, og for å holde bordet sammen har man felt inn flate beslag som er formet som sommerfuglvinger. Beslagene er skrudd fast med en skrue i hver «vinge».

Esing og fenderlist

Esingen, som ligger som en langskips forsterkning på innsiden av øverste bordgang, er 43 x 57 mm. Det er ingen avtydning mot endene. I hver ende av båten er det felt inn en nauarong som forbinder de to esingene der de møtes. I tillegg til dette er det lagt et smidd beslag på innsiden av dette området.

Esingen på begge sider av båten er laget i to stykker, og slik ser det ut til å ha vært fra skapelsen av. Esingen er staffet både i overkant oppe og på innsiden i nedkant, noe det ikke ser ut til at man har brydd seg om ved reparasjonene ellers. Laskene i esingene ligger på

omtrent samme plass fra side til side, men den ene er vendt akterover, mens den andre går forover. Laskene er ca 340 mm lange og går i null inn mot bordgangen, mens i den andre enden er minste tykkelse 16 mm.

På utsiden av øverste bordgang er det spikret fast en fenderlist. Denne er 22 mm tykk og 50 mm bred, og er som et halvt sirkelslag.

Tofter, skott og åregafler

Båten har tre hovedtofter og en tofte i hver ende som er plassert noe lavere enn de tre andre. Hovedtoftene er 35 mm tykke og 190 mm brede, og ligger ovenpå en 21 x 80 mm stringer. Toftene er felt ca 10 mm ned i stringerne og er festet til skroget med et 40 mm bredt askekne i hver ende. På den måten er de låst av både langskips og tverrskips. I overkant er toftene staffet med perlestaff, mens stringeren er staffet på begge kanter.

I langskips retning er det lagt seter mellom toftene, og under disse er reist skott slik at man får et rom i hver side av båten. Det er nok for å ha plass til vann og matrasjoner i og med at dette er en livbåt. Disse setene og skottene er laget av furu. Setene er 22 mm tykke og omkring 47 cm brede. De langskips skottene er 10 mm tykke og er laget av bord som er pløyde og en del av dem er også staffet med en perlestaff, mens endeskottene er 20 mm tykke. Skottene er laget av brede bord, og flere bord mangler i skottene. På skottene er det festet et par 25 mm tykke klamper på hver side hvor det er skjært ut et felt på ca 20 cm i lengde. Her har det tydeligvis vært meningen å legge to tverrskips bord nedi, men hva de er til vet vi ikke med sikkerhet. Antageligvis har de vært for roerne til å ha føttene mot.

Ca 30 cm aktenfor hver tofte er det et beslag på hver side av båten som er til tollegaflene. Hverken gafler eller årer finnes. Årene skriver Dege forsvant på turen mellom Tromsø og Spitsbergen. Dege 108. Beslagene er felt ned i esingen og skrudd fast med 4 skruer. Beslagene er 4 x 40 x 76 mm, og har et hull som er 19 mm i diameter til stammen på åregaffelen.

I tillegg til de tre hovedtoftene er det en tofte langt framme i båten, og denne er senket lenger ned i båten enn hovedtoftene. I akterskipet er det en liten benk i skarpen, og denne er laget av 13 x 93 mm (+ fjør) pløyde perlestaffbord. I framkant av benken er det et skott med en luke i. Luka var borte fra båten, men den lå ca 50 meter lengere nord enn båten. Også mellom akterbenken og neste tofte er det laget en langskips benk. Denne er felt noe lengere ned i båten.

Løftebeslag

De mest markante beslagene i båten er dem som går fra stevnene og inn til første hovedtofte. Dette er 6 mm flattjern som er 220 mm bredt, og for å komme inn og over toften er 1510 mm lange. Gjennom kjølen går det en kraftig bolt som går gjennom disse flattjernene og ender opp i en kraftig løfte krok. Det er merker i kjølen som viser at disse boltene har gått gjennom toftene tidligere, og det merker man også når man bøyer seg ned og kikker oppunder tofta. Her er det hull etter løftebeslagene.

Flattjernsbeslagene som går fra stevn til motsatt kant av tofta må være for å stive opp den lange bolten slik at ikke denne bøyes. I tillegg til flattjernene er det en krok som går fra stevn til øyet ved kroken. Denne har samme formål og er nok slik arrangementet har vært originalt. Flattjernet har kommet til i ettertid som en ekstra forsterkning, sannsynligvis samtidig som man har flyttet boltene lenger inn mot midtskips.

I akterkant av det fremste flattjernet er det laget plass til en mast. Noen andre spor finnes ikke etter riggen.

Tiljer/beslag

Båten har vært utstyrt med tiljer, men disse er borte. For å holde tiljene på plass står det tre 12 cm høye kramper i kjølen. Disse beslagene har gått igjennom tiljene og sannsynligvis har det vært et par kiler som har blitt drevet inn mellom ryggen på krampen og tiljen og således holdt tiljene på plass.

Maling

Ved første øyekast virker båten bare grå og fargeløs, men det finnes malingsrester som forteller at båten har vært fargesatt tidligere. Den siste malingen som har vært påført er grå, og det ser ut til at hele båten har vært gråmalt. Dette har nok skjedd i krigsårene. I fribordet skinner her og der en okerfarge fram. Undervanns er det grønnmaling.

På stålbeslag finnes det rester av blymønje.

Bildeliste - Livbåten til K.J. Busch

- 2399 Sett fra sørøst
- 2400 som bildet før; Morten Hesthammer til venstre
- 2402 båten sett fra vest mot øst, hekken av båten
- 2403 som bildet før
- 2404 som bildet før, blikk mot nord
- 2405 som bildet før
- 2406 som bildet før
- 2407 båten sett fra vest mot øst, hekken av båten
- 2408 som bildet før
- 2409 som bildet før
- 2410 som bildet før
- 2411 som bildet før
- 2412 som bildet før
- 2413 som bildet før
- 2414 som bildet før
- 2415 som bildet før
- 2549 som bildet før
- 2550 som bildet før
- 2551 som bildet før
- 2552 som bildet før
- 2553 som bildet før
- 2554 som bildet før
- 2555 som bildet før
- 2556 som bildet før
- 2557 som bildet før
- 2558 som bildet før
- 2559 som bildet før
- 2560 som bildet før
- 2561 som bildet før
- 2562 som bildet før

- 2563 metallbeslaget på innerstevn er klinket fast på utsiden av stevn
- 2564 lask i hudplankene, utsiden styrebord
- 2565 ulikt festemidler for ribbene og hudplanker; to kobbersøm mellom hvert ribbe
- 2566 reparatør i kjøplanken styrbord akter
- 2567 akterstevn
- 2568 akterstevn
- 2569 to ror
- 2570 rorkult
- 2572 båten sett mot framstevn

*Redningsbåten til KJ Busch på stranden:
bildebeskrivelse begynnende på den venstre spalte
opp-ned:*

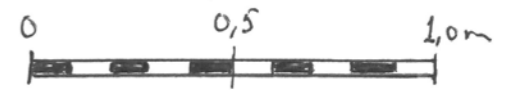
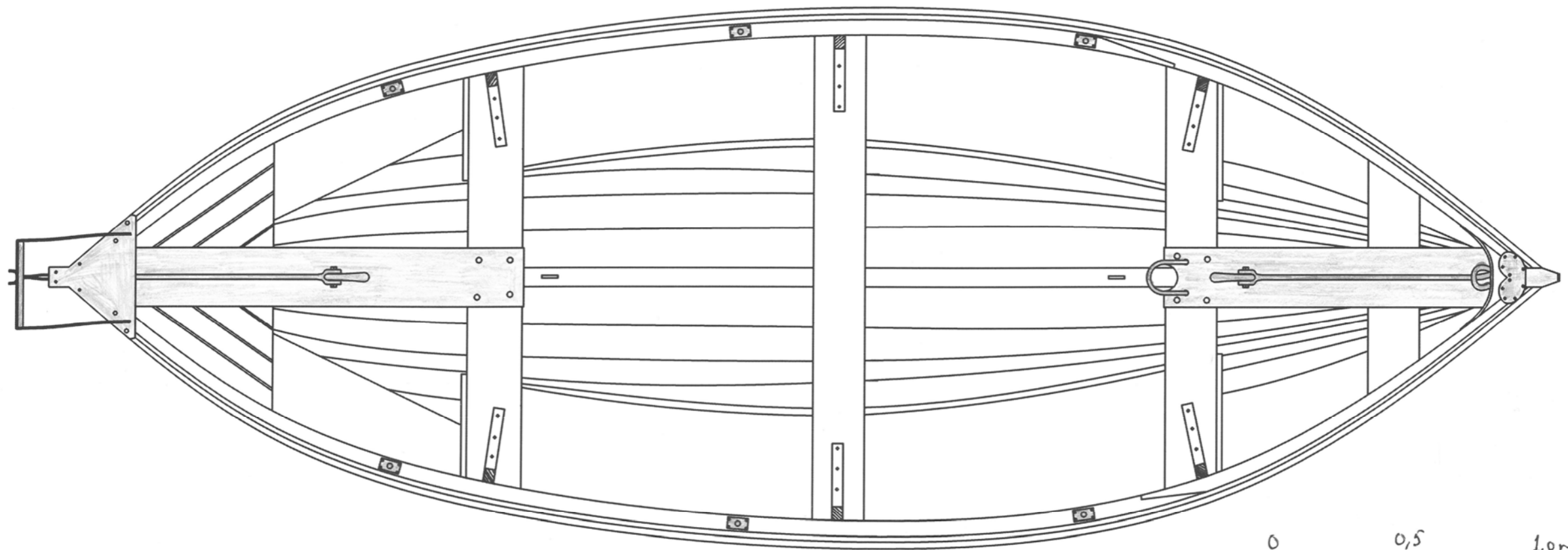
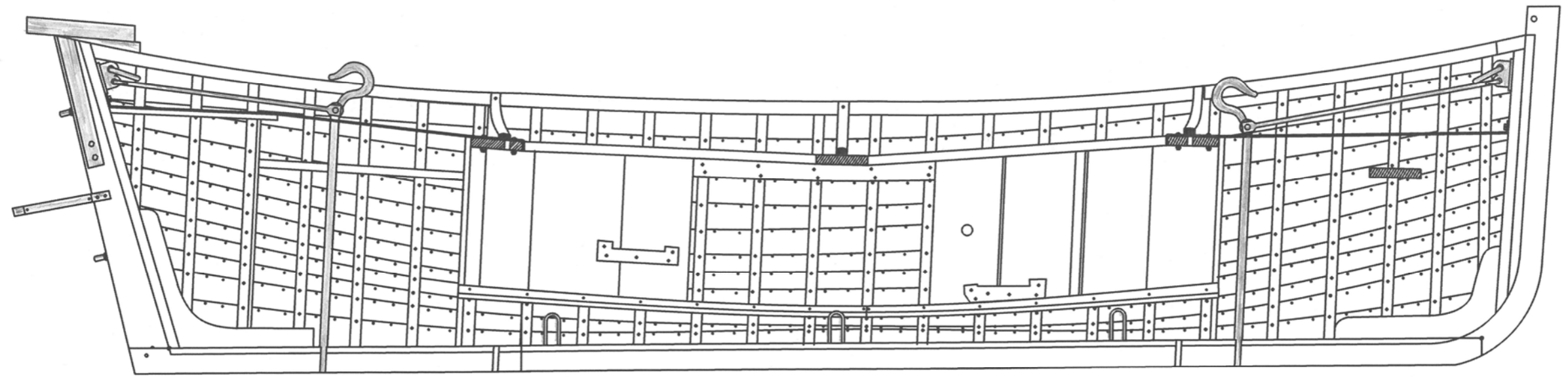
*2413 og 2314—babord side
2411, - babord side Og 2415 og 2415—baugen
2400 bagen og 2403 og 2404—styrebordside.*

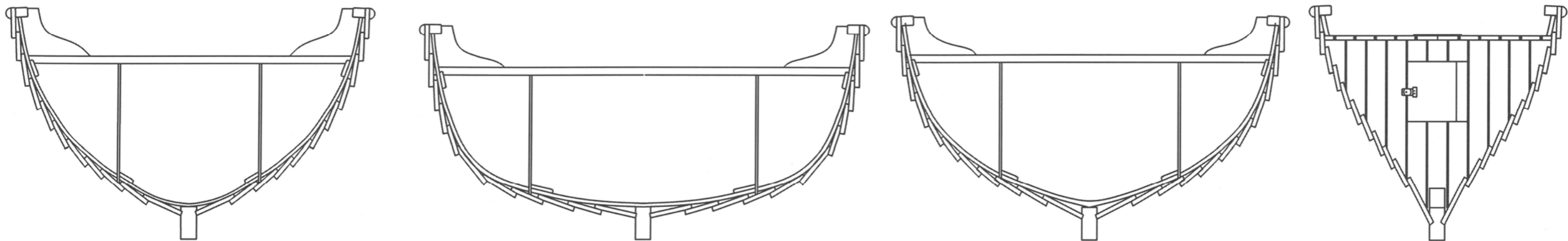
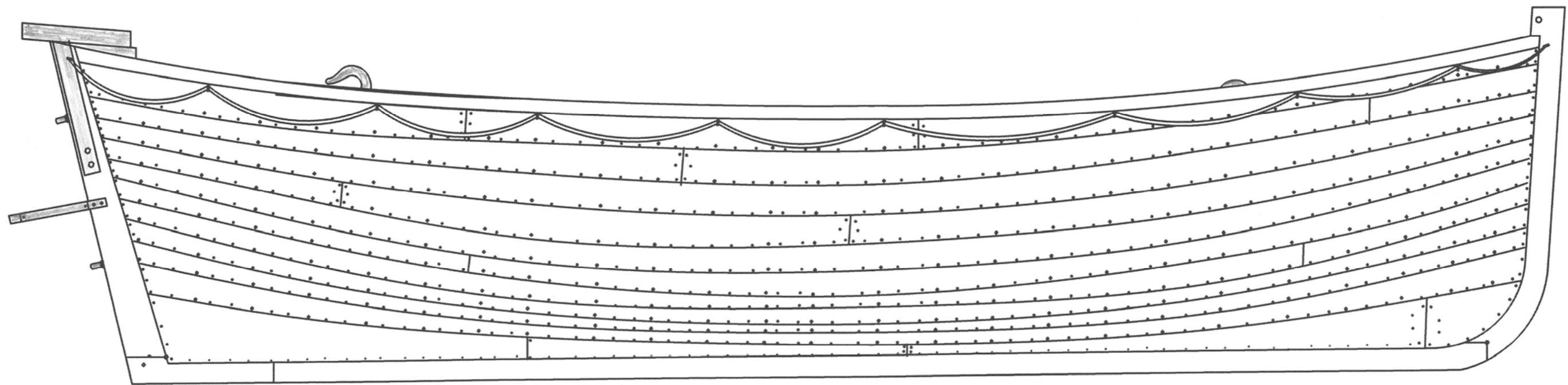

Redningsbåten til K.J. Busch: bildebeskrivelse
begynnende på den venstre spalte opp-ned:

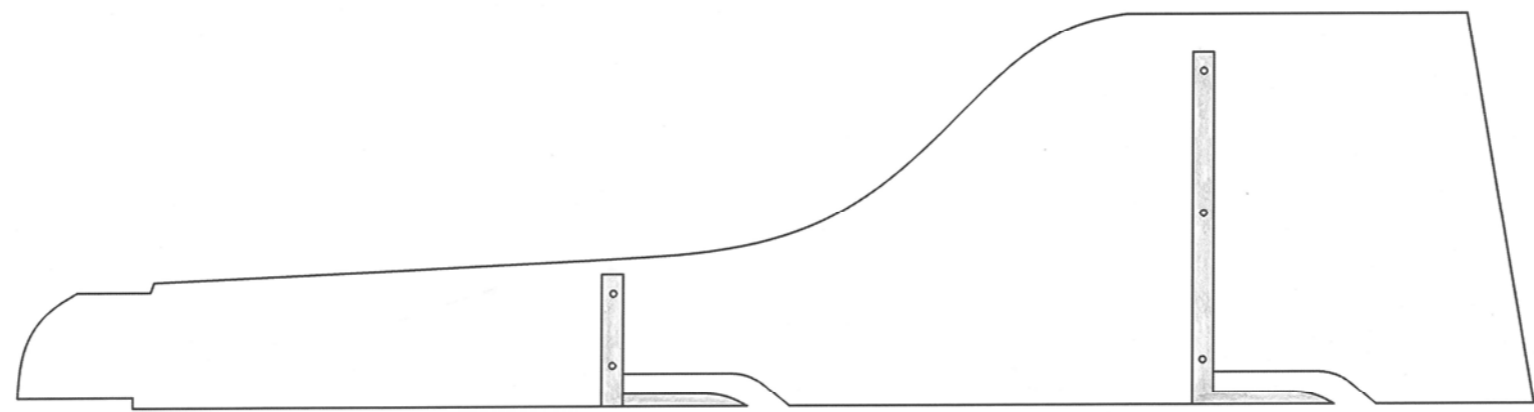
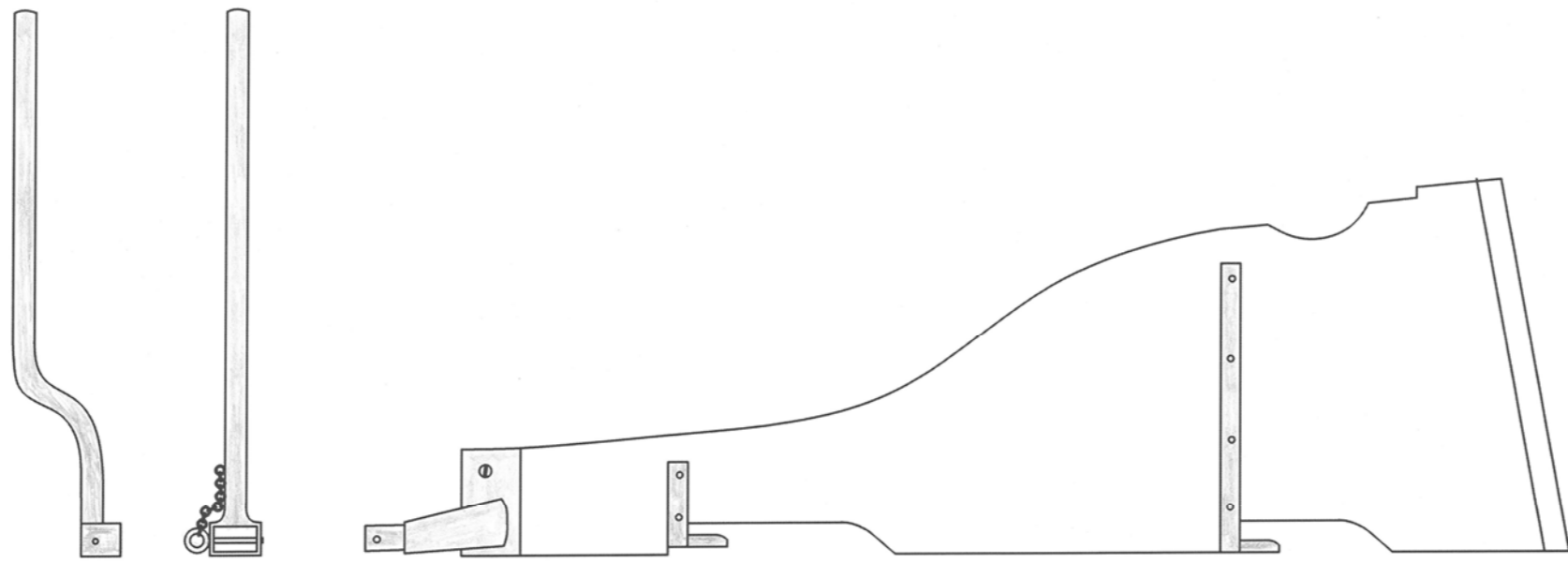
2449 Heise-beslag ved akterenden; 2553 -
løftebeslag i baugen ;
2560 - baugbeslag; 2561 som bildet før, en
skinne som dekker forstevn; 2563—innfelling av
et øye gjennom forstevn;
2564—lasken er utført med en kloss på innsiden
av skroget; 2566—reparatør av en sprekk i den
nederste bordgang; 2556— båtens hekk med
tofter både langs- og tverrskips.

Sideprojeksjonen og spante-seksjoner - her gjengitt uten målestokk.

Appendiks

Ved den siste planlagte dag i feltet utførte vi en reparatør ved hovedbygningen for å utbedre de verste skader innen vinteren.
Alle bilder privat Jörn Bohlmann.

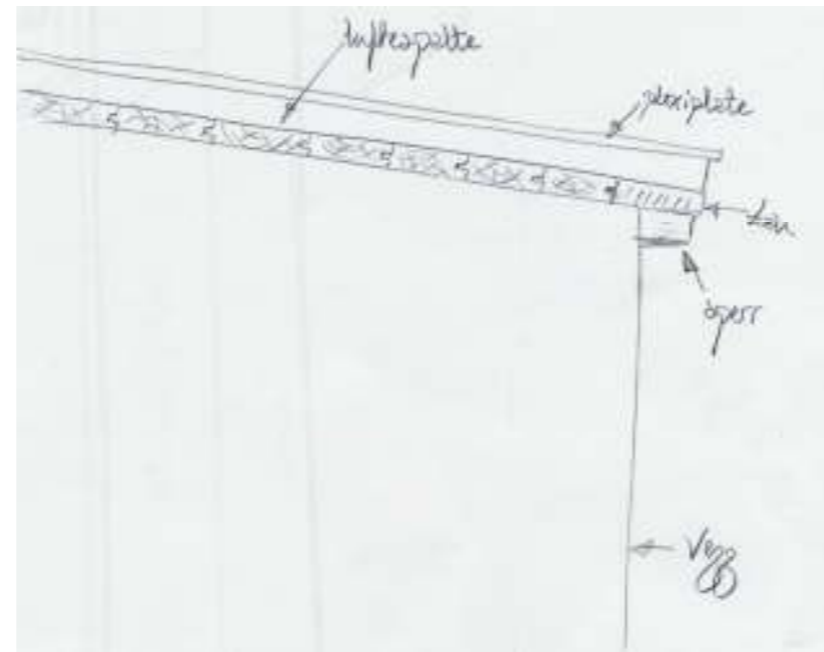
Innspill for livstidsforlengelse av Haudegen

Haudegen blei bygd i Wordiebukta for 70 år siden, og har siden den gang forfalt mer eller mindre i naturens egen takt. Enkelte tiltak har vært gjort for å holde veggene tette, men noen direkte livstidsforlengende tiltak har så vidt vi kan se ikke blitt gjennomført. Etter rapporter å dømme har det vært et fokus for å finne fram til tiltak som kan forlenge levetiden for Haudegen, og vi har blitt bedt av kulturminnekonsulent Hans Olav Stegarud om å se på mulighetene for dette fra vårt ståsted, og deretter komme med et forslag. Vi har forstått det slik at Haudegen ikke tenkes istandsatt på noe vis, men at tiltakene bør forsinke den naturlige nedbrytningen.

I andres rapporter har det flere ganger vært nevnt at taket bør tettes uten at det har blitt gjort. Det resulterer selvsagt i at vann renner inn; noe vi også opplevde flere ganger i løpet av dokumentasjonsperioden. Den gamle seilduken som har ligget på taket er mørnet i stykker og har for det meste blåst bort. Takbordene er sprukne og har gliper over det hele. I tillegg har de 6 byggedelene, som bygget består av, seget litt fra hverandre noen plasser slik at det er store åpninger i taket her og der. Treverket i seg selv er dog fortsatt noenlunde friskt, slik at det ikke var noe problem, eller fare, ved å gå på taket.

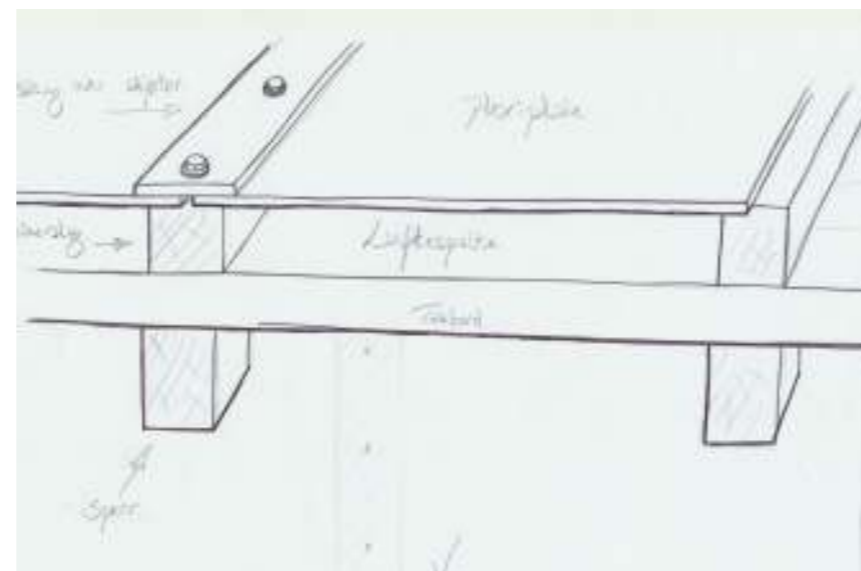
Vårt forslag er å legge et nytt tak 25 - 50 m/m over det eksisterende, og at dette nye taket er laget av plexiglassplater. Dvs at man enten legger lister på 30 - 50 m/m over hver bjelke eller skrur platene ned gjennom mer anonyme føtter, f.eks av aluminium. Vi ser for oss at plexiplatene legges 5 - 6 m/m fra hverandre med en dekklist over skjøtene slik at alt kan bevege seg litt og allikevel være tette. Platene bør komme på utsiden av takutstikket, slik at alle deler beskyttes. Det gamle taket på dette vis bli beskyttet og væte vil kunne luftes ut. Både væte som ligger i takbordene selv, men også væte som kommer nedenfra inne i huset. En gevinst ved å bruke plexiplater er man kan se gjennom disse slik at det er mulig å se hva som er gammelt, og tilstanden på det som ligger under plexiplatene. Det vil

således heller ikke være tvil om hva som er gammelt og hva som er nytt. I stedet for plater kan man selvsagt legge annet materiale, men vi mener det er svært viktig med lufting over det gamle taket. Treverket i seg selv inneholder en del fukt, men det kommer også mye fukt fra grunnen av, gjennom huset, og dersom man legger papp eller annet materiale direkte på det gamle taket er vi

redd for at det vil råtne.

Skissen viser hvordan vi har tenkt å legge et nytt tak over det gamle.

Detaljene av taket sett nær på.

Bunnsvill og den nederste delen av enkelte veggpartier er i dag mosegrodd og ligger helt nede i bakkenivå. Da der er tilsig av vann holdes fukten og fundamentet råtner. Vi mener det er viktig å fjerne ting rundt hytteveggene slik at treverket har mulighet til å tørke opp igjen.

Innvendig i hytta er problemet noe av det samme som punktet over. Det ligger mye gammelt rusk og ødelagt materiale som holder på fuktigheten slik at golvet har råtnet, og deler av innredningen er i ferd med å gå samme veien.

Det vil være en stor fordel å jekke opp hyttas bunnsvill slik at det blir luft under hytta. Vi har forstått at det sannsynligvis er uaktuelt, og mener det nest beste vil være å lage drenering under hytta og fram i terrenget. Bare ved hjelp av håndverktøy vil man komme langt for å gi treverket et bedre liv.

I store deler av hytta er golvet så ødelagt at det med fordel kan skiftes ut. Golvet består av to nivåer med isolasjon imellom, og for å sikre en så god luftgjennomstrømning som mulig kan man jo legge tilbake kun det øverste golvet. Om man skifter store deler av golvet vil man i tillegg til å ha muligheten til å drenere og evt støtte opp fundamentet bedre også kunne få det gjenværende møblelementet til å stå på golvet i stedet for gjennom det. Det vil også være tryggere for folk å besøke stedet.

Haudegen's hovedhus er kledd med plater både utvendig og innvendig. Platene er svært lik Huntonitt men skiller seg ut ved at innmaten av platene ikke kun er papp, mens også korte fiber som i sponplater. Det kan ses når platene er slitt i overflatene, men ikke når de er hele og uslitte. Vi regner med at de originale platene ikke er å skaffe i dag, og at Huntonitt er et godt alternativ. Vi mener det bør legges vekt på å skifte en del ødelagte plater både ute og inne, og at disse bør settes opp slik de gamle var, nemlig stående. Plater som er satt på utvendig er spikret tilsynelatende vilkårlig, synsmessig sett, noe som gjør at synsintrykket blir helt annerledes enn det originale.

Ved en eventuell livstidsforlengelse hvor husets fasader og inntrykk er det viktigste mener vi at man bør kunne sette inn noen "hjelpespikerslag" der

Vi mener også at man bør kunne sette inn skruer på slike skjulte steder for å unngå at man slår bygget fra hverandre når man "reparerer".

Ut ifra det vi har sett virker det som om det vil være en relativt enkel operasjon å forlenge livet på Haudegen's hovedbygning dersom man følger våre råd. Om man lar være å jekke opp, men drenerer, vil bygningen stå like skeivt som naturens elementer har gjort den over tid.

Haudegen 13 august 2014

Andreas Eriksson
Jørn Bohlmann
Morten Hesthammer

Takksigelse

Vi skylder Professor Dr. Eckart Dege en stor takk: for hans tillatelse å kunne publisere så vel skisser, bilder, tegninger etc. fra hans private arkiv i denne rapport. Derutover er vi svært takknemlig for informasjonen om enkelte gjenstand eller konstruksjoner som Eckart Dege ga oss via email eller personlige telefonsamtaler. Uten Eckart Deges store, ukompliserte og vennlige hjelp kunne våres dokumentasjonsarbeid ikke knyttes til det historiske materiale som i denne rapport.

For å gjøre lesningen lettere har vi tillat oss å oversette enkelte sitater fra *Gefangen im arktischen Eis: Wettertrupp Haudegen—die letzte Arktisstation des Zweiten Weltkrieges* Dege, 2006) til norsk.

Litteratur

Barr, W. (2006): *Deutsche Wetterstationen in der Arktis; in Dege, W. Gefangen im arktischen Eis; Wettertrupp Haudegen—die letzte deutsche Arktisstation des Zweiten Weltkrieges*, (S. 11-46) Deutsches Schiffahrtsmuseum Bremerhaven und Convent, Hamburg

Bohlmann, J. & Fink, J. (2009): *Dokumentasjon av Fangsthytter på Svalbard—i fangstfelt 23 (Magdalenefjord) og fangstfelt 24 (Flathuken)*; Longyearbyen, Sysselmannen på Svalbard, Miljøvernnavdeling

Bohlmann, J. & Fink, J. (2010): *Dokumentasjon av Fangsthytter på Svalbard—i fangstfelt 4—Calypsofeltet*; Longyearbyen, Sysselmannen på Svalbard, Miljøvernnavdeling

Bohlmann J. & Hesthammer, M. (2011): *Dokumentasjon av fangsthytter på Svalbard i fangstfelt 36 (Negerpynten)*, Longyearbyen, Sysselmannen på Svalbard, Miljøvernnavdeling

Bohlmann J. & Hesthammer, M. (2012): *Dokumentasjon av fangsthytter på Svalbard i fangstfelt 12 og 28; Fredheim og Austfjordneset*, Longyearbyen, Sysselmannen på Svalbard, Miljøvernnavdeling

Bohlmann J. & Hesthammer, M. (2012): *Dokumentasjon av fangsthytter på Svalbard i fangstfelt i fangstfelt 2, 3 og 5: Søndre Hornsund, Nordre Hornsund og Midterhuken*, Sysselmannen på Svalbard, Miljøvernnavdeling

Dege, W. (2006): *Gefangen im arktischen Eis; Wettertrupp Haudegen—die letzte deutsche Arktisstation des Zweiten Weltkrieges*, Deutsches Schiffahrtsmuseum Bremerhaven und Convent, Hamburg

Kulturminneplan for Svalbard; 2000-2010; Longyearbyen, Sysselmannen på Svalbard, rapportserie 2/2000
Magnussen, K. og Lowzow, I. (1977): *Hus—Studiehefte*

Nr 2, Institutt for Folkegransking, Universitet Oslo
Maxwell, A. & Ruud, I. (1978):

Magnussen K. & Lowzow I. (1977): *Hus—Bygningshistorisk oppmålingsarbeid*, studiehefte nr.2, Institutt for folkegransking, Universitet Oslo

Planke, T. Wammen, M. (2008): *Dokumentasjon av fangsthytter på Prins Karls Forland*, Longyearbyen, Sysselmannen på Svalbard, Miljøvernnavdeling

Muntlige kilder

Professor Dr. Eckart Dege

Det er ikke tillat å bruke bildematerialet, bilder, tegninger, kart etc. eller deler av disse for andre publiseringer uten skriftlig innvilgelse. For publiseringer av alle historiske bilder, tegninger, skisser og kart, etc. hvor E. Dege som kilde er angitt, henvendes til Eckart Dege: e.dege@geographie.uni-kiel.de

For publiseringen av alle andre bilder, tegninger, skisser etc. må innbilligene av både Sysselmannen på Svalbard, miljøvernnavdeling og forfatterne inndrages: firmapost@sysselmannen.no